

L A •
T O •

2025. július
XXXVI. évfolyam
7. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztő:

LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

ANDRÉ FERENC

CODĂU ANNAMÁRIA

FISCHER BOTOND

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

Tördelőszerkesztő:

SZŐCS KATALIN

Korrektor:

SZABÓ IMOLA JULIANNA

Borítóterv:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

Tipográfia:

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

NAGYPÁL ISTVÁN:

Önarckép császárfával; Ahol a gém megpihen (Versek) ■ 5

SZERÉNYI TAMÁS:

Mefisztó (Novella) ■ 6

LÉVAI ALIZ MÁRIA:

Az utolsó húr; Pont a mondat végén; nincs elég kezünk
(Versek) ■ 16

SZITA SZILVIA:

Ábécé; Kísérlet; Az akarat elárverezése; Kilátó (Versek) ■ 19

BALÁSSY FANNI:

Aludni kell (Regényrészlet) ■ 22

VÉSSEY MIKLÓS:

Csak a hátatokat láttuk; Az én apukám (Versek) ■ 26

SZARVAS FERENC:

Három temetés (Novella) ■ 31

CSORDÁS KATA:

Többiek; Exoszkeleton (Versek) ■ 38

TATÁR SÁNDOR:

Kösz; nincs vágottdohány-hiányom; Itt? Bármi látnivaló??
(Versek) ■ 39

KOCSIS FRANCISKO:

A Hosszú utcai haláleset rejtélye, avagy: Hogyan rejtjük el
az aranyat vészterhes időkben? (Regényrészlet;
Lövétei Lázár László fordítása) ■ 41

ESZTERÓ ISTVÁN:

Utolsó kívánság; Ég-föld fia; Galilei (Versek) ■ 57

DEMÉNY PÉTER:

Elvonó; Pikámer; Műveltség (Versek) ■ 61

MONA AICHA MASRI:

Nem kell mindenbe belepusztulni II. (Novella) ■ 63

HAJDU LEVENTE ZSIGMOND:

Pirítósszag a lépcsőházban; Mondom a szeméttelpről;
tárgyiasult líra (Versek) ■ 68

MAGYARY ÁGNES:

Buda felett az ég (Regényrészlet) ■ 71

GYURIS FRUZZSINA:

Felnövéstörténet; Nyílt levél a haraghoz; Túlélő (Versek) ■ 77

FÓRUM

BORSODI L. LÁSZLÓ:

Az alulretorizált költői nyelvtől a metafizikai fordulatig és tovább
(Referenciák, parafrázisok, szintézisteremtés
Fekete Vince poétikájában) ■ 79

TÉKA

UJSZÁSZI ZSUZZSÁNNÁ:

A vágyakozó szerelem költészete (Sir Philip Sidney:
Astrophil és Stella. Astrophil and Stella) ■ 91

SILYE-KISS KRISZTINA:

Néma térfoglalás (Han Kang: *Görög leckék*) ■ 97

KLIKKREC

KÁROLYI CSÁBÁ – LÁNG ZSOLT:

Influenzszer, aki mondatokat adott (Esterházy Péter: *Vanni van.*
Válogatott beszélgetések. Válogatta Pál Sándor Attila) ■ 100

LÁTÓHATÁR

NAGY K. KRISZTINA:

Semmiről sem lehet tudni, igaz-e (Veronica Raimo:
Niente di vero) ■ 104

TALÁLT VERSEK

NAGY LÁSZLÓ:

Medvezsoltár; Én vacogok már ■ 108

NÉVJEGY

CSORDÁS KATA ■ 111

Nagypál István

ÖNARCKÉP CSÁSZÁRFÁVAL

A tükörben egy császárfát látok
magam helyett, a gyökereim
már a mélyben tapogatóznak
a talajvíz felé. Látod, neked
nem kell semmit se tenned,
elég néha, ha összegyűjtöd
a leveleimet, ha lehullanak,
de az se gond, ha évekkal
később látogatsz meg, hogy
az emlékeimet ápold. Ujjaid
finomak, akár a szél, miközben
integetnek felénk a macskák –
mentálisan azt hiszem, ilyen
a két test elillanó távolsága.

AHOL A GÉM MEGPIHEN

A hangnem könnyed és finom volt.
Az árnyékokat nézted, miközben
egy gém szállt el felettem. Izgatottan
körbeálljuk. Hallod az érdes és
rekedtes hangját, nincs olyan dolog,
ami leutánozhatná. Te a mozgását,
én pedig az értelmetlen szavait
követtem. Amikor megpihen, megáll
a vízparton, és felfalja a holdat.
A napfény palástjával beteríti a folyó
felszínét. Gyere, menjünk át a hídon!

MEFISZTÓ

A hely kívülről egy jellegtelen lokálnak tűnt, csak az ablakai voltak sötétebbek az átlagosnál. Ha az ember átjutott a biztonsági őrkön, rögtön dzsungeldíszletek közé érkezett: óriási pálmafák törtek a mennyezet felé, az oszlopokon kúszónövények tekeregtek, a falakról kacsok és indák omlottak alá, a buja növényzetet a padlóra festett törzsi motívumok és bambuszból faragott műfáklyák egészítették ki. Az üvegasztalokat és kanapékat megkerülve, csigalépcsőn lehetett feljutni az emeleti lounge-ba, ahol éjjel-nappal szólt a zene, és neonfényben vibrált a berendezés.

Az egyik emeleti szeparében ketten beszélgettek: egy magas, hátrafésült hajú, őszes férfi, és mellette egy sötét hajú, szikár alak, aki valahogy mégis idősebbnek tűnt, talán a régi vágású szemüvege miatt. A magasabbik szétvetett karokkal, kényelmesen elterpeszkedett, úgy nézelődött. Előbb a bárpultot figyelte, majd a tekintete átsuhant a tánctéren, és a szemközti bokszt félhomályából előbukkanó lábakon állapodott meg. Az asztalnál egy lánytársaság ült, nevetgéltek, és akciós koktélok szürcsöltek közben. Fiatalok voltak, harsányak és láthatóan elégedettek a rájuk irányuló figyelemmel.

Egy karcsú, szőke lány ült középen, keresztbe vetett lábakkal. Néha felpillantott, majd lábat váltott. Az őt szuggeráló férfi benyúlt a nadrágjába, és megigazította a farkát. A szomszédja mindezt közről nézhette végig, de nem rökönyödött meg, épp csak egy pillanatnyi szünetet tartott, már folytatta is a mondókáját. Úgy tűnt, hozzászokott már az ilyesfajta közjátékokhoz, a szájmozgása, a beszédtempója mit sem változott, nem tett semmilyen heves vagy felesleges mozdulatot.

– Lenne egy kérdésem – mondta a szemüveges. – Szerinted mikor szerepeltél legutóbb rendes filmben? Egy olyan igazi, nagy költségvetésű moziban...

– Nem tudom, ezeket nem az én dolgom számontartani – felelte hidegen a másik, és lehúzta a maradék vodkáját.

– Kilencvenhárom.

– Milyen kilencvenhárom?

– Ezerkilencszázkilencvenhárom.

– Nem lehet kilencvenhárom – rázta a fejét a másik, akinek az ősz tincsei egy pillanatra összekeveredtek a sötétebb szálakkal, ám egy ügyes mozdulattal máris hátrébb fésülte őket.

– Pedig itt van, nézd meg – mondta a szemüveges, és az orra alá dugta a mobiltelefonját, az említett film megnyitott adatlapjával.

– Ott volt az az epizódszerep abban a Liliomfi remake-ben, vagy az a választási kampányfilm...

– Mondtam, tévéfilm most nem számít. Se reklám vagy rendezvény. Ha belegondolsz, az utóbbi időben csak színdarabok voltak, néhány előadás, workshop meg fellépés operett-társulatokkal. De mondd, ha tévedek.

– Idefigyelj... Itt nem rólam van szó.

– Hanem?

– Hanem rólad. Ez a te dolgod, hogy ezeket elintézd nekem.

– De egyedül nem megy, ehhez ketten kellünk... – mondta a szemüveges, a mondat végén mégsem vitte le a hangsúlyt, inkább jókora hatásszünetet tartott, és megvárta, hogy a másik végre ránézzon. – Itt kell lenned fejben. Sőt, testben és lélekben is.

– Figyelj, nem azért fizetlek, hogy ketten kelljünk – mondta a színész, és integetni kezdett. Nem lehetett tudni, hogy a szemközt ülő csajoknak vagy a pincérnek, de a pincér előbb ment oda hozzá. A fickó közelebb rendelte magához. Valamit sutyorogtak, a szemüveges nem hallotta, miről beszélnek, de mintha megérezte volna.

– Tulajdonképpen miért is vagyunk itt?

– Találkozóm van – válaszolta a másik.

– Itt? Kivel? Egy producerrel?

– Egy kedves ismerőssel. Ha nem is mecénás, de, mondjuk úgy, támogató – felelte a másik, és megkocogtatta az előtte heverő vodkásüveget. – A lengyelek mindig így csinálják. Kikérnek egy egész üveggel, aztán elszopogatják.

– Azt hittem, utálod a vodkát.

– Megszerettem.

– Nem vagy te lengyel. Eddig se a kultúrájuk, se a vodkájuk nem érdekelt.

– Eddig nem is. De barátom... – mondta jelentőségteljesen, és kicsit közelebb vonta magához – ...olyan lengyel csajjal találkoztam, hogy nem hiszed el. Még nekem se könnyű, de inkább nézd meg a saját szemeddel. Nadiának hívják – mondta, és már vette is elő a telefonját, hogy képeket mutogasson róla. A lány Instagramján sorakoztak a bikinis fotók, ha nem épp a Lupa Beach-en sütötte magát, akkor a Francia vagy éppen a Spanyol

Riviérán pózolt, a mellkasig felvágott pólók alól néha még a melle is kibugygyant. A szemüveges a harmadik kép után már oda sem figyelt, lemondóan elfordította a fejét.

– Akkor most ez lesz. Úgy értem *ez*? – kérdezte a képre mutatva, amin a lány a homokban térdelt.

– Hát nagyon remélem – felelte a másik még mindig a képekben gyönyörködve. – Egy szőke démon. Tudod-e hány éve várok egy *ilyen* lányra? Pontosan ez, látod? Ahogy a fenekébe, nem is, a *popsijába* bevág a tanga. Tudod, mióta? Régebb óta, mint arra a kibaszott mozifilmre! – vágta ki, és felröhögött.

A másik erre nem mondott semmit, a lábával piszkálta a padlón ide-oda guruló kólásüvegeket, amiket, ki tudja, kicsoda, talán az elődek hagytak hátra. A terem fényei közben megváltoztak, a kék helyébe neonzöld lépett, átmenet nélkül, pont úgy, ahogy a tévészpotek követik egymást a reklámblokk alatt.

– És arra emlékszel, mikor kaptál utoljára szinkronszerpet? Csak mert ennél az énekes műsornál jelenleg nincs jobb lehetőségünk. Tudom, hogy nem ez minden vágyad, de hosszú távon kell gondolkodni.

– Ezért is kéne valami, amire legalább tíz percig emlékeznek. De ez a bohóckodás nem ilyen.

– Nem, valóban. De a múltkor is mi történt? A legutóbbi műsor után eljátszhattad Mefisztó szerepét! És emlékszel még az első tévés fellépésedre? Sorozatban három mozifilm jött utána. A tévé még mindig élet-halál ura, ráadásul ez az új műsor már *online* is futni fog.

– Ó, tehát a pszichopatákra is készülhetek! Kérdezgetik majd kommentben, hogy ki ez a levitézlett balfasz, és világgá kürtölik, mekkora ripacs voltam – mondta, és elpöccintette a galacsinná gyúrt vodkásüveg címkéjét. – Nem. Nekem valami másra van szükségem. Nadiára! – vágta ki büszkén. – Kérjek egy képet a melléről? – kérdezte kaján vigyorral. – Kérek egyet! – De csak a te kedvedért – és már pötyögte is az üzenetet.

– Konrád... Mit keresünk mi itt? – kérdezte a másik rosszállóan.

– Mindjárt meglátod.

– Ne csináld már! Tedd el azt a telefont! – kérlelte a barátja.

A színész kellenül letette a mobilját. Társa megvárta, majd megköszönte a torkát.

– Beszéltem a feleségeddel.

– Melyikkel?

– Az elsővel.

– Veled még szóba áll? Én már másfél éve nem hallottam felőle. Jó nekem!

– Még megjártszani se tudod az érdeklődést, ami színész létedre minimum problémás. De a nagyobbik baj, hogy nem mondasz igazat. Azzal hívott fel, hogy próbált elérni téged, és hogy megint el vagy maradva a gyerektartással – mondta, majd rövid hatásszünetet tartott. – Tudod, pont az ilyeneken lehet elcsúszni. Elkotyogja pár tízezerért a Blikknek, és minden, amit eddig felépítettünk, egy csapásra... – magyarázta nagy elánnal, amikor a másik váratlanul felállt és otthagya.

A szemüveges néhány percig tétován üldögélt. Épp utánaindult volna, amikor Konrád végre előbukkant.

– Hol voltál?

– Csak a mosdóban.

– Épp ott tartottam, hogy...

– Tudom! – csapott az asztalra Konrád. A vodkásüveg és a poharak tetek néhány tánclépést, azután helyreállt a rend – Tudom, hol tartottál. És ezt ne most beszéljük meg!

A szemüveges hitetlenül nézett a színészre, de amaz tüntetőleg elfordította a fejét.

– Valamit ezzel kezdenünk kell! Ezekkel a kirohanásaiddal. Te világéletemben egy nyugodt ember voltál. Most meg...

– Szabadabb vagyok? Végre nincs bennem annyi elfojtás. Végre élvezem az életet.

– Túl ságosan is élvezed. Túl nagy lángon...

– Könyörögve kérlek, péntek este van, az isten áldjon meg! – szólt közbe panaszos hangon a színész.

A DJ berakott egy pörgős számot, amire egypáran elkezdtek táncolni, de inkább csak úgy tessék-lássék.

Konrád valami apró tárgyat morzsolgatott a kezében. A szemüveges nem tudta beazonosítani, úgy hitte, talán egy szívószállal vagy öngyújtóval játszik. Konrád a szett ütemére hadonászott vele, így láthatóvá vált, hogy egy miniatűr kanalat egyensúlyoz az ujjai között. Ahogy az UV-fénybe tartotta, féhéren világított.

– Ugye az nem az, amire gondolkod?

– Nincs neked semmi fantáziád! – fakadt ki Konrád, majd egy ideges mozdulattal kihajtotta a zakóját, és a belső zsebébe merítette a kanalat, közben békülékenyebb hangon folytatta. – Persze téged a gyakorlatiasságodért szeretünk. De nem szabad túlzásokba esni.

A kanalat az orrához emelte, és szippantott egy nagyot. Mikor felpillantott, az egyik lány épp őt figyelte. Hosszan néztek egymás szemébe, a lány kacéran mosolygott, és egy lassú, véget nem érő mozdulattal átvette egyik lábát a másikon.

– Most meg mi az istent csinálsz?! – rántotta vissza a barátja, hogy kikerüljenek az UV-lámpa fényköréből.

– Lazítok. Te is lazíthatnál néha.

Közben a szemközti társaság felbolydult, a lányok egymást túlkiabálva vitatkoztak valamin. Legvégül a Konráddal szemező lány kicsusszant a bokszból, és elindult feléjük.

– Ne maradj sokáig! – kiáltott utána az egyik barátnő. – Éjfélre otthon legyél! – kontrázott rá egy másik, mire a többiek összenevettek.

A lány jól nézett ki, bár Konrád csak 10/7-esnek saccolta. – Nem egy Szép Heléna – állapította meg, ahogy közelebb ért. – Inkább egy Akhilleusz – jutott eszébe az egyik első szerepe. – Neki is a lábában van az ereje.

– Te nem az a színész vagy? – kérdezte a lány, ahogy odaért. – Fogadtunk a többiekkel, hogy te vagy az. Láttalak a... abban a műsorban. Mi a címe? Sztárom a párom vagy Sztáros páros?

– Szerintem több mindenben láthattál. Az egyiket megnyertem.

– Juji, tényleg! – lelkendezett a lány. – Csinálhatok egy szelfit? – kérdezte részeg közvetlenséggel. – Úristen! Anyám imád!

– Tényleg? Micsoda véletlen! Én meg anyád lányát imádom – mondta a férfi, és finoman megérintette a lány derekát, hogy utána a gesztus egy invitáló kézmozdulatban folytatódjon.

– Nem ülsz ide hozzánk? És akkor a szelfit is megejtjük.

Erre a lány szeme felcsillant, majd megrántotta a vállát, és kissé affektálva bemutatkozott.

– Kata vagyok – nyújtotta a kezét. – Konrád, igaz?

– A legigazibb – mondta a színész, és kezét csókolt neki.

– Hölgyem... – biccentett a szemüveges. – Konrád, ha megbocsátasz, ezt előbb meg kéne beszélnünk.

– Szerintem ne untassuk őt mindenféle butaságokkal. Nem hinném, hogy pont a színészet háttere érdekli.

– Dehogynem! – mondta csillogó szemekkel a lány. Konrád fél kézzel átölelte, miközben nagyokat kortyolt az italából.

– Akkor mondjad! – nézett a szemüvegesre Konrád. A másik ezen meglepődött, majd némi gondolkodás után megszólalt.

– Tudod jól, mennyire népszerű vagy az idősebb hölgyek körében. De ez a népszerűség törekeny – mondta a lányra pillantva.

– Akkor én is idősebb hölgy vagyok? – kérdezte a lány, akinek a fenéke épp eltűnt Konrád tenyerében.

– Talán jobb lenne, ha ezt kettesben beszélénk meg...

– Dehogyan! – tiltakozott Konrád. – Kata itt marad, és kér magának valami finomat.

– Szóval valahogy vissza kellene találnod a közönségedhez. Az idősebb hölgyek...

– Hagyd már ezt az idősebb hölgyezést! Nekem valami más kéne. Például egy jobb név. Mondjuk...

– Édes? – vágta rá a lány, és közelebb húzódott hozzá.

– Cuki vagy... – felelte Konrád buksisimogatós hangon. – De nekem valami eredeti kellene. Ami jobban cseng. Ami... Ami szexi. Ami odabasz!

A szemüveges kérdően nézett rá, Konrád elvigyorodott.

– Sajnos, másfél vodkával ezelőtt ledobtam a kispolgári reflexeket.

– Szóval Konrád... – kezdte a lány. Ahogy kiejtette a nevét, megnyomta a K-t, és az r-t is megpörgette.

– Az – bólogatott a férfi, majd elgondolkodott. – Hogy hívhatnak valakit Konrádnak? Olyan régimódi, nem? Avítt.

– Mi történt? Már a saját nevedet sem bírod? – kérdezte gúnyosan a szemüveges.

– Nekem tetszik – felelte a lány.

– Ha most elkezdünk játszózni a neveddel, az csökkenti az értékedet. A rajongók a Fényes Konrád nevet keresik a plakáton.

– Plakáton... – mondta szánakozó arccal Konrád. – Na, látod, ez a baj, hogy még mindig itt tartunk. Kata egyre felszabadultabban viselkedett, közelebb húzódott Konrádhoz, aki viszont sokkal inkább a telefonjával volt elfoglalva.

– Kinek írogatsz? A feleségednek?

A színész nem válaszolt, épp egy új üzenetet fogalmazott, közben a szemöldökét ráncolta.

– Lassan indulhatnánk – mondta a szemüveges, miután a lány már Konrád zakóját tapogatta, és egyre közelebb került ahhoz a bizonyos belső zsebre.

– Hová siettek? – kérdezte a lány.

– Én sehova – mondta Konrád. – A barátnőidet nem hívod ide?

– Ők nem ilyen barátkozósak.

– Nagy kár.

Konrád az órájára nézett. A lány már félig az ölébe fészkelte magát.

– De szép órád van! – csodálta meg Konrád ezüst Vertigóját, amit az ilyen lazább estéken hordott.

– Mindjárt éjfél – jegyezte meg amaz.

– Mi lesz akkor? Érkezik a vendéged?

– Meglátjuk.

Konrád újabb pohárral töltött magának, és közben a lánnyal évődött. A szemüveges kezdte egyre feleslegesebbnek érezni magát. Próbálta megszólítani Konrádot, aki a lépcső felé nézelődött, maradék figyelmét pedig a lánynak szentelte.

* * *

Éjfél után pár perccel egy nagyobb társaság futott be, valamit kiemeltek a pultból, és megindultak Konrádék felé. Az emberek annyit láttak, hogy a valami hirtelen szikrázni kezd, a fényeket addigra lehúzták, a DJ pedig átkeverte a szettet a Happy Birthday elektronikus változatára.

– Mi a fene ez? – értetlenkedett a szemüveges, majd Konrád arcát látva hirtelen gyanút fogott.

– Ugye nem szóltál ide, hogy jövünk? – kérdezte. Konrád nem válaszolt, az érkező csapatot figyelte mosolyogva.

Egy vödör jégbe hűtött Dom Perignon volt a meglepetés, ráapplikálva két gyertya, mellette hatalmas csillagszóró. A gyertyák egy 50-est formáztak.

– Te már *hatvan* leszel, az is csak jövőre – súgta oda a szemüveges, de az ünneplők kórusa túlkiabálta őt.

– Boooldog szülinapot!

Konrád meghatódott ábrázattal emelkedett fel a helyéről. Hogy a hatást fokozza, még a kezét is a szájához emelte.

– Sráácok... Nem kellett volna! – mondta, miközben a gratulációkat fogadta.

Addigra már a környező asztaloknál is tapsoltak és éljeneztek, mások füttyögtek, a DJ pedig bemondta Konrád nevét. Az érkezők egyesével gratuláltak neki, a kigyúrt pultos srác kezét rázott vele, majd összeölelkeztek. Mögötte egy jól fésült, menedzseralkatú gyerek tapsolt. Amint sorra került, egy szívélyes mozdulattal kitérte a karját – mint két régi jó barát, úgy lapogatták meg egymást.

– Köszönöm! Tényleg nem kellett volna – mondta Konrád, majd közelebb hajolt hozzá. – Nadiáról tudsz valamit? Ő mikor jön?

– Nadia ma nem tud jönni – mondta a másik sajnálkozó arccal. – Azt mondta, nagyon fáradt, holnap egy fotózásra kell mennie.

– Ühüm... értem.

– De azt üzeni, nagyon gratulál, és reméli, hamar bepótoljátok. Te üzensz neki valamit? – kérdezte a srác.

– Nem... Most nem – súgta vissza Konrád alig hallhatóan, és visszaült a lány mellé, aki erre a nyakába ugrott, meg is puszilta félig az arcán, félig a száján, de Konrád észre sem vette, az ide-oda pattogó szikrákat nézte, a csillagszóró egyre erőteljesebben pislákoló fényét.

Kata előkapta a mobilját, és fényképezni kezdte Konrádot a pezsgővel. Néha szelfikamerára váltott, és ő is behajolt a képbe. Konrád meg csak ült, és bámult maga elé.

– Tedd el azt a kurva telefont! – mondta a lánynak hideglelés nyugalommal.

– Tessék? – kérdezett vissza a lány, miközben lőtte az újabb fotókat, a vaku másodpercenként villant, mintha sorozatfelvételt készítené.

– Azt mondtam, tedd el! – pattant fel Konrád az asztaltól. A lány össze-rezzent, de a telefont már nem volt ideje elrántani, Konrád kitépte a kezéből, és hozzávágta a DJ pulthoz. A mobil ripityára tört. – Fasznak fotózol?!

Az emeleten megfagyott a levegő, mindenki őket bámulta, még a zene is leállt, a DJ levette a fülest, úgy várta, mi fog történni.

A lány előbb teljesen ledermedt, majd sírva elrohant, hogy felszedegesse a telefon darabjait. Időközben egy kidobó is előkerült.

– Nincs semmi baj, csak nehéz esténk volt – mondta neki a szemüveges békítőleg, a kidobó erre gépies hangon magyarázni kezdett. Olyanokat mondott, hogy *azonnali jelleggel* hagyják el a klubot, különben *testi kényszerítést* kell alkalmaznia. Már épp megindult volna Konrád felé, amikor a pultos közbelépett: valamit odasúgott a kidobónak, aki rögtön bólintott, majd pár méterrel hátrébb megállt.

– Mi a probléma? – kérdezte a srác.

– Semmi. Kicsit talán sokat ittunk... – felelte a szemüveges.

A srác közelebb ment a lányokhoz, akik épp a barátnőjüket vigasztalták.

– Sajnálom, de el kell mennetek – mondta. – Itt nem lehet fényképezni.

– De ez nem igaz! – mondta az egyik lány. – Eddig lehetett.

– Nincs kiírva sehová – szólt közbe egy másik barátnő.

– Benne van a házirendben. Azzal, hogy bejöttetek, elfogadtátok.

Addig a kidobó is beállt mögé, és szigorú arccal bámulta a lányokat.

– Erre semmi szükség – mondta a srác mellé lépve a szemüveges. – Hölgyeim, végtelenül sajnálom ezt az egészet – magyarázkodott fancsali képpel, majd Katához fordult. – Mi lenne, ha kárpótolnám a kisasszonyt? A barátom ma szörnyen rossz hangulatban van – mondta, és elővett a zsebéből egy köteg tízezrest.

* * *

– Itt biztosan nem fogsz taxiba szállni! – mondta a szemüveges, és elrángatta Konrádot a bejárat mellett parkoló autótól. Gyalog indultak tovább a körút felé. Némán sétáltak, Konrád zsebre dugott kézzel vonult elől, a társa igyekezett vele lépést tartani.

– Mi az isten volt ez a műsor? Idejössz, hogy ünnepeltesd magad?! Ilyenekkel szórakozol ahelyett, hogy a jövődről beszélgetnénk? Kaptál egy felkérést, lehet, ez az utolsó dobásod. Hatvanéves vagy! Hiába hazudod magad ötvennek...

Konrád hallgatott.

– Huszonéves csajokra szóród a pénzed, fényképeken pózolsz, mint egy vén bohóc.

– Igen, bazdmeg, szükségem volt egy kis figyelemre! Máshol már nem kapom meg – bukott ki Konrádból.

A szemüveges nem válaszolt azonnal. Egy darabig csendben sétáltak. Mikor újra megszólalt, a hangja kemény volt.

– Messziről el fogod kerülni ezt a helyet, vagy engem nem látsz többé. Választhatsz.

– Azt mondd, nem ihatok itt, mert felismernek?

– Nem, az múlt héten volt, amikor részegen ordibáltál az Andrássyn.

– Leszaram! Sajnálom, de nem érdekel, hogy mások mit gondolnak.

– Majd a gyerekeidet fogja.

– Őket? Dehogy! Nem is az én nevemet viselik. Amit teljesen megértetek – mondta, és messzire rúgott egy kavicsot. – Undorodok a nevemtől, az egész szakmától, a sok tehetségtelen fasztól, a fellépésektől, és *főleg* a hakniktól undorodok!

– Bármikor el lehet menni szalag mellé...

– Igen? És te? Te nem mehetnél el, hogy tanulj valami hasznosat? Mondjuk, beiratkozhatnál egy menedzserképzésre, hogy a találomra kiválasztott akármelyik bölcsész gyerek ne legyen ezerszer ügyesebb nálad!

– Hát lehet, mindkettőnknek jobb lenne. De erre a szarra biztosan nem fogsz találni még egy ilyen idiótát, mint én! Inkább gondold át, mit akarsz, és szólj, ha végre *tényleg* hajlandó vagy változtatni. Addig is: én befejeztem – mondta, és kezét nyújtott a másiknak.

Konrád döbbent arccal bámult rá, majd hirtelen kitört belőle a nevetés. Hangosan, gurgulázva nevetett, a térdét csapkodta közben, alig bírta állva maradni. Az egész utca az ő röhögésétől visszhangzott, de nem bírta abahagyni. A barátja értetlenül és kissé aggodalmas arccal nézte. Végre a nevetés utolsó hullámai is lecsengtek. Konrád mosolyogva lépett közelebb hozzá, és a vállát átkarolva suttogta a fülébe:

– Te az *én* kis buzim vagy. És az is maradsz – ennyit mondott, majd egy vodkaszagú csókot nyomott a szemüveges arcára, és elindult a belváros felé.

———— Lévai Aliz Mária

AZ UTOLSÓ HÚR

a nagymamám
akit soha nem ismertem
az ölébe ültet

térdem remeg ringatózik
a nyakam feszes
elmondok neki minden
gyerekkori fájdalmat
az eldugott tejfogakat

megpaskolja lilás arcomat
a szeme csak szem
nem érzem pupilláját
savként bőrömön

nem engem lát
csak valami istent
aki rajtam keresztül beszél

próbálja kitapintani
a bőröm varrását
aminek ott kellene lennie
de nem találja

óvatosan tart engem
a babát
amelynek tíz húrjából
kilencet elvágta

van-e más mód
közelebb kerülni mamához
mint meghalni?

PONT A MONDAT VÉGÉN

Vége, mondja, és nem néz rád,
mintha ez is csak egy elszórt szó lenne,
egy félmondat a semmi közepén.
Lehet, hogy épp kenyeret szelsz,
vagy egy elveszett fülbevalót keresel,
amikor érkezik.
A halál nem szertartás,
nincsenek angyalok, se haronák,
csak a megszokott neszek,
ahogy a szoba levegőt vesz.
Belép, mint egy régi ismerős,
aki mindig tudta, hol tartod a kulcsot.
Nincs alku, nincs mentegetőzés.
A lista, amit életednek neveztél,
összegyűrt papír a kukában.
Ez nem számadás, nem jutalom.
Ez pont a mondat végén,
egy szál cigaretta,
ami még parázslík,
de senki nem szív már bele.

NINCS ELÉG KEZÜNK

anya és apa emlékei
elvékonyodott papírdarabok
meggyűrődnek
ha hozzájuk érünk
időnként kiszedjük
őket a fiókból
próbálunk mintát találni
a repedezett felületeken
a nyelvünk nem tudja elmondani

csak dadog csak próbálja
körberajzolni a hiányt
de a vonalak folyton megszakadnak
és már nincs elég kezünk
hogyan összekössük mindet

ÁBÉCÉ

Hirtelen tör ki a zápor. Anyám
beszalad az ábécé árkádja alá,
én a kocsiból nézem. Nem vesz észre,
nem is tudja, hogy itt vagyok.

Ilyen volna az, amikor nem tartozunk
egymáshoz? Így köszön, így mosolyog,
így beszélget, amikor nem látom?

Az utóbbi időben lefogyott,
megint jól állnak neki a szoknyák,
vékony derekára már csak
régi fotókról emlékeztem.

Mellette mások is álldogálnak, de
se az öcsém, se én nem vagyunk ott,
hogy jelenlétünkbe fogódzhasson.

Elköltöztünk tőle, már régóta kulcsunk
sincs a lakásához. Anyám beszélget,
anyám mosolyog, anyámat mindenki
ismeri, lépten-nyomon ráköszönnek.

Elindítom a motort, a ház előtt leparkolok,
becsöngetek hozzá, bár tudom,
hogy senki nem nyit ajtót. Várok.

KÍSÉRLET

Ma már tudom: az új lakótelepi
lakások büszke tulajdonosai
akkoriban alig múltak húszévesek.

Előttük ilyen helyen gyereket
nem nevelt még senki. Tisztaság,
modern fürdő, gáztűzhely, radiátor:
csupa parasztházakból hiányzó luxus.
Próbáltak boldogulni, kezdőként boldognak
lenni egy ismeretlen létformában.
Olyanok voltak, mint a szemközti
park, ahol csak frissen ültetett fa állt,
ezért árnyékot adni egyik sem tudott.
Öreg diófák a felmenők háza előtt.
Aztán ott voltunk nekik mi, a helyet
és időt követelő fiú- és lánycsorda.
Amikor beköltöztek a sok egyforma
lakásba, mindannyian gyerekek
voltak még, de már a szüleink.

AZ AKARAT ELÁRVEREZÉSE

Az árus kiáltásaira össze-
sereglik a falu, ahol nyaralok.

A többi gyümölcsből a szem válogathat
csupán, de a dinnyét megkóstolhatom.
Ahogy beleharapok, az édes, sárgás-
piros lé végigcsurog az államon.

Sose volt a kedvencem,
a szájra szabott gyümölcsöket
jobban szeretem, de a kocsihoz
szaladtam én is, mint a többiek.

A késhegyre szúrt darabot régen
mindig apám kóstolta meg:
a meglékelt dinnye kezében, akár
egy használhatatlanná vált labda.

Nem tudom megtenni, hogy
ne játsszam végig a jelenetet:
apám gesztusait imitálva
megveszem a gyümölcsöt,
amelynek ragacsos leve az
államról a pólómra is lefolyt.

Az alkudozás sose ment:
most is teljes árat fizetek.

KILÁTÓ

A könnyűfém szerkezet minden
lépésnél megingott, a fokok közt
lenézve a csupasz földet láttuk.
Először fák vettek körül, aztán az ég.

A platóról messzire lehetett látni,
de elvesztek a részletek.

Alattunk ágak, tűlevelek,
por, kavics, és az élmény,
hogyan a fakéreg felhorzsolja a bőrt,
és elbotolhatunk egy kiálló gyökérben.

Idefent az erdő, ahogy ismertük, véget ért.

Bevéstük a nevünket a korlátba:
olyan volt, mint egy üres, szürke papír.
Percekig nem mertünk ráírni, de végül
meghúztam az első vonalat.

A kilátó testén azóta gyűlnek a bicskával,
hajtűvel ügyetlenül megformált betűk:
egyfajta számontartás ez a magasban.

ALUDNI KELL

Tekergő fűtéscsövek a vályogban, falaikon végigrezegnek a fürdőszoba zaja. Vízcso bogás, az áramlás erősödő moraja, a víztartály nyomógombjának kattánása visszhangzik: mama lehúzza a vécét. Néhány másodperc, és nyílik a csap, a szűk keresztmetszeten áttörő víz sugarat örvénylőn nyeli el egy másik átereszt. Mama megtámaszkodik a kazánon, hallani a megropanó fémlemezt, aztán pár pillanat, és a csövek felköhögik a bennük pangó vizet: felkapcsolja a termosztátot. Az első hónapban képtelen voltam a neszeztől aludni, felriadtam a vízcso bogásra, a rézkilincs kattánására, a köntös suhogására a folyosón. Az első hónapban mindig felbuktam a dobozokba szorított életünkben, a feltűnedező kék-zöld foltok a combomra rajzolták a szoba térképét. Az első hónapban mindig fáztam, hideget sugárzott a padlószőnyeg alatti metlaki, összekuporodtam a súlyos jugópléd alatt.

Március volt, szerda, semmi jel nem mutatott arra, hogy nyolc éven át majd a te házában ébredek. Apa jött értem az iskolába, sötét öltönyt viselt, ornyergén nyomot hagyott a szemüveg szilikontámasza. Hiúságból hordta a fényre sötétedő üveget, addigra már túlesett több szemgolyóba adott injekción, a doktor úr a pesti klinikán azt mondta, vizet is fecskendezhetne az üvegtestbe, ugyanannyit használna, mint a méregdrága gyógyszer. Megtanultam, természetesen használtam, de nem értettem a kifejezést: ó, ió, ció, makuladegeneráció. Azt mondta apa, képzeljek el egy vizes buborékot, ami mindig beúszik a látvány elé, amelyre éppen fókuszál. Néha lemerültem a kádban, kifűjtam a levegőt, és a táncoló buborékok között meresztgettem a szemem.

Négy óra múlt pár perccel, apa megállt az udvaron, összevont szemöldöke alól ide-oda cikázott a tekintete. Egy ideje már nem ismert fel a tömegben, csak ha odaléptem hozzá. Kézen fogott, egyenes tartással kísért a kapun, és elindultunk végig a Béke sugárúti virágzó gesztenyesor alatt. A vállán megült néhány rózsaszínű szirm. A reggelről maradt pocsolókat kerülgetve a fogalmazásórára írott szövegről kérdezett. Tudni a szavak helyét a mondatban, ismerni a bennük rejlő erőt, a magunk javára hajlítani a jelentésüket: ez az egyik legfontosabb feladat ebben a szakmában, mondta. Az út túloldalára sandítottam. A bíróság kupolás épülete nyúlt saroktól sarokig, odabenn felcshipogott a fémdetektoros kapu, ahogy távoztak az alkalmazottak, az előtér

mennyezetfreskóján Salamon király mondott ítéletet egy csecsemő felett. Az emeleten, a tizenhetes irodában szobanövények, takaros könyvespolc, egyenesen felszegelt festmény őrizte anya gondos kezének nyomát. Apával megállapodtunk: mire ő nyugdíjba megy, pont végzek az egyetemen, és én veszem majd át az irodáját. Nem volt ellenemre a gondolat: az ablakból a bíróság rendezett parkjára látni; a számítógépen fut a fekete özvegy és a pasziánsz, a Wordba mindenféle betűtípussal lehet pötyögni; a titkárnő mindig hoz színes filceket, tollakat, a papír sosem fogy ki a fiókból; a büfében Irma néni szolgál ki, néha beenged a pult mögé, megnyomhatom a legnagyobb gombot a pénztárgépen. Az apa szekrényében felakasztott talár lila szegélye nem tetszik ugyan, de meg tudom szokni, és a pulpitus tetején álló szék kimondottan kényelmes, mire lediplomázom, a lábam is leér majd róla.

Apa megállt a lépcsőház ajtaja előtt, elengedte a kezem. Matatott a kulcsosomóval. A lépcsőfokok még őrizték a reggeli felmosás illatát. A bőrcipő kopogása üregesen visszhangzott a kétemeletnyi térben. Kinyitotta a bejárati ajtót, betessékelt, de ő megtorpant a küszöbön. A nappalinkból idegen hang szűrődött ki, aztán az ajtóban megjelent egy öregasszony. Anya a falnál állt, értetlen arccal. Megkeményedtek a vonásai. Apa nem lépett beljebb, anya kérdéseit lesöpörte magáról, a nőhöz fordult. Sosem hallottam ilyen ridegnek. A szemére boruló hályog megüvegesedett. Mit keres itt, megmondta, hogy ide nem jöhet, ide, hangsúlyozta, sohasem jöhet. Anya intett, hogy menjek fel a szobámba, a keze remegett. Nem ellenkeztem, de a lépcső tetején összehúztam magam, hallgatóztam. A makuladegenerációhoz hasonlóan mókás hangzású szó repkedett a levegőben, de képtelen voltam a jelentése mögé hatolni. Uzsora. Talán uzsonnára gondolt a néni, azért állított be hozzánk ebben az időpontban. Anya aznap felpakolta a szobámba az ágyneműjét, megágyazott magának a sarokkanapén, és őszig maradt.

A lépcső tetejét neveztem ki megfigyelőállásnak, úgy gubbasztottam ott, mint egy prédára váró vadász a téli etetőnél, lesben állva a szavakra, bármilyen szóra, ami közelebb visz a megoldáshoz. De a kérdő mondatokat nem követték kijelentők, a hosszú hallgatások kiszívtak minden levegőt a lakásból. Hallottam az ultimátumot. Az anya hangján elhangzó kérést. Árulja el, mi ez az egész, tételesen mondja el, mit csinált, mit kavart a hátunk mögött, és akkor megoldják valahogy. Aztán a mai napig feszülő csend.

Október utolsó napja volt, a mosógép tetején ültem, a jobb kezemet anya csontos kezébe tettem, ő pedig reszketeg mozdulatokkal manikűrözött. A gyűrűsujjamnál tartott, amikor hirtelen rám emelte a tekintetét. Holnap elköltözünk, mondta. Elköltözünk hozzátok. Nem éreztem döbbenetet, sem

ellenkezést, csak kitartóan hallgattam, ahogyan az apámtól láttam. Pár pillanatig néztük egymást, aztán leszegte a fejét, a tekintete fátyolos lett. Véletlenül belevágott a körömágyamba.

Halottak napjának estéjén már minden holmink felstószolva állt dédimamáék egykori hálósobájában, a szekrények a falhoz tolva, az ágyam a szoba közepén. Aludni kell, mondta anya, előhalászta a doboz aljáról a pizsamát, mama pedig a fiók aljáról kerített egy új fogkefét. Más volt a zuhanyrózsa víznyomása, mindent elúsztottam a fürdőszobában, a pizsamanadrág alja magába szívta a fugán megült vizet. Aludni kell, mondtad nekem, de te nem feküdtél le, a zongorás szobából sokáig fény és fojtott beszélgetés hangja szűrődött ki. Összehúztam magam a takaró alatt. Az éveken át elzárt radiátor nem tudta felvenni a versenyt a termosztát követelésével. A csövekben hangosan szörtyögött, ide-oda áramlott a víz. Anya a szomszéd szobába elvonulva, az egésznapos pakolás után végre kisírhatta magát. A hátrahagyott lakásra gondoltam, arra, hogyan nézhet ki üresen, arra, vajon apa alszik-e már. Mert aludni kell, mondtátok, pedig egyikőtök sem tért nyugovóra. Ma is hallom, ahogy kattan a zár, látom, ahogy megállsz a küszöbön, a sziluettet a szemközti falra vetíti a holdfény. Az elnyújtott árnyékok beterítette az ágyat. Megnézted, elaludtam-e már. Álltál az ajtóban, felmérted az ismerős bútorok ismeretlen sorrendjét, és számot vetettél az új helyzettel. Hetvenhárom évesen újra apa lettél, az én apám.

Pár hét múlva megjelent egy riport egy országos lapban. *Lemondott az eladósodott gyulai bíró.* Újabb szavakat tanultam: fizetési meghagyás, fegyelmi eljárás, adósságspirál. Hetente egyszer, pénteken, iskola után látogattam apát, kezdetben a régi lakásban, majd miután áron alul elárverezték, egy Béke sugárúti albérletben. Nem tudott a gesztenyesortól elszakadni, az volt az igazi otthona, kitartott mellette, ha belepusztul is. Az öltönyt melegítőre cserélte, kötényben várt, haragudott, ha az iskola előtt ácsorogva elbeszélgettem az időt a többiekkel. Dédanyám is az óra megszállottja volt, ha főzött. Gombás tojás, becsinált leves és brassói, ha szezonja volt, mogyorókrumplival. A nagyanyám receptjeit szedte elő, mégsem említette előttem a nevét. Nem merte a szemembe mondani, hogy a nagyanyám látni se bír, zavarja, hogy a gesztusaimban, a vonásaimban anyámat fedezi fel. Apa sosem terített magának, de leült velem szembe, és kitartóan nézett, amíg el nem fogyott az utolsó falat. Péntekről péntekre egyre opálosabb lett a szeme, mintha a folyton dagadó buborék gyűjtötte volna magába az elhallgatott titkait, amíg áthatolhatatlanná nem vált a tekintete. Időről időre feltettem neki a szokásos kérdéseket: miért, mikor, mire? Most már mind-

egy, most már igazán elmondhatja. Gyakorlottan húzta elő az interjúból ismerős, semleges válaszokat, aztán bekapcsolta a tévét, addig sem kellett beszélgetni.

Apám egész életén át hallgat, egyedül az étel nyelvén beszél. Idővel a telefonbeszélgetéseink két biztonságos témakörre szűkültek: a közélet és az ebéd megvitatására. Nem ismerem az apámat, de ismerem a fogásait, napra pontosan vissza tudom mondani a húskombinát heti menüjét. Hétfőn zöld-babfőzelék Stefánia-szelettel, kedden borsos tokány, szerdán sült hús tört krumplival, csütörtökön rakott metélt, pénteken marhahús és meggyosz, szombaton rántott gomba sült krumplival a szupermarketbeli menzáról, vasárnap töltött lángos a piacon. Mindegy, mit eszik, áhítatos arccal ragad evőeszközt, vagy harap.

Idővel megtanultam én is a nyelvén beszélni: az első novelláért kapott honoráriumból sztrapacska lett a később törzshellyé vált Lánchíd sörözőben, olykor kitérőt tettünk a Jaromírba pacallevésért vagy a Belvárosi Disznótorosba a tökéletes fokhagymás pácért, máskor egy grúz étteremben adtunk esélyt a sulguni sajtos borjúsültnek, otthoni nyarakon pedig menüztünk a Sörpince teraszán, ahol mindig krumplival hozták a főételt, sohasem rizzsel, mert a pincérek betéve tudták, apámmal hány kiló rizset etettek meg a katonaságnál.

Néhány nappal a születésnapod és kilenc hónappal a haláloed után a szomszéd városban újonnan nyílt kézműves sörözőben búcsúztattuk a nyarat. A kolbásztál volt a jelszó, apa várakozással ült fel a Volán-járatra. Szigorúan pohárral rendelt pilsnert, mert a korsó csak felmelegszik, és nagy gusztussal válogatott a grillkolbászok között. A tányérunkba meredve ettünk, két falat között felidéztünk valamilyen aktuális hírt, valamilyen frissen kirobbant korrupciós ügyet. Amikor végzett, egymás mellé tette az evőeszközöket a tálon, és az úton elrobogó forgalmat figyelte. Most volt nagyapád születésnapja, jegyezte meg váratlanul. Bólintottam. Igen, tavalý ilyenkor még, kezdtem, aztán elharaptam a mondat végét. Tudod, folytatta apa hosszú hallgatás után, még mindig a pirosnál feltorlódó kocsisort bámulva, képtelen vagyok szabadulni ettől az érzéstől. Hogy visszaéltem a bizalmával. A szemén mintha egyetlen pillanatra felszívódna a buborék, a tekintete kitisztul, majd újra beborul. Nézem az asztalon pihentetett kezét, az enyémmel azonos formájú ujjakat, körmököt, az inas kézfejen idővel megereszkedett bőrt. 2008 márciusa óta nem fogtam meg ezt a kezét.

CSAK A HÁTATOKAT LÁTTUK

csak a hátatokat láttuk
ahogy a fűnyírót toltátok
raktátok a téglát
hajoltatok az autó motorja fölé
ahogy munkába indultatok

mert dolgozni kell kisfiam
gályázni gürizni
melózni maszekolni
hogyan legyen pénz autó
ház kert hűtő tévé nyaralás
és este csak az ajtó alatti fénycsík megszakadása
jelezte hogy dülöngve hazaérkeztetek

máskor kézen fogtatok minket
anyád fodrászhoz ment rám maradtál
de akkor is csak a hátatokat láttuk
húztatok rángattatok magatok után
lepukkant lakótelepi lakásokba vittetek
mert ti az országot akartátok megmenteni
kiabálva vitatkozva fújva a füstöt
sörrel a kézben míg minket a másik szobában
lilára püföltek idegen gyerekek

hétvégén órákig ültetek a vécén
aztán meccs ebéd szuszogva alvás
egészen reggelig a kanapén

idővel pedig már minden éjjel ott
amikor megkérdeztünk erről titeket
válaszoltatok persze kisfiam
jóban vagyok az anyáddal
csak azért ágyaztam meg a nappaliban

mert szegény nagyon rossz alvó
én meg horkolok
és kétóránként vizelek

mi pedig nőttünk és nőttünk
mint akinek az egyetlen esélye
hogy gyorsabban növekedjen
mint ahogy a vízszint emelkedik
de hiába álltunk szembe veletek
nem voltunk elég magasak
úgyhogy beszéd közben
elnéztetek a fejünk felett
bámulva meccset
sportautót
segget
melleket

pedig nyújtózkodtunk ahogy tudtunk
lógunk a mászókárról az iskolából
loptuk a cigiteket a pálinkátokat
a pornóújságokat a kocsitokkal
belehajtottunk egy fába de nem vettétek észre

egy kiadós pofonnak is örültünk volna
de ti inkább elköltöztetek
másik városba mentetek másik nővel
vagy külföldre kamionosnak egyedül
csak anyánk sírása hallatszott a kisszobából
amit meg-megszakítottak az apró kortyolások

és utánatok a csend
sehol semmi közhelyes mondat
amit szerettünk volna annyian
hallani mostantól te vagy a férfi
a háznál kisfiam

nem fértünk már el a gyerekszobában
kellett a kistesóknak a hely

megágyasztunk hát a kanapén
néztük a plafont
és elhatároztuk hogy mi majd máshogy csináljuk

hagyni fogjuk hogy nőjön a fű az édig
nem dolgozunk annyit egy kis lakás is elég
a fiunkat mi visszük majd az óvodába
míg a feleségünk otthon pihen és
csak egy kézzel nyomkodjuk a mobilt
a másikkal fogjuk a gyerek kezét
és amikor megkérdezi hogy neki van-e nagyapja
biztosan igen egészen biztosan
abbahagyjuk majd a görgetést

AZ ÉN APUKÁM

az én apukám magasabb a tiédnél
felér a konyhaszekrény tetejéig

nem igaz az én apukám magasabb
a múltkor kisöpörte az ereszből a leveleket
anélkül hogy létrára állt volna

jó az enyém meg levette a keresztet a templomról
hazavitte és felrakta a házunk tetejére
ő a legmagasabb apuka a világon

az én apukámnak meg négy cége van
meg titkárnője aki hozza neki a kávé
meg hibrid autója ami önvezető

az enyémnek meg tíz cége van
megvette a te apukád cégeit is
meg a titkárnőjét abból már négy van neki
három masszírozza és egy nem tudom mit csinál
az asztal alatt de az autónk az elektromos

de az én apukám erősebb mint a tied
a múltkor egy barátjával feltörtek egy autót
mert elénk parkolt és ha felemeli a kezét
mindig összerezzen az anyukám

az én apukám sokkal erősebb ennél
meg is üti az anyukámat simán
és olyan erővel csapja be utána az ajtót
hogyan hullik a falról a vakolat

az én apukám meg egy lábbal kirúgta a falat
kurva gipszkarton ezt kiabálta közben
leszakadt róla a konyhaszekrény
úgyhogy kalapáccsal verte bele a lyukakat

az én apukám meg bármennyit tud inni
napi tíz sör meg sem árt neki
a múltkor megszerelte a csapot hogy
abból is sör folyjon sörben fürödtünk

nálunk meg vodka ömlik a zuhanyrózsából
apa alááll és nem csípi a szemét
ásott egy gödröt a kertben mert az is van nekünk
rohadt nagy kertünk és benne a vodkató

nekünk meg egész világunk van
a tőzsdén megvette az apukám
megkérdezte mit kérek születésnapomra
mondtam hogy mindegy csak ő legyen otthon
és mondta hogy neki az egész világ az otthona
megvette pénzért mert ennyi pénzünk van

nálunk biztosan nincsen több pénzetek
mert miénk az összes pénz mi nyomtatjuk
amivel ti fizettek azt is mi adtuk nektek
befektettük és majd egyszer visszavesszük
ha felneveltétek szépen a zsebetekben

amúgy az én apukámnak van a legnagyobb zsebe
állandóan abban kotorászik hogy találjon valamit
de olyan nagy az a zseb hogy eltűnik benne
a felesége a gyerekei próbálunk kimászni
de nincs semmi a zseben kívül csak a fekete úr

persze mert az én apukámnál vannak a csillagok
meg a nap a hold a tejút meg minden
el kellett mennie ezeket összeszedni
ezért nem jött még haza de ha leszáll közénk
akkor meglátod hogy igazat mondtam
hozd a te apukádat is majd ha végre megjön
mondtad hogy most sajnos mélyen van nagyon

igen dolga van leásott a földbe
keres valamit de tuti visszajön
és akkor áthozom és játszunk majd egy olyat
hogy egymásnak ugrasztjuk őket mint két kiskutyát

én hagyom majd a tiednek hogy megharapja az enyémet

én is hogy megharapja az enyémet a tied

aztán elvisszük sétálni őket

erősen fogva mint a pórázt

a kezüket

HÁROM TEMETÉS

1. TÚRÓRUDI

A parkolóban nem volt hely, a bejáratától száz méterre, az út szélén tudott megállni. Kivette a fehér rózsát a csomagtartóból, és amikor lecsukta a hátsó ajtót, észrevette, hogy poros az új cipője. Zsebkendőjét vett elő, és körbetörölte. Rossz választás volt, gondolta Pali, minden porszem meglátszik rajta. Négy hete esett utoljára, harmincöt fok volt, a levegő alig mozdult. Mire a parkolóhoz ért, leizzadt. Körbenézett, a fehér rózsás gyászolókat kereste.

A facebookon osztotta meg a tanár lánya, hogy egy szál fehér rózsát hozzon, aki végső búcsút akar tőle venni. A hátsó kapunál két sírásó cigizett, a műszálas ingük teljesen átázott. Arról beszéltek, hogy sokkal jobb lett volna, ha két nappal később temetik a tanárt, mert a mai az év legmelegebb napja, holnapra meg már esőt mondanak, és a nedves földet könnyebb ásni, jobban enged a szerszámnak.

A ravatalozónál biccentett néhány embernek, akiket felismert, harminc éve nem látta őket, sosem volt osztálytalálkozójuk, nem tartották a kapcsolatot, és ő megfogadta, hogy addig be nem teszi a lábát ebbe a városba, amíg a tanár él.

Megöregedtek, gondolta, de nem úgy, mint ő, másképp, vidékiesen, a hajuk, az arcuk, a szemüvegük idejétmúltan öreg. És a mozgásuk, ahogy megvakarták a fejüket, az is vidéki, lassabban emelték fel a kezüket. A tekintetük is, sokkal tovább néznek mindent, mint ahogy az indokolt, nem is néznek, bámulnak.

Aztán azt gondolta, hogy miért nem érzi azt a felszabadultságot vagy elégtételt, amit akkor érzett, amikor elképzelte a tanár temetését. Mert sokszor elképzelte az elmúlt harminc év alatt.

A tanár temetése ahhoz képest, hogy református szertartás volt, sokáig tartott. A lelkipásztor a sírnál is beszélt a jó tanárról, a kiváló édesapáról, a hűséges férjről.

Pali nem figyelt a beszédre, egy dallam járt a fejében: „Ketten állnak a sorban / Túrórudiért a boltban, / a hátsó az egy néni, / nagymamámat idézi.”

A temetés után csak Miklós lépett oda hozzá. Négy évig ültek egy padban. Harminc éve, ugye? – kérdezte. – Nem gondoltam, hogy pont itt fo-

gunk találkozni, ti nem kedveltétek egymást. Szép temetés volt, nem? A lánya azt mondta, egymillióba került. Mire mi meghalunk, ugyanez már kétmillió lesz – mondta, és felsóhajtott. – Beszéltél valakivel a régiek közül?

Nem, senkivel, felelte. Egy darabig csendben álltak, a tanár sírját nézték, hogyan rendezik a sírásók a rózsákat és a koszorúkat, gondosan, mértani alakzatba, mint annak idején a tanár az asztal sarkával egybevágólag lerakott dolgozatokat.

Miklós mozdult meg először. Menjünk, meghívlak ebédelni. Néhány lépést tettek, aztán Miklós egy tuja árnyékában megállt. Azt tudod-e, hogy Zsuzsa is elköltözött? Kanadába. Azt hittem, eljön, ő volt a kedvenc diákja.

Nem, semmit sem tudok róla, felelte Pali, és arra gondolt, hogy mi lett volna, ha Zsuzsa is eljön. Akkor mit csinált volna? Hazamegy?

Nagy szerelem volt a tiétek, mondta Miklós, senki sem értette, hogy miért szakítottatok. És pont az érettségi után. Tényleg, miért mentetek szét?

Emiatt, intett a fejével Pali a sír felé.

Hogy érted ezt? A Zsuzsa? Vele? Viccelsz? Az kizárt, csóválta a fejét Miklós. Néhány másodpercig szótlánul nézte egymást a két férfi.

Ne már, Pali! Tanítvánnyal? De neki felesége volt, gyereke, Zsuzsa meg csak tizennyolc, értetlenkedett Miklós.

A mi tanárunk szerelmes volt Zsuzsába, mondta Pali. A bankett után lefeküdtek. Megtaláltam a szerelmes leveleit.

Álltak a tuja alatt, a temető csöndje rájuk telepedett. Egy nő lépett ki a sírok közül, egy pillanatra megállt mellettük, aztán szó nélkül ment tovább. A tanár lánya volt.

Hallotta, mondta halkán Miklós, kínos.

Már nem, felelte Pali, és végre érezte azt a felszabadultságot, amit akkor érzett, amikor elképzelte ezt a temetést. Lehajolt, megtörölte a cipőjét, és kicsit bosszankodott a dallamtapadás miatt, nem tudta kivenni a fejéből. „Ketten állnak a sorban / Túrórudiért a boltban.”

2. KORALLOK

Nagyon fáradt volt. Négy órát ült a kocsiban, az autópályán a hóesés és a terelések miatt sokszor csak araszolt a sor. Ráadásul a miskolci leágazásnál volt egy halálos baleset, ami miatt húsz percig állt mindkét sáv. Egy temetés miatt indult el a szakadó hóesésben, és vezetett kétszázötven kilométert. Féléven belül már a második gimnáziumi tanárát temették.

Fizika szakos osztályba járt, mind a tizenöt kiváló képességű gyerek atomfizikus akart lenni. A legtehetségesebb mind közül Pali legjobb barátja, Z. volt, az egyetemen ösztöndíjat kapott Tokióba, aztán Genf-be. Akkor még tartották a kapcsolatot.

Z. sokáig élt kint, elismert szakember volt, de tíz éve hazahívták egy bizalmi állásra a minisztériumban. Z. már nem kísérleti fizikus, évek óta tanácsadó, a kormány embere.

Bár a két férfi egy városban élt, mégsem találkoztak. Z. elérhetetlenné vált Pali számára, hiába kereste telefonon és küldött üzenetet, minden próbálkozása válasz nélkül maradt.

Egészen tegnapig. Egy ismeretlen telefonszámról küldték az üzenetet: „SZERTARTÁS UTÁN CSILLAG. Z.”

Éjfél előtt néhány perccel érkezett meg a panzióba. Felvonszolta magát a szobájába, kiült az erkélyre, kinyitott egy sört, és a holdat bámulta. A sárga telihold sűrű csíkjai és krátere olyanok voltak, mint a sebhelyek, könnyű belelátni egy arcot, gondolta, megkereste a szemét, az orrát, a száját, aztán bement a szobába, bedőlt az ágyba, és ruhástól aludt el.

Tizenegy órakor kezdődött a temetés, pontosan érkezett. Egyetlen embert keresett. Először a testőrt látta meg, a nagydarab férfi mindenkinek szemet szűrt, a szertartás végéig Z. mögött állt. Majd a sírnál köszönök neki, gondolta. Amikor a sírhoz ért a menet, Pali hiába kereste a nagydarab testőrt, már nem találta, diszkrétan, észrevétlenül távoztak.

A Csillag étterem az elmúlt harminc évben semmit sem változott. A nehéz, tölgyfából készült asztalokat és székeket sötétbarnára színezte a nap, a piros-fehér kockás abroszok mértani közepén, az üvegvázában egy szál művirág, gerbera állt. Pali harminc éve látta utoljára az éttermet, és most teljesen elérékenyült a látványtól. Minden ugyanolyan volt, mint amikor utoljára voltak itt. Akkoriban minden átitalozott fizikus est után itt kezdték a reggelt, hagymás vért ettek, az jó volt másnaposságra. Olyan volt ez, mint egy időutazás, mintha visszatért volna a harminc évvel ezelőtti városba.

Z. már bent ült, a testőr nélkül, egyedül, a fekete öltönyében kilógott a többi vendég közül. A telefonját babrálta. Pali megállt az asztalánál, és nem tudta, hogyan köszönjön, szervusz, szia vagy helló, de Z. gyorsabb volt, felállt, átölelte, és a fülébe súgta, Palikám, végre megvagy, hát szabad így eltűnni? Pali mosolygott, felakasztotta a kabátját a lambériába csavározott rézfogasra, és lehuppant az asztalfőre.

Ha nem gond, már rendeltem, a szokásosat kértem, vigyorgott Z., és odafordította Palinak a telefonját. A tanár facebook temetési posztját nézte.

Tizenkét sírós emoji-t kapott, mondta. Csak mi ketten jöttünk el a régiek közül, Palikám, ezek gyökerek, egy temetésnyi időre sem képesek kimozdulni a kis korallszigetükről.

Milyen korallszigetre gondolsz, kérdezte Pali, a többiek a Maldív- vagy Fülöp-szigeteken élnek?

Z. felnevetett. Ezek? Ugyan... Tudod, Palikám, van egy korallelméletem. Két tudóstípus létezik. Az egyik a medúza, aki lebeg, és használja a vizet, ami körülveszi. Ezek vagyunk mi ketten. A másik típus a korall, azok a többiek. A korallak röghöz kötött élőlények. Egymás korallvázaira építkeznek. A halott vázakon új korallok fejlődnek, a régire mindig rátelepül az új. És így alakulnak ki a korallzátonyok. Ha elhagyod a zátonyt, elpusztulsz. Palikám, a társadalom pont így működik. Tudod, munkatársakat keresek magam mellé, olyanokat, akikben maradéktalanul megbízom, ezért nemrég bekértem a minisztériumba néhány osztálytársunk anyagát.

Z. öt, „BIZALMAS” feliratú mappát tett Pali elé. Látod, Pali, itt vannak a korall emberek. Nyisd csak ki, nézz bele! Pali még sosem látott ilyet. Az első mappában Tamás és Éva fotói voltak, és rövid vázlatpontokban az életük. Gimis szerelem, négy évig egy padban ültek. Elméleti fizikusként végzett mindkettő, diploma után házasság, három gyerek, aztán párkapcsolati válság, ezért Tamás a kutatásait feladta. Hazaköltöztek a szülővárosba, a nagyszülők besegítettek, a párkapcsolati egyensúly azonnal beállt, jelenleg középiskolai, fizika szakos tanárként dolgozik ő is, és a felesége is.

A következő dossziében Miklós fotója volt. Elméleti fizikusként dolgozott. Túlsúlyos, szenvedélybeteg, alkoholfüggő, gyermektelen házasságban élt évekig. Miután elvált a feleségétől, és egy férfival költözött össze, a vállalt mássága miatt kikerült minden kutatási projektből. Most biogazdálkodó, a pasijával él az apja földjén. Lefogyott, jógaoktató, vegán, maratont fut, és van két macskájuk.

A harmadik dossziében Jóska anyaga volt. Nyolc év Paks, atombiztonsági felügyelő, kormányzati körökben mindenkit ismert. A rengeteg pénz tönkretette a magánéletét. A négy válása minden vagyonát elvitte, alkoholfüggés, aztán szerződést bontottak vele. Hazaköltözött, a kormányzati segítségnek köszönhetően felvették műszaki előkészítőnek az egyetemre. A szüleivel él, már nem iszik.

Pali becsukta az utolsó dossziét. Gondolom, megvan az enyém is, vagy a medúzákra nem gyűjtesz anyagot? Z. elnevette magát. Palikám, ha jól megnézed ezeket az életpályákat, akkor világos, hogy ők nem tudnak lebeg-

ni. A koralltelep nélkül nem tudnak létezni. A család, a rokonok, a gyökér az, ami táplálja és egyben tartja őket. Ha eltűnik a talaj, elpusztulnak.

Persze, van neked is dossziéd. Bent van a panzióban, az emberem most tette az asztalodra. Van mellette egy szerződés is. Csak ajánlat, egy lehetőség, olvasd el, és ha tetszik, hívj, és egyeztetünk.

Pali némán nézett maga elé, a pincér letette a rendelést, és jó étvágyat kívánt.

Figyelj, Z.! Tetszik ez a korallelmélet, nagyon szép, mondta, és megtörlötte az asztalára a villáját. De a koralloknak nincsenek gyökerei, ezt te is tudod.

Z. elmosolyodott, és ciccentett egyet. Látod, Pali, pont ez az, ami kell nekem, mondta, és nekiálltak a hagymás vérnek.

3. A TOR

Aztán meghalt Jóska is. Pedig mindenki azt gondolta, hogy két elvonó után végre sínre kerül az élete. Atomfizikusként kiváló szakember volt, felelősségteljes vezető, politikusok keresték a kegyeit, utazott, tárgyalt, érdekeket képviselt, és közben százmilliókat szórt el nőkre és drogra. Számtalan szerető, négy válás, amit a kormány tagjai még elnéztek volna neki, de egy ellenzéki újság leleplező riportot közölt arról, hogy illegális bordélyházban, bedrogozva vették őrizetbe egy razzia során, így mennie kellett. Azt, hogy egy drogos feleljen a Paksi Atomerőmű biztonságáért, már nem merete vállalni senki. A botrány és a válás után hazaköltözött a szülővárosába, és műszaki előkészítő állást kapott az egyetemen.

Jóska vissza akart kerülni a szakmába, de azok, akiktől a megváltást várta, nem segíthettek neki. Ők is ott voltak a partikon, vele együtt szívtak és jachtoztak, ugyanazokat a nőket használták, és ha visszatették volna pozícióba, akkor az felért volna egy beismerő vallomással. Az egyetemen két évig dolgozott azok keze alá, akiket valamikor ő tanított, és próbálta elhinni az ígéreteket, hogy csak idő kérdése, ki kell várni. Majd kikopik a neve a köztudatból, visszakerülhet, csak legyen türelemmel. Senki sem gondolta, hogy Jóska felköti magát. Pali egy éven belül harmadszor ment temetésre.

A temető kapujában egy szőke nő állt, és egy nagy üvegvezérből minden érkezőnek adott egy szál fehér rózsát. Majd a sírba kell dobni, tette hozzá. A fényes, barna koporsó le volt zárva, a koszorúktól alig lehetett beférni a ravatalozóba. Könnyecseppek, kivörösödött szemek, Zorán- és Presser-dalok,

rövid polgári szertartás. A sírhely a temető végében volt, az aszfaltozott úton még lehetett hallani a koporsószállító autó recsegős hangszóróit, *azt mondtad, hogy ez az élet, / s nem halunk meg, / az ember soha el nem téved*, a murvás részen a kavicsok koppanása és csikorgása már elnyomta a zenét. Pont úgy susterognak a léptek alatt a kavicsok, mint a tengerparton, gondolta Pali, ahol teljesen mindegy, a sustorgás, az számít, nem a víz nyugtatja meg az idegeket, hanem a kopogó kavics. A kavics a lekerekítettség és a végtelenség, és itt elgondolkodott azon, ki is mondta ezt, aztán eszébe jutott, kitől hallotta, eszébe jutott Zsuzsa, az első horvát nyaralás, a meztelen fürdőzés, a sustorgó kövek az éjszakában, a hajnalig tartó szeretkezések. Már harminc év telt el. Ezt Pali már hangosan mondta.

Bizony, Pali, már harminc év telt el, ismételte mögötte valaki. Ismerős volt a hang, az önelégült mosoly, de a tetovált kar, a kigyúrt felsőtest és a kopasz fej, az nem. Ervin vagyok, szólt a kopasz, és felnevetett. Nem ismertél meg, ugye? Ha ennek vége, legurítunk egy sört, gyere a Csillagba.

Amikor utoljára találkoztak, Ervin vékony, csontos arcú, öltönyös menedzser volt, Jóska munkatársa, mondhatni, a barátja. Egyszerre tartóztatták le őket azon a bizonyos drograzzián, és ugyanakkor kezdődött a zuhanórepülésük. Jóska kiengedték, Ervint nem, sikkasztásért két évet ült.

A temetés után Pali leparkolt a panzió előtt, és átsétált a Csillag étterembe. Ervin egy üres söröskorsó előtt ült. A kigyúrt felsőtestén feszült az ing, a feltúrt ingujj alól kígyótetoválas kúszott elő, és inkább hasonlított Jason Momoára, mint egy középkorú fizikusra.

Mit iszol, sörbomba, ugye? Két Unicum sört legyen szíves, szólt oda a pincérnek, és ha látja, hogy kifogyott, akkor hozhatja a következő kört. Mesélj, Palikám, mi újság? Teljesen vakon voltam bent, tudod, hogy közvagyon sérelmére elkövetettért kaptam három évet, jó magaviselettel kettőt csücsültem le, egy hete vagyok kint, feltételesen. Nem öregszel, barátom, a mi korunkban már csak ez számít. Palikám, egészségedre, mondta, kettőt kortyolt, és folytatta. Palikám, ez halotti tor, szabaduló buli és hálaadás, mert valahogy minden úgy alakult, ahogy igazságos. Megvan Columbónak az *Összeesküvők* epizódja? Amikor a fickó igazságot tesz, és azt mondja: Mindenkinél azt, ami jár! Bent megfogadtam, ha kiengednek, igazságot teszek, elkapom a Jóska. Tudod, éveken keresztül én intéztem Jóskának az okosságokat. Tárgyaltam, vittem a pénzt, akinek kell, olyan dolgokat oldottam meg, hogy beszarnál, ha elmesélném. És nemhogy kaptam volna a nagy pénzekből, de még rám is verte az egészséget, mintha én sikkasztottam volna, én lettem volna az értelmi szerző. Egészségedre, amióta kint vagyok, még

nem is ittam, mondta, és lehúzta a második Unicumot, az asztalhoz csapta a poharat, és felkiáltott. Nagyfény, Palikám, napfény, rohadjanak meg! Már elfelejtettem, milyen finom, holnap megyek a tengerhez, mondta, felsóhajtott, és kiitta a maradék sört.

Pali kihasználta a szünetet, és kérdezett. És mit csináltál bent? Olvastál? Tanultál?

Ervin csodálkozva nézett Palira. Nem látszik, barátom? Két év alatt huszonöt kiló izom. Befelé nyolcvan kiló, most százöt. Gyúrtam. A Jóskára. Te még mindig nem érted. Mindenkinek azt, ami jár, mondta, és az Unicumot, amit kihozott a pincér, beleöntötte a sörbe. Egészség, Palikám! A negyedik kört hozta ki a pincér, Ervin kiment pisilni.

Pali ránézett az órájára, és meglepődött. Még csak egy óra telt el, sokkal többnek tűnt. Nagyon berúgtam, lelassult az idő, biztos, hogy túltoltam, gondolta. A gyomra is lüktetett, nem kívánta a sört. Az asztalra hajtotta a fejét, borzasztó hányingere volt. Már nem volt kedve Ervinhez, a sörözéshez, és álmos is volt. Mindenkinek azt, ami jár, ismételte, és arra gondolt, hogy majd holnap, ha felébred a panzióban, úgyis csak egy részeg álom lesz ez az egész beszélgetés.

TÖBBIEK

A szögesdrót felsebezte a tenyerem,
de végül áthúztuk a tetemet a kerítés felett.
Te ezt hívod a közösség erejének,
pedig csak ketten vagyunk.
És amikor a lenyűzött bundáját
a vállamra terítetted, felcsillant a szemed.
Begyűjtöttük, feldolgoztuk és elraktároztuk.
Közben a zsenge részeket ettük egy hétig.
Letakartuk. Ami a takarásból kilógott,
egyesével lecsipkedtük. Annak is
megvan a helye, ami másnál hulladék.
Talán a külső falak megerősítését
nem kellett volna rád bízni, jut eszembe,
amikor kijelented: Felkészültünk.
De önhittséged ragályos, és csak annyit mondok:
Állunk elébe, ha jönnek a többiek.

EXOSZKELETON

A lencsébe néz, és apránként
hordja fel magára a kaolinfhér anyagot.
Nő a szilárdság, nő a terhelhetőség
a képlékeny belső részek körül.
Aztán: precízen megrajzolt ívek.
Jól elhelyezett árnyékok.
A porcelánon végigseprő
hosszú pillák. Engesztel-
hetetlen kitin és
mindent meghazudtoló
tükröfényes mosoly.
De belül nyers. Belül
kocsonyás, és remeg.

KÖSZ; NINCS VÁGOTTDÓHÁNY-HIÁNYOM

Fotóval címlaptéma – én nem.
Reklámok célszemélye sem.
Hát van több mint a napsütésben
nyújtózni lustán, kéjesen?

A sejteimen vén a membrán,
szívemben szirup kavarog;
a múzsa másra hajt már, nem rám.
(De tőle én tán többet akarok?!)

Te gúnyolod tán ›álfölényem‹,
annak hívé a mosolyom,
de engem békém vár (törékeny?)
túl rabságon és roboton.

(Jó, bármi jöhet: rokkant, homeless...
De az, pájtás, az én bajom lesz.)

ITT? BÁRMI LÁTNIVALÓ??

Hiedelmek puzzle-ja vagy, csak hidd el –
bár értük akár tűzbe menj.
Minden cég tudja rég rólad, amit kell:
elhívés-szomjaddal üzletel.
Hívjanak bár úgy: big boss vagy agytröszt,
az örök hírnév csak fantom;
az ideiglenes kétlábúak közt
csak egy vagy te is, random.
Facebook-oldaladon ezer fotó:
csalik az irigyeknek.

Jöjjön az érzés, a feldobó:
kávészán rólad csivitelnek.
Közel hajolni – ez van – nincs idő.
És az már, tudod, nem is komfort;
ha lelkezés van, panasz s nem lepedő,
hogyan mondhatnád: „Finom volt”?
Napod süt, életed bár elszemerkél –
oda húzol, hol a lapokat leosztják,
és önmagába békít („mit tehetnél?”)
egy kis mutyikkal megvett ország.
Amit megeszel (& kiszarsz) vagy olvasol,
az lehet tiéd egy darabig.
Ha van tükröd, az olyat válaszol,
mit betanítottak valakik.
Ám fel ezért sose izgasd magad,
nincs instancia, mely pálcát
törhetne fölötted; helóta vagy –
hús-vér valós perfekt álcád.

Kocsis Francisko

A HOSSZÚ UTCAI HALÁLESET REJTÉLYE,

AVAGY: HOGYAN REJTSÜK EL AZ ARANYAT
VÉSZTERHES IDŐKBEN?

A Hosszú utca alaposan rászolgált a nevére, a főtér végére merőlegesen indult dél felé, mintegy nyolcszáz méter után elkanyarodott keletnek, elhaladt a kölyökhegynek is becézett Somostető alatt, hogy alig több mint egy kilométer múlva visszatérjen az eredeti irányba, majd a Solkop-patakon átívelő betonhidat maga mögött hagyva, ahol véget ért az utca két oldalán meglapuló házak sora, nyílegyenesen szelte át a mezőt a Téglagyár kapujáig, amelynek hetven méter magas kéménye mintha egyenesen az égbe fúródott volna. Mint egy vörös sikoly. De mindenki igyekezett elfelejteni, mi történt a kémény tövében. Mert az emberek igyekeznek elfelejteni a szégyenteljes dolgokat, mintha ezáltal behegedne egy nyílt seb, mintha a hallgatás mentéseget jelentene azon pillanatokra, mikor az emberiség házon kívül volt. Ha a romba dőlt kerítés és a kémény téglái, ha a gyárcsarnok koszos ablaküvege és a közeli erdő fái beszélni tudnának, a fül nem lenne képes elviselni a hallottakat. De ezek mind hallgatnak. Viszont a hallgatás sem úr mindenek fölött. Amit a zavar hozzá nem értő óvatossággal megpróbál mélyre temetni, világgá kürtölik a nyomdafestéket látott parancsszavak, amelyek zsidó gettóvá változtatták ezt a helyet. A hallgatás csak megjátszott csönd. A város nem felejt. Huszonvalahány év az egyetemes emlékezetben mindössze egyetlen szempillantás, túl rövid idő egy ennyire súlyos trauma feldolgozásához. A város nem felejtette el a történeteket, de a bőkezű idő lehetővé teszi az embereknek, hogy ne piszkálják a dolgokat. Hallgatólagos megállapodás volt, mukkanás nélkül elfogadta mindenki. Nem a felejtés volt tehát az úr, hanem a hallgatás egyezménye állt őrt a történetek fölött.

Csaknem negyedszázadnyi idővel a megidézett események után, amelyekről csak az nem értesült, aki nem akart, a házak még mindig nem merészkedtek a betonhídon túl, a város megállt a pataknál, mintha félne átlépni rajta a szomorú emlékü helyek felé. Nem arról van szó, hogy a város ledermedt volna, hanem arról, hogy inkább a másik irányban terjeszkedett, a

folyó felé, ahová nem ért el a téglagyár kéményének finom vörös pora. Vagy csak akkor ért el, amikor a szél észak felé terelte a felhőket és az esőt. De a dolgok csak az évszázad utolsó harmadáig maradtak így, mert akkor a daruk átkeltek a betonhídon túlra, és felépült a város legnagyobb és legzsúfoltabb negyede. Ez a negyed viszont még csak terv volt abban az időben, amikor Mendel Sámuel leszármazottját elküldték meglátogatni szülei városát, ahonnét egyesek Amerikába, mások Izraelbe vándoroltak ki, amikor már nem volt maradásuk, makramé sorokkal a ruhabélésekben, sárgarézzel fűjtatott vastag aranygyűrűkkel, ahogy mindegyikük útra kelt, nem is annyira a múlt emléke elől menekülve, mint egy fogadalom miatt, amiről nem tudjuk, hogy beteljesült-e egyáltalán mindazok számára, akik úgy szívárogtak el szülőhazájukból, ahogy a víz szívárog ki egy repedt edényből. Nyomukban csak a csönd maradt, amit még veszélyesebb lett volna megtörni. Senki nem beszélt a kivándorolt zsidókról, mintha nem léteztek volna igazából, csak a mesékben. Vagy egy filmben, csak épp nem visz rá a lélek, hogy megnézzük ezt a filmet.

A háború és Auschwitz előtt a Mendel család a város egyik leggazdagabb családja volt. Igaz, a család nem minden tagjának ment egyformán jól a sora, de fontos tudnunk, hogy egyikük sem nélkülözött. Aztán a háború után a vészkorszakot túlélő négy testvér közül egyik sem volt szegényebb a másiknál, napszámos, segédmunkás, segédjegyző lett belőlük. De legalább megvolt az az elégtételük, hogy többé nem kellett szembesülniük azokkal a fenyegetésekkel, amelyekről mindenki eltökélten hallgatott. Kevéssel a háború után, amíg még lehetőségük volt rá, két testvér kivándorolt Amerikába, eleget téve a rokonok hívásának. Mendel Sámuel volt az egyik, aki már néhány héttel az esküvője után útra kelt. A Hosszú utca végén lévő házát itt-hon maradó testvéreire bízta, aztán következett az államosításnak nevezett gazemberség, mely eseményre még áthatolhatatlanabb csönd telepedett, a házba pedig az állami szervek egyik alkalmazottja költözött, akit nemrég telepítettek a városba. Nagyjából ennyit tudott családja történetéről Mendel Dávid, aki szintén ebben a városban fogant, de már Amerikában jött a világra, hogy onnét is továbbálljon Izraelbe, amikor romániai rokonsága is emigrált ősei földjéről.

*

korábban elkerülték a figyelmét, bár a rádióstúdió és magán a természetén kívül semmi nem számított igazából látványosnak. A kapu elé érve ránézett az órájára, aztán csengetett. Az öreg ezúttal gyorsabban került elő, mint a múltkor, Dávid lábujjhegyre állt, hogy az öreg láthassa, ki áll a kapuban, megspórolva így a fölösleges kérdezősködést. Úgy nyitotta ki a kaput, mint-ha régi ismerőse látogatta volna meg, akinek örül az ember. Bezárta utána a kaput, majd intett, hogy kerüljön beljebb.

– Menjünk be a házba, vagy maradjunk itt, a fák alatt?

– Jobb lesz itt, a levegőn.

– Csakhogy később jönnek a szúnyogok és mindenféle bogarak.

– Nem félek tőlük... Kérem, fogadja el tőlem ezt a kis ajándékot. Röstellem, hogy a múltkor üres kézzel érkeztem, de nem tudtam, hogy talállok-e itthon valakit...

– Szóra sem érdemes, fiatalember, tartsd csak meg.

– De igazán kérem, kedves...

– Bocan. Vasile Bocan a nevem, azt hiszem, a múltkor elfelejtettem bemutatkozni.

– Így igaz, de nem számít, az a lényeg, hogy kedvesen fogadott, beengedett az udvarra, és még fotózhattam is.

– De ha már bort hoztál, kóstoljuk meg, hogy milyen. Fröccsnek kéred, vagy tisztán iszod?

– Ahogy maga is issza.

Sokáig beszélgettek, mindenféléről: Izraelről, a régmúlt időről, amikor Bocan Erdélybe került, hogy miképp változtak meg a dolgok, hogy szóródott szét a nép, mert a város őslakosainak fele már nem itt él, a többség jövevénynek számít, szakiskolák épültek, aztán hozták a gyerekeket is vidékről, ezekből lettek a gyári munkások, ma már csak az öregek tudják, mi veszett el az idők során, de ők nem tudtak tenni semmit a változások ellen, nem is lett volna ajánlatos, most se rózsás a helyzet, de legalább van amivel megtömni a bendőjüket. Dávidnak a Szentföldről kellett mesélnie. Az öreg megkérdezte, hogy igaz-e a történet a siratófállal, vagy csak metaforáról van szó, afféle bibliai példabeszédről, szerinte az embereknek igenis jogukban áll hinni, hogy van valaki a falon túl (vagy befalazva a kövek között), aki meghallgatja a panaszait. Néha az is elég a gyógyuláshoz, ha kipanaszkodhatja magát az ember.

Szózt követett, észre sem vették, hogy észrevétlenül besötétedett. Mikor már az öreg arcát sem látta, Dávid fölállt, hogy elbúcsúzzon.

– Maradhatsz még, amúgy is később szoktam lefeküdni.

– Én viszont korán fekszem, mert holnap megyek is tovább, először Kolozsvárra, majd Bukarestbe, onnét repülök haza. Nem akarok hullafáradtan utazni. És önnek is ki kell pihennie magát.

– Én még elüldögélek két-három órát, nem tudok elaludni, ha túl korán fekszem le. Bár lehet, hogy ez a bor más belátásra bír.

– Köszönöm a kedvességét, köszönök mindent.

– Igazán nincs mit. És mondd meg a tieidnek, hogy nem rajtam múltott...

– Sosem vádoltak senkit.

Az öreg elkísérte a kapuig, ott ismét elbúcsúztak, Bocan is kilépett a járdára, nézte egy darabig Dávidot, ahogy ment a központ felé, aztán megfordult, és sóhajtván bezárta a kaput. Mintha a saját gyerekétől köszönt volna el.

Visszaérve a szállodába Dávid fölment a szobájába, ledobta magáról az öltönyt, pulóvert, és dokknadrágot keresett elő, fölvette a viharkabátot, a kendőbe tekert szerszámokat becsúsztatta a belső zsebébe, fölvette a teniszcipőt, majd az ablakhoz lépett. Korábban a napfényes várost nézte innét, most a fényeket bámulta, a sötét háztetőket, a járókelőkkel teli járdákat, ahogy színházba, koncertre, moziba igyekeztek, mindenki oda, ahol jól érezte magát. Tétlenül várakozott egy darabig, aztán az ajtóhoz ment, hallgatózott, s csak akkor zárta ki, amikor meggyőződött, hogy elült minden szomszéd. Kidugta a fejét, hosszan nézelődött jobbra is, balra is a folyosón, tényleg nem járt senki. Mégis visszahúzta a fejét, úgy döntött, hogy tovább várakozik. Nem lett volna szerencsés, ha túl korán érkezik, mert akkor várnia kellett volna, esetleg meg is láthatta volna valaki, gyanút ébreszthetett volna benne. Inkább a szobában vár. De csak negyedórát bírta tétlenül, ismét kidugta a fejét az ajtón, feszülten figyelt, nehogy észrevegye valaki, de néma volt minden. Még egyszer ránézett az órájára, úgy döntött, hogy itt az idő indulni, a lámpát viszont égve hagyta a szobában. Ezúttal a lépcsőn ment le a hallba, szeretett volna észrevétlenül elsurranni a recepciónál a bár felé. Jó jel lett volna, ha sikerül neki. És sikerült.

Kiérve a szállodából, kényelmesen a Hosszú utca felé vette az irányt. A langymeleg este, az emberek zivaja, a város moraja olyan biztonságérzettel töltötte el, amelyet ritkán tapasztalt korábban. Meg volt győződve, hogy nem fog akadályba ütközni. Volt szimata az ilyesmihez. Nem véletlenül képezték ki a lehetetlen küldetések arctalan katonájává. Ahogy tovahaladt az utcán, úgy ritkultak meg a járókelők. Az utca végéhez érve meghúzódtott egy futórózsabokor árnyékában az utolsó háznál, épp a Solkop-patak partján. Csendben várakozott ott vagy félórát. Emberi mozgásnak nyomát se észlelte. Mindössze egy bagoly huhogott, az is jó messzire. Türelme ha-

tártalan volt, ebben túltett mindenkin. Ha valaki követte volna, eddig már előbújt volna, hogy kikutassa, hová tűnt a gyanús személy. De biztos volt abban, hogy senki sem követte. Lassan leereszkedett a patak medrébe, és elindult a kertek vége felé, mindegyik a patakra futott ki. Mikor először járt Bocannál, kikémlelte, hogy gond nélkül át tud jutni a rozoga kerítésen, akadály nélkül juthat el a házig anélkül, hogy valaki szagot fogna. Kapu is volt a léckerítésen, azon át jártak vízért a patakra, mindössze egy darab drótot kellett tapogatózva kioldania, néhány lépés után a kert közepén találta magát, aztán már ott volt az udvarra nyíló kapunál. Megállt, egyenletesen szuszogott, egyáltalán nem izgult. Sokáig bámulta az ablakokat és a bejáratí ajtót, de nem történt semmi. Az öreg Bocan már lefeküdt, valószínűleg már el is aludt, de nem árt várni még egy kicsit. Semmi értelme nem lett volna kapkodni. Ha mégsem alszik az öreg, mocorogni fog, fölkapcsolja a villanyt, el fogja árulni magát valahogyan, hogy nem alszik. Sokáig várt, sokkal tovább, mint ahogy eleinte eltervezte. Aztán előhúzta a kendőbe tekert két rudat a belső zsebéből, kibontotta a kendőt, és jó szorosan összecsavarozta a rudakat, zsebre vágta a kendőt, leemelte a vastag drótgűrűt az udvarra nyíló kapuról, óvatosan kinyitotta, félig nyitva hagyta a kertkaput, aztán párdúc-léptekkel a ház sarkához osont. Várt néhány pillanatig, aztán a ház mögé, a kéményhez igyekezett. Ott kell keresgélnie. Pontosan elmagyaráztak, le-rajzoltak mindent. A láda a kémény lábánál van, a ház alapjától számítva a második téglasorban. A téglák közé ott nem raktak maltert, csak a vakolat rejti a téglákat. A feszítőrúd lapos felével lassan kaparászni kezdte a vakolatot. Abban a pillanatban épp a kémény tetején huhogott a bagoly. Mintha a kíváncsiság vitte volna oda, hogy lássa, mit keres. Abbahagyta a kaparászást. Bent a szobában megreccsent az ágy. Három ugrással a ház sarkánál termett. Az öreg fölkapcsolta a konyhában a villanyt, aztán nyílt az ajtó. Még két párdúcugrással a kertkapunál volt, és már hallotta is Bocan kiáltását:

– Gazember, mit keresel itt? Ennyire hülyének néztél? Még hogy honvágy... Gazember, hol van az arany?

Dávid árnyékként surrant végig a kerten, átugrott a patak túlsó partjára, ott leguggolt a sötétben. Az öreg Bocan kiabálva szaladgált föl-alá a kertben, halvány fényű lámpával a kezében, amikor a patakra nyíló kapuhoz ért, kimerülten kapaszkodott meg a dülöngélő kerítésoszlopban, és hangosan, sípólva kapkodott levegő után. Meggörnyedve állt, aztán néhány pillanat múlva felkiáltott:

– Hé, szomszéd!

Válasz nem érkezett. Még egyszer elkiáltotta magát. Ezúttal valamivel halkabban. Ajtónyikorgás volt a válasz egy másik udvarról, kutyaugatás kíséretében. Aztán ismét Bocan hangja:

– A fene egye meg! A kurvannyát ennek a szívnek...

Abban a pillanatban kiesett a lámpa a kezéből. Onnét, ahol guggolt, Dávid nem láthatta, hogy ő maga is a földre került-e. Kedve lett volna megnézni, hogy mi a helyzet, tett is egy lépést a patak felé, de akkor fénycsík kúszott végig a szomszédos udvaron, úgyhogy inkább megfordult, és a kukoricás felé vette az irányt. Megközelítette az utcát, de nem lépett ki rá, nagyjából ötméternyire tőle türelmesen várakozott a kukoricásban. Jó háromszáz méternyire lehetett Bocan kertjétől. Nem látott és nem hallott semmit. Húsz perc múlva egy autó fényszórói világították meg a Hosszú utca végét. A fényekből ítélve a mentőkocsi érkezhetett meg. Hangos lett, túlságosan is hangos lett az utca. Dávid elindult a város felé a patak partján a kukoricásban. Még napvilágnál úgy kémlelte ki, hogy az a mellékutca, ami a Hosszú utcából nyílik és a Solkop-patakig fut, körülbelül négyszáz méterre lehet tőle. Megállás nélkül, hangtalanul ment a sötétben a fahídig, átugrott a patakon, és a kertek árnyékában az útkereszteződésig osont. Megállt, szétnézett jobbra is, balra is, de nem látott senkit. Átment az utca északi, sötétebb oldalára, és gyors, ruganyos léptekkel a szálloda felé igyekezett. Kizárt, hogy ebben az órában észrevétlenül bejuthasson a szállodába. Ki kell várnia a megfelelő alkalmat. Várni és figyelni fog. A nappali bárnak van terasza, onnét eljuthat az első emeleti folyosó ablakáig. Ha nyitva lenne az az ablak... Az bizony vakszerencse lenne. Csak addig nem kéne senkivel se találkozni az utcán. Ránézett az órájára. Fél kettőre járt az idő, éjfél után. Ilyenkor csak holmi tekergő kószálhat az utcákon. És éppen akkor fülét lármás férfihangok ütötték meg. Gyorsan körülnézett, hogy hová rejtőzhetne, de nem talált megfelelő búvóhelyet. Aztán egy afrikai famászó könnyedségével fölkapaszkodott az utca szélén álló első hársfára, sűrű lombja volt a tavalyi fametszés nyomán, elrejtőzött az ágak között, várva, hogy a lármázók csapata elhaladjon alatta, de még azelőtt egy rendőrautó jelent meg mellettük, igazoltattak mindenkit, el is csendesedtek azonnal, szó nélkül, meghunyászkodva mentek tovább, mintha hirtelen kijózanodtak volna, a rendőrök vártak egy kicsit, hogy ismét ordibálni kezdenek-e, majd beszálltak az autóba, és továbbhajtottak, két legyet egy csapásra, gondolta Dávid, lecsusszant a fáról a vízhajtások között, és gyors, hangtalan léptekkel a szálloda felé sietett. Az utca végén, ahol a főtér kezdődik, megállt az épület sarkánál, végignézett az úton, a szerencse ezúttal is rámosolygott, egyetlen

árva lélek se járt arrafelé, nyaka közé szedte a lábát, néhány pillanat alatt megtette a hátralévő útszakaszt, azonnal a terasz mögé került, hogy lássa, nyitva van-e az ablak, úgy tűnt, mintha nyitva volna, a fal tövében üres üvegekkel teli ládákból gúlát épített, fölmászott a tetejébe, megkapaszkodott a tető szélében, aztán föllendítette magát a tetőre. Gyorsan az ablakhoz osont. A folyosón nem járt senki. Betaszította az ablakot, beugrott a folyosóra, pillanatok alatt már fönt is volt a szobája előtt, bezárta maga mögött az ajtót, aztán hátát nekivetve érezte, hogy kiveri a hideg verejték. Egy pillanat alatt csuromvizes lett.

Észrevétlenül jutott el a szobájáig. Vagy jobban mondva: Dávid nem látott senkit, aki észrevette volna. Mindössze annyi volt a gond, hogy nem tudott végére járni a dolognak, amiért idejött. Pedig minden olyan egyszerűnek tűnt. Túlságosan egyszerűnek ahhoz, hogy sikerüljön is. Most már minden lépését meg kell fontolnia. Egy újabb kísérlet a puhatolózásra és a beállt változások kikémlelésére túl kockázatos lenne. Nem tudta, mi történt az öreg Bocannal. Lehet, hogy szívrohamot kapott. De az is lehet, hogy nem. Mindegy is, a fiát mindenképpen értesíteni fogják, aki haza is jön, a ház már nehezebben lesz megközelíthető, ha egyáltalán az lesz. Most már figyelni fogják a házat, főleg ha megtudják, hogy jártam ott. Lehet, hogy az öreg beszélt rólam valamelyik szomszédjának, másképp hogy hallotta volna meg a zajt az a szomszéd, aki megtalálta a földön az öreget, és hívta a mentőt? Jó darabig lezárult előtte minden út. Az egyetlen észszerű döntés: minél hamarabb a vasútállomáson lenni, hogy nyoma vesszen. De nem most rögtön. Éjszaka csak felhívna magára a figyelmet. Olyan vétkeket vonna magára, amiket el se követett. De hát ki és hogyan tudná rábizonyítani ezeket, főleg akkor, ha az öreg tényleg meghalt? A kapkodását viszont egyesek bizonyítékként használnák ellene. A helyükben ő is így tenne. Úgyhogy várnia kell reggelig. Hogy vezet-e hozzá nyom, az csak itt, a szállodában derülhet ki. Levetkőzött, zuhanyozott. Sokáig folyt a víz, míg valamelyest fölmelegedett. De így is túl hideg volt fölhevült testének. Meztelenül lépett a szobába, helyben futással próbált segíteni magán. Addig futott, míg a talpa fölforrósodott. Akkor vette a törülközőt, s olyan durván csutakolta le magát, hogy már fájdalmasan sajgott a bőre. Felöltözött. Tiszta inget húzott magára, felvette az utazáshoz előkészített öltönyt, megkötötte a nyakkendőjét, cipőt húzott, aztán összecsomagolt a bőröndjébe. Szépen elrendezett benne mindent, csak semmi léhaság. Még utoljára körülnézett a szobájában és a fürdőben, ahol már csak a neszesszere maradt. Minden a legnagyobb rendben. Leült az asztalhoz, tenyerébe hajtotta a fejét. Gyorsan végiggondolt

mindent, az elutazás tűnt most is a legészszerűbb döntésnek, ennek értelmében kell eljárnia. Vissza se nézve. Ez a szabály. Félébren ült az asztalnál, tenyerébe hajtott fejjel. Mint a Hamangia-kultúra gondolkodó szobra*. Mélyen, de ugrásra készen aludt, aki veszély esetén rögtön elillanhat.

Nem történt semmi baj. Az éjszaka hátralévő része eseménytelenül telt el. Percre pontosan kilenc órakor a biológiai órája ébresztette. Ledobta a kabátot, meglazította a nyakkendőjét, fölhajtotta a kezelőjét, bement a fürdőbe, szembepancsolta magát, megborotválkozott, fogat mosott, húgyozott, bedobálta dolgait a neszesszerbe, betette a bőröndbe, átkötötte a gumiszalaggal, megigazította a nyakkendőjét, fölvette a kabátot, még egy utolsó pillantást vetett az ablakból a főtérre, fölragadta a bőröndöt, kilépett a folyosóra, elfordította a zárban a kulcsot, majd ráérősen lesétált a hallba. Átadta a kulcsot a Gina-frizurás lánynak, mondván, hogy nyugodtan kiadhatják a szobáját. Ismerte az utat a vasútállomás felé, azt viszont nem tudta, hogy mikor és hová indul a legelső vonat. De mindegy is volt, tudta, hogy úgylis arra fog felszállni.

*

Az öreg Bocan szívrohamban hunyt el. Nem lehetett megmenteni. Nem tudhatjuk, hogy a megerőltetés okozta-e a halálát vagy az idegesség, esetleg a túlzott izgalom. A szomszédja szerint, aki jelentette a dolgot, az ijedtség miatt. De hogy mitől ijedt meg, azt nem tudta, ő nem hallott semmit. Azt viszont mindenki tudja, hogy a patakon túl, a téglagyárig elterülő részen éjszaka tisztátalan dolgok történnek, jobban teszi az ember, ha nem kutakodik utánuk. És nagyjából ennyi volt az egész.

Két nappal az éjszakai események után, amikor Bocan életét vesztette, akit két nap múlva temettek, Vasile Valdan őrnagy irodájába Ion Foltan kapitány lépett be, egy ravasz tekintetű, festett mosolyú illető.

– Mi szél hozott erre, kedves Ion?

– Hogy is mondjam csak... Valami sehogy sem illik össze... Jobban mondván épp ott gabalyodik össze, ott fut bogra, ahol azt hinné az ember, hogy minden a legnagyobb rendben van.

– Beszélj világosabban, nem értek a rejtvényekhez.

– Nos, arról a zsidóról van szó, aki Grün Lacival jött el hozzánk. Azt hittük, belevaló srác, sírokat akar felújíttatni, nosztalgiasétákat tesz szülei városában, házakat fotóztat, mulat a Hargitában, meglátogatja Bocant...

– És hol itt a hiba?

– Szó nélkül távozott.

– Dolgai lehetnek valahol.

– Aha, azért kérdezte meg reggel a vasútállomáson, hogy hová indul az első vonat.

– Na és hová indult?

– Brassóba.

– És?

– Hát nem azt mondta nekünk, hogy Kolozsváron van dolga? Elfelejtette volna? Vagy ég a talpa alatt a föld?

– Már miért égne?

– Meglátogatta Bocant. Estig maradt nála. Aznap éjjel Bocan rohant valami – vagy valaki? – után a kertben, szívrohamot kapott és meghalt. Miért látogatta meg a fiú másodszor is? Mit akart megtudni tőle?

– Ki tudja? Semmit. Lehet, hogy ilyen érzelmős típus.

– Egy ilyen magatartású fickó nem érzelmős, hanem katona.

– Nekem nem tűnt annak.

– De nekem igen. Tűzbe tenném a kezem, hogy nem a sírok miatt jött. Vagy nem csak azok miatt.

– De hogy bizonyítod be?

– Épp ezen gondolkodom. De most az a kérdés, hogy engedjük-e meglépni?

– Mi alapján csukhatnám le?

– Nem tudom. Találnunk kell valamit...

– Koholmányok alapján manapság nem dolgozunk. Nemzetközi botrány lenne belőle. Inkább hadd menjen.

– Akkor menjen. De a temetés után, mondjuk két-három nap múlva megengedi, hogy körülszaglásszak egy kicsit a helyszínen?

– Miben reménykedsz, mit fogsz találni?

– Van egy sejtésem.

– Ki vele!

– Inkább majd utána.

– Ahogy gondold. De a családot hagyd békén. Nem gyilkosság történt, senki nem vágta fejbe az öreget, még csak földhöz sem teremtették.

– Igenis! Majd jelentkezem.

Ravaszágának köszönhetően Ion Folta félelmetes hírnévre tett szert. Köztudott, hogy aki félelmet kelt bennünk, azt nem szeretjük. Foltával ugyanez volt a helyzet. Az információ volt az aduásza. Rengeteget olvasott, mindent fölhasznált a munkájához, jegyzőkönyveket, jelentéseket, történelmi dokumentumokat, könyveket, archív sajtóanyagot, az olvasótermekben eltöltött órákat sem sajnálta, nem bántódott, ha nem sikerült fölfedeznie semmit, ami hasznára lehetett volna. Akkor pillanatnyilag nem használ, de ki tudja, mikor lesz szüksége rá a jövőben? Ilyen információhoz kapcsolódott mostani sejtése is: mikor törvényt hoztak a zsidók kifosztására, a leggazdagabbak közülük mind szegénynek bizonyultak, alig volt néhány olcsó ékszerük, kevés készpénz, de annál nagyobb hitel, gyakorlatilag a csőd szélén tántorgott mindegyik. Talán így is volt, de nehezen hihető, hogy ilyen lazán megtagadták volna ősi tradícióikat, hogy tudniillik biztonságos letébe helyezték a vagyont, amivel aztán át lehet vészeli a nehéz időket, illetve újra lehet kezdeni az életet, ha úgy alakulnak a dolgok. Nem egy efféle gazdag szegény volt, akit gettóba zártak, majd lágerbe vitték őket, szegényeket, egyesek nem is éltek túl. Akik meg visszatértek, azok sem kerültek soha a korábbi helyzetbe, aztán meg egymás után ki is vándoroltak. Sok megoldatlan rejtély maradt a nyomukban, egy-egy titokra végképp fátylat borított a halál. Ion Folta viszont meg volt győződve, hogy néhányra még fényt lehetne deríteni. A többi majd véletlenül derül ki, esetleg a fémdetektor hozza felszínre. Mendel Dávid pedig azon gazdag szegények leszármazottja volt, akikről már oly sokat olvasott. Mit akart látni Dávid apja szerény házában? Íme, ez a kérdés nem hagyta nyugton, ez vitte őt Valdan őrnagy irodájába. Csakhogy Valdan nem járult hozzá, hogy feltartóztassa a fiút, ha még mindig az országban van, és kiszedje belőle a titkot. Meggyőző módszerekkel, ugyebár.

Három nappal Bocan temetése után, Ion Folta kapitány energikusan csöngetett a Hosszú utca végében álló ház kapuján. Jól megtermett fickó volt, nem kellett lábujjhegyre állnia, hogy belásson az udvarba. Láta, amikor nyílt az ajtó, és Bocan fia lépett ki rajta. Tudta, hogy otthon találja a fiút, mert ráállította a kerületi őrmestert, aki jelentette neki a dolgot. Ifjabbik Bocan sem lepte meg a kapitány látogatása, arra volt csak kíváncsi, ki is ő tulajdonképpen, és mit akar.

– Folta kapitány vagyok, ismertem az édesapját, dolgoztunk együtt, mielőtt nyugdíjba vonult volna. Válthatnánk néhány szót odabent?

– Hogyne! Kerüljön beljebb! Jó, hogy ma jött, mert holnaptól ismét meló, vége a szabadságnak.

– Jöhettek volna este is, vagy megkereshetném a munkahelyén, de kerülöm ezeket a helyzeteket, nem akarok kellemetlenséget okozni senkinek. Csak ha nagyon muszáj. Ha nincs más kiút.

– És most erről van szó?

– Ha nem találom itthon, tényleg megkerestem volna.

– Valami gyanúsat talált a haláleset körül?

– Dehogy, Isten ments, szó sincs róla.

– S akkor?

– Szétnéznék a ház körül. Amikor maga szabadságon volt, megjelent itt egy fiatal zsidó, annak a fia, aki a házat építette, de nem hiszem, hogy nosztalgizni akart, ő nem is itt született, hanem Amerikában, az a gyanúm, hogy valamit el akart vinni innen, csak nem maradt rá ideje.

– Mit vihetett volna el?

– Nem tudom, ezt akarom kideríteni.

– Mire gyanakszik?

– Vajon mit keresett az édesapja éjfél után a kert végében.

– Hát ezt már sose fogjuk megtudni.

– Vajon mi dülta fel annyira, hogy szívrohamot kapott?

– Gondolja, hogy emiatt történt a dolog?

– Ki tudhatja... Azon a délutánon ez a fiatalember meglátogatta az édesapját, estig beszélgettek, csak sötétedés után köszönt el. Visszament a szállodába, éjfél után kettőig égett nála a lámpa, de szerintem nem volt a szobájában.

– Hanem hol volt?

– Itt.

– Itt?

– Igen, visszajött ide, hogy elvigye azt a bizonyos dolgot. De a maga édesapja valószínűleg még nem aludt, meghallotta a mozgást, kijött a ház elé, kiabált is, mert a szomszéd hallotta, hogy kiabál, az illető a kert végébe szaladt, alighanem ott is jött be, mindenesetre ez elég volt ahhoz, hogy szívrohamot okozzon az édesapjának.

– Lehet ebben valami...

– Csak szét akarok nézni a ház körül. Az a valami nincs a házban, mert a fiatalember be se tette a lábát a házba, nem érdekelte, mi van odabent.

– Semmi ellenvetésem, sőt, elkísérem, ha nem zavarok...

Alaposan megvizsgálta a falakat a ház egyik végétől a másikig, megkopogtatta az ajtó- és ablakkereteket, külön gondot fordított az ereszre és a gerendákra, főleg ezek körül kutakodott, hogy nem talál-e valami gyanúsat,

hátrament a ház kert felőli részéhez, de az egyenes, sima tűzfal semmi titkot nem árult el, s már épp indult volna a ház mögé, amikor észrevette, hogy egy szederhajtás felső része le van törve, három-négy napja törhette le valaki, már el volt száradva, az is feltűnt neki, hogy a szederágot félrehajtották a ház melletti palánkról, előrébb csörtetett, félrehajtotta ő is a szederágakat, nehogy elkarcolják az arcát, elérkezett a ház közepéig, hátrébb a szederbokrok érintetlenül támaszkodtak a palánkra, ott tehát nem járt senki. De ahol ő állt, a gyom is le volt taposva. Nem kellett szakértőnek lennie ahhoz, hogy lássa a friss karcolásokat a vakolaton, a leveleken is vastagon ült meg a por. Szóval ide akart eljutni az a fiú. El is jutott, de már nem sikerült kibontani a falból azt a valamit. Álljon meg a menet, töprengett Folta kapitány, mitévő legyen, tovább folytassa-e a keresést a fiatal Bocan jelenlétében, vagy ravasz módon tegyen úgy, mintha nem talált volna semmit, s majd visszajön másnap, feszítővassal, kalapáccsal, malterrel, hogy eltüntesse a bontás nyomait, Valdannak sem ártana szólni, nehogy botrányt csináljon, hadd legyen részese ő is a felfedezésnek, már ha találnak egyáltalán valamit.

Káromkodva hátrált ki a szederbokrok közül, mint aki szörnyen ideges a szúrós ágak miatt.

– Itt minden rendben. Föl kéne mennem még a padlásra. Van kéznél létrája?

– Ott van a csűrben. De a padláson gyerekkorom óta nem járt senki.

– Azért én mégis szétnéznék ott is.

– Biztosíthatom, hogy ott nem fog találni semmit, kölyökkoromban minden lyukba, minden repedésbe belematattam a bicskámmal. Ha lett volna ott valami, én már rég felfedeztem volna, főleg mert én is kincsek után kutattam.

– Akkor feladom. És nagyon köszönöm a megértését. Ha új híreim lennének, rögtön értesíteni fogom, de nem nagyon hiszem, hogy sor kerülne erre. Az az ember már visszaért a hazájába, úgyhogy már nem igazán változhat itt semmi.

Visszaérve az őrre, fülíg érő vigyorral nyitott be az őrnagy irodájába. Szeme frissen edzett acélpengeként csillogott. Ha a világ mindössze annyiból állna, amit a szem megmutat, Folta lett volna a világ ura. És gondolkodás nélkül megfosztotta volna rangjától az őrnagyot. Olyasmit tudott, amit rajta kívül senki.

– Nos? Nagy vagánynak hiszed magad, mi? Okod is van rá?

– Száz százalékig.

– Elő azzal a száz százalékkal! Mert én nem látok semmit az asztalon.

– Azt hiszem, megtaláltam, amit kerestt. Ott van a ház mögött, befalazva.

– Miket hordasz itt össze?

– Tisztán látszik, hogy valaki bement a ház mögé, elkezdte levakarni a vakolatot, de nem volt ideje befejezni, mert az öreg kijött a házból, ő meg elszaladt. Ha nincs ez a gikszer, alighanem visszament volna még. Így viszont feladta.

– Biztos vagy benne, hogy nem tévedsz?

– Biztos. Egészen frissek a kapirgálás nyomai. Holnap vissza kéne mennünk oda, csak az a kérdés, hogy mikor: amikor a fiatal Bocan munkában van, vagy ott legyen ő is?

– Inkább nélküle. Nem szeretnék közröhej tárgyává válni, ha kudarcot vallunk. Szinte hallom is, ahogy kincskeresőknek csúfolnak.

– Én is úgy gondolom, hogy fölösleges ott a Bocan fiú. Nekem azt mondta, hogy egész gyerekkorában kincseket keresett a padláson.

– Akkor tehát készíts elő mindent holnapra, végy magadhoz mindent, amire szükséged lehet, s ne tudjon senki a dologról. Segítségnek elég egy ember.

– Én is így gondolom.

– És fotókat is készíts majd.

– Igenis.

Másnap korán reggel egy fehér autó parkolt Bocan házának kapujától mintegy tízméternyire. A sofőr helye üres volt, az anyósülésen viszont ott ült a kapitány. A sofőr, egy civil ruhás őrmester ide-oda sétálgatott a betonhídig, majd vissza. Aztán behajolt a lehúzott ablakon, s közölte a kapitánnyal, hogy fölfedezte, hol tartják Bocanék a kapukulcsot, szóljon a kapitány, ha indulhat az akció.

– Nyisd ki a kaput, és menj be az udvarra. Maradj a kapu mögött. Kivárom a megfelelő pillanatot, aztán én is besurranok. Várj, a táskát is be kell vinni a cuccokkal. Először nyisd ki a kaput, majd gyere vissza a táskáért.

Az őrmester elsétált a kapuig, egyetlen pillanat is elég volt, hogy lábujjhegyre állva leakassza a kulcsot a kapufélfa mögül, aztán sétált is tovább a kulccsal a tenyerében. Néhány lépés után átment a másik járdára, mert onnét mindent látni lehetett a szomszédos portákon. Nem vett észre semmi mozgást. Határozottan, mintha csak hazamenne, odalépett a kapuhoz, kinyitotta, majd belépett rajta. Várakozva állt a kapu mögött. Néhány perc múlva, mivel egyetlen autót sem látott az utcán, a kapitány is kiszállt az

autóból, s kezében egy disznóbőr táskával a kapuhoz ment. Mielőtt odaért volna, a kapu hangtalanul kinyílt, ő meg eltűnt mögötte.

– Várj egy kicsit, s ha minden tiszta, hozd be a táskát. Gyere a ház mögé. Ha odafigyelünk, egykettőre végzünk.

Hátrament az őáltala már ismert helyre, vigyázva, nehogy letörje a szederbokrokat, vagy más, könnyen felismerhető nyomokat hagyjon maga után. Amikor a kémény tövéhez ért, letette a táskát, kivett belőle egy gumikalapácsot, egy vésőt, egy kisebb feszítővasat, és máris nekilátott leverni a vakolatot ott, ahol Dávid már elkezdte. Néhány ütés elég volt, hogy rájöjjön, telibe találta a téglát, úgyhogy most attól balra verte le a vakolatot, hogy megtalálja a téglavégét, néhány centi után meg is találta, a feszítővassal kivájta a maltert, amennyire csak tudta, megpróbálta kifeszíteni a téglát, de az meg se moccant, ott tehát nincs keresni valója. Fölnézett a tetőre, hogy vajon hová esik a kémény, próbálta megkeresni a közepét, rájött, hogy az alighanem a téglamásik végénél lesz, tovább dolgozott a vésővel, hogy kipiszkálja a maltert a téglák közül, s amikor eljutott a téglamásik végéig, egy nagy darab vakolat magától is elvált a faltól, látni engedve, hogy a kőműves ott elfuserálta a dolgot, mert nem szakszerűen, kötésben rakta a téglákat, hanem egymás fölé. Aztán a homlokára csapott, mert egy pillanat alatt leesett neki a tantusz, hogy ott bizony utólagos beavatkozás történt, egy kicsit erőltette tehát a feszítővassal, két téglát könnyen meg is adta magát, s elválva egymástól lepottyantak a földre, mögöttük pedig, a kémény talpánál aprócska üreg nyílt, ahol a kapitány kockaszerű, zsákvásonba tekert tárgyat fedezett fel. Gyorsan lefényképezte, s épp akkor vette kézbe, amikor megjelent az őrmester.

– Az meg mi a fene? Egy doboz?

– Nem tudom, de mindjárt kiderül. Elhoztad a maltert?

– Igen.

– Még szerencse, hogy ilyen könnyen megtaláltuk a helyet, ezt a két téglát kell visszatenni a helyére, levakolni egy kicsit, s kész is vagyunk. Várj, így nem férsz ide.

A kapitány odébb lépett, túl szűk volt a hely a házfal és a szederbokrok-
nak készült palánk között két embernek. Az őrmester, úgy látszik, afféle
ezermester lehetett, ügyesen bánt a vakolókanállal, a malter is előre el volt
készítve, berakta a téglákat a kémény falába, húzott rájuk egy réteg vako-
latot, hogy elrejtse a beavatkozást, aztán indulásra készen fölegyenesedett.

A kapitány odanyújtotta neki a fényképezőgépet, hogy csináljon egy fotót
a visszavakolt falról, majd a kapu felé siettek a két táskával és a rejtélyes,

barnás vászonba csomagolt tárggyal. Az őrmester kileste az alkalmas pillanatot, hogy mikor tudnak úgy kisurranni, hogy senki ne vegye észre őket, kinyitotta a kaput, előreengedte a kapitányt, bezárta a kaput, majd helyére tette a kulcsot, s mindezt olyan villámgyorsan, mintha minden nap ugyanezt a mozdulatsort végezné. Egyszerre értek az autóhoz a kapitánnyal, gyorsan kinyitotta az ajtót, és beszálltak. Meg voltak győződve, hogy senkinek a figyelmét nem vonták magukra.

– Nézzük meg, mi van benne!

– Úgy látszik, te még kíváncsibb vagy, mint én, bár ez szinte kizárt, a csomagot viszont csak az irodában, az őrnaggyal együtt bontjuk ki.

– És ha bomba van benne?

– Erre nem gondoltam, de ha az van benne, akkor szervusz, világ?

– Hát ez jó buli volt...

– Nincs okunk panaszra, az biztos. De gyerünk, mert én se bírom sokáig, már erősen bizsereg az ujjbegyem!

Tíz perc alatt az őrsön is voltak, berontottak az őrnagy irodájába a kapitány szerszámos táskájába rejtett „tárggyal”. Az őrnagy úgy ugrott talpra, mintha személyesen maga a tábornok nyitott volna rá.

– Mi van, hé, mért nem ott vagytok, ahová küldtelek?

– Voltunk, láttunk, megtaláltuk!

– Sok a szöveg! Mit találatok meg?

– Íme! – mondta a kapitány. Elővette a táskából a zsákvászonba tekert tárgyat, aztán letette az őrnagy elé az asztalra. – Egy pillanat, hadd fotózzam le.

Készített két fényképet, a másodikon már az őrnagy keze is látható, ahogy a titokzatos tárgy felé nyúl.

– Gyerünk, bontsuk ki, piszkosul kíváncsi vagyok. Igazad volt, hékám!

Az őrnagy íróasztalán sok, különféle méretű olló volt, a kapitány fölragadta az egyiket, s nekiállt fölhasítani a poros vásznat, de az már annyira meg volt évődve, hogy egy rántástól is széthasadt. A barna vászonból négy-szögű, mélyzöld üvegládikó tűnt elő, a sörösuvegeknek van ilyen sötét színe, nem is lehetett átlátni rajta, hogy mit tartalmaz. Az őrnagy ismét kinyújtotta felé a kezét, de aztán erőt vett magán, s rászólt a kapitányra, hogy készítsen még egy fotót.

– Úgy bizony, kapitány, ha bomba van benne, legalább tudni fogják, mitől haltunk meg!

– Azannyát a bombájának!

Miután elkészültek a fotók, az őrnagy lassan, nagyon lassan fölemelte a ládikó födelét, mintha attól félt volna, hogy egy gyutacs van a födél alatt,

aztán kővé dermedve, tátott szájjal tenyerébe vette a ládikót, miközben szája jobb sarkából nyálcsík folyt az álla felé. A kapitány összeszűkülött szemmel figyelt, arcáról eltűnt a ravasz, mosoly, bámult ő is, mint borjú az új kapura. Csak az őrmester őrizte meg valamelyest veleszületett humorát:

– Hurrá, nem bomba, de nem biztos, hogy túléljük! Ilyesmitől bármikor meghalhat az ember. Én legalábbis bele tudnék halni.

– Nem fogsz meghalni – mondta az őrnagy –, csak az eszed megy el.

– Úristen, kézbe kell vennem! Csinálok egy fotót, aztán kézbe kell vennem, hogy meggyőződjek, nem hallucinálok.

És tényleg kézbe is vette. A fém hideg volt, csontig hatolóan hideg. De ez a hidegség a balzsam hidege volt. Ámulni készítette a szemet, elvarázsolta a szívet, megbolondította az elmét. Az üvegládikóban hat darab, különböző méretű aranyrúd volt, jobban mondva különböző hosszúságúak. Látszott rajtuk, hogy nem egy ékszerész műhelyében öntötték őket, hanem olyan helyen, ahol meg tudják olvasztani a fémeket, mert az öntőformákat olyan emberek készítették, akik korábban sosem csináltak ilyesmit, például egy üveghutában. Mindegyikük kézbe vett egy aranyrudat, s úgy tartották azokat, mintha az Úristen talpa volna a tenyerükben. Sosem gondolták volna, hogy ilyen varázsa tud lenni valaminek.

A kapitány megfordította az aranyrudat. A másik oldalon kétbetűs fémjelzés volt olvasható: M. M. Megmutatta az őrnagynak. Ő is megfordította a maga aranyrúdját. Ott is két betű volt: M. D. Az őrmesterén pedig: M. A. Kiemelték a többi rudat is a ládikóból, azokon is volt két-két betű: M. J., M. S., M. I.

– Mit is mondtál, hogy hívták azt a zsidót, aki eljött a városba?

– Mendel Dávidnak.

– Akkor ez a Mendelek aranya, beolvasztották és elrejtették, amikor érezték, hogy itt a vég.

– Ezért jött ide Dávid, a család aranyáért.

– Úgy van, és meg is érdemelte volna, hogy sikerrel járjon. Legalábbis szerintem.

Másnap a kapitány késve érkezett az irodába. De amikor megjelent, szó nélkül előhúzott egy papírlapot, és letette az őrnagy íróasztalára. Az alábbi nevek sorakoztak a papíron: Mendel Mózes, Mendel Dávid, Mendel Ábrahám, Mendel Józsa, Mendel Sámuel, Mendel Izsák.

UTOLSÓ KÍVÁNSÁG

Még ebben a percben meg kell találnom
az utcát, házszaot, homályos álmom
torlasszal teli útvesztőjét róva,
ebben az életben, még virradóra

utolérni, mit kába ébredésnél
ezer életemből lekéstem/lekéstél,
visszatart sikító sínkanyar, sikátor,
kerítés, fa lombja sutogó hiányból,

Földközi-remények szökőár habja,
néplélekvándorlás, nem hagyja abba,
süllyedő hajókon tetemrehívást
korrumpáló köd ködösíthet bízvást,

ingyen vihető ég, föld, bálbazár
halálra táncoltat bíbor láthatárt,
gyökérporokon túl a porom is
családfasorral gyerekkorokig,

kaput égető Janus-arcú szellem
füstfelhőjén kell átmenetre lelnem,
míg polipkarú agyrém irreális
narkotikuma még nem ideális,

robot se űzi humán teremtoit
egyetemesebb tömegtemetőig,
dulakodásban düledező hídfők
nem vetnek viharba hitetlent, hívőt,

*egy szilárd pontra, porszemre találnom
udvarral, jászollal sértetlen tájon,
ahol fohászra lehajtott fejével
a búzatábla menny elé letérdel*

*szempillantásra, ki tudja, jövőre
ráismerek-e a szembejövőre,
megfordulna-e, akit ébredésnél
lélektől lélekig lekéstem/lekéstél?*

ÉG-FÖLD FIA

Ha nem ég-föld fia, vállalt-e volna
világbűnöket, megváltó keresztet,
mire ölés- vagy lopásért akár
akkori úzus gézengúzts szegeztet?

Ha nem változtat vizet üdv borává,
támaszt fel, orvosol, terelget nyáját
elvesztő szakadék széléről vissza,
ahol jobb és bal láb egymásra hágnak,

hogyan értenénk szót Örökkévalóval,
ki almafája sérelméért megvert,
halálos véggel világgá szalasztott
Paradicsomából kíváncsi embert?

Méltányolná ma mohó tudásszomját,
mely lábnyomából világűrt iszik,
hogyan szédült elme egymás hegyén-hátán
kopog be hozzá, ahol nincs vizit,

míg tépett ideglajtorják szelik
időszámítás emeleit,
s aritmiásan is hittet aszinkronban
végzete ellen ágáló szív dobban?

És túrné vajon atomfejű téboly,
globális önzés sívó sírjait,
hogyan elszabadult szabadság szerint
tízparancsolat újraíratik?

Anyák, atyák neme feketelistán,
feketelyuk ver szívéen, ha haragszik,
egymásután merül kínkamrába
hálátlan, hiú, magtalan galaxis,

vak mindenség előtt ki mentegtetne
gyöngyöröngyön pörölő porszemet,
míg édenkeresőben lebegünk feszt,
mi fénysugáron kialvó sereg?

GALILEI

Ó, Gondolat, feloldozott
a pápa is, *pardon, bocs,*
igazaddal késlekedve
utolér pár kozmosz-kocsi

valamely Galilei-holdon,
míg távcsövezett égboltod
fehér üstökös ingatva
elemeire szétbontod,

konstellációt félvakon,
inkvizíciót nevetve,
hogyan időrácsra átragyog
betiltott végtelen kedve,

hűvös lugasban felmenők
zenélnek brácsán, hegedűn,
szőlőszemekben génius
fényszála izzik egedül,

amerre tudós révület
úri házi őrizetben
napfoltoktól a Tejúton
túl gyűrűző kertig rebben.

Pápaper? Ó, szent botorság,
más perpatvar, ami rombol,
józan ész szabadesésben
ferdül pisai toronyból.

ELVONÓ

Mint az alkoholista az elvonón,
elkezdlek bocsánatot kérni magamtól.
Ne haragudj, mondom, nem jól szerettem,
nem jól nőttem fel, nem jól próbálkoztam,
illetve mindig csak próbálkoztam.
Kísérleteztem veled.
Életeket éltem, de sohasem volt
bátorságom egyetlen életet élni
alfától ómegáig.
A nagy szavakat is mindig rosszkor
használtam, antikváriumban vett romantikát
gyakoroltam.
Az önostorozásba már belefáradt a kezem,
az eredménytelenségbe minden másom.
Nem tudom, hogy néznék önmagamra végül,
és azt sem, hogy megbocsátanék-e magamnak.

PIKÁMER

Olykor már a kétségbeesésben
sem lehet bízni, borzasztó. Olyan
ez, mint amikor a nacionalisták
kenőpénzt fogadnak el attól, akit
gyűlölnék: vége a világnak!

A szeretet valahogy elmaradt
a bölcsőm mellől: anyám és apám
mással foglalkoztak, így éltem
ötven éven át, és ők
még mindig élnek.

Kiszabadulnék, de elég
nehezen megy: bebetonoztak, és
nem mindig van pikámerem. Ki tudja,
hány évem van még, hogy kibontsam
magam egészen.

MŰVELTSÉG

Kedves Isten, miért kell megzúzódnunk
mindannyian? Miért nem állhat
az ember a havazásban, hogy
attól őszülne meg? Majd elintéznénk
a hópelyhekkal. De válás, halál,
csalódás, szakítás, munkanélküliség:
miért? Gondolod, hogy nem
azt érzem olykor, hogy itt már
minden mindegy, akárhány hogy-ot
teszek? Egy hete nem alszom, de
hát a te szájadban ugyanazt
jelenti, tudhatnám Babbitstól. Bedőlök
a műveltség ágyába, talán
majd ott. Jó éjszakát!

NEM KELL MINDENBE BELEPUSZTULNI II.

Ez most zöld vagy kék? Talán erre mondjuk, hogy türkiz, vagy marmara, gondolom, a plédet összevézreztem, egyenetlen barnás csepp, talán elhiszi, hogy rúzs. M. háttal áll nekem, az ablakból nézi a kilátást, pontosabban kilát az ablakból, kinéz és rálát a kilátásra, az egész falura, a kéttornyú templomra, az egyik torony fekete. Magas, nagyon magas. M. nagyon magas, jól áll neki ez a merengés, kezében lóbálja a lopott kávéscsészét, az biztosan türkiz, akkor a kanapé marmara.

Pattan a rugó, ahogy ráülök, olyan, mintha híztam volna, pedig fogytam, a mérleg szerint fogytam. Az étrend segít, reggel a csodapor, este a csodapor, ebédkor jól kell lakni, kisasszony, egyszer egy nap jól kell lakni, mondta a doki. Pardon, asszonyom. Farmer és fehér ing, a mellzsebnél kityüremkedik valami. Picivel fiatalabb, mint apám, jól tartja magát. Nem apám, egy ideje nem tudom, apám hogy tartja magát, tartja-e magát. Feküdjön le, mondja. Elektródák, elektródák a kézre, elektródák a lábra, a combok ne érjenek össze. Zsírszázalék, sejtállapotok.

Elmondhatnám M-nek, hogy vér. Hogy szúnyog vagy pók. M. a jobb lábára helyezi a testsúlyát, nyikorog a papucs, ahogy megfordul. Hatalmas zöld szemek, lassan reagálni kellene, válaszolni valamit, könnyedén odavetni a mondatot.

Azért hozta fel, hogy teszteljen? Teszteli, hogy akarok-e másoknak erről beszélni, akarom-e az apokalipszist, a lelepleződést? A felvállalást?

Az apokalipszis nem a halál, hanem a halál megsemmisülése. Az élet.

Mit mondanék?, kicsoda nekem M.?, hogy kezdenék hozzá?

Elmondani a Jedermannt? Hogy teológiai diskurzusnak indult? Hogy ott még nem tudtam, csak sodródtam, picit áldozatosra venném? Hogy véletlen volt? A türkiz és a marmara is kék. M. közelít, nem beszél, válaszra vár. Minden narráció kérdése, gondolom, ez egy kék kanapé, M. hallgatása kikényszeríti a mondatot, minden narráció kérdése, mondom.

Talán M. akar erről beszélni, talán zavarja, hogy nem vállalom. Vállalni, hogy. Nem tudom, hozzám bújik, szúr, ahogy a nyakamba fúrja a fejét. Sündisznó.

Fura az illata, olyan kámforos.

Amikor találkoztunk a Jedermannban, már éreztem. Nem a kámfort, hanem hogy ez lesz. Falra fűrt lámpák, a madaras poszter, póznák, piros veretek a vezetékeken, piros hangjegyek a kotta vonalán, évek óta nem láttam.

Évek óta nem láttam M-et. Előbb megszerettem, mint, hogy újra találkoztunk. Talán a beszélgetések miatt, Insta-szívecskék, Messenger-buborékok, aztán bemásolt a teológiai naplójából. Szó szerint emlékszem:

A szubjektum centruma mindig objektumok révén akarja aktualizálni a centrumát. De egyetlen objektum sem tudja aktualizálni a centrumot. Az abszolút gyenge centrum abszolút objektumfüggő. Az abszolút erős centrum pedig abszolút objektumfüggetlen. Ez azt jelenti, hogy akkor is képes fenntartani saját szubjektumát, amikor minden objektumot (beleértve ebbe a legszeretettebbet is) elveszíti – ez igazán lenyűgözött, hogy még zárójelet is használ a naplóban. – Az áll abszolút készen az objektumokra, aki kész abszolút feláldozni bármilyen objektumot anélkül, hogy saját centrumát elveszítené. Saját centruma ugyanis abszolút transzcendentálva van valamibe, ami több mint objektum, és több mint szubjektum.

A rúzsolt szexibben hangzik. Talán az is fontos, hogy háttal ült, amikor átléptem a küszöböt. Magas, nagyon magas. Mindig is tudtam, hogy M. magas, de nem tűnt fel, hogy ennyire. Még a kávézóban sem igazán. Fekete kosztüm, fehér blúz, a szoknya térd alatt, nem is szoknyában voltam. Fekete nadrágban, szószéki öltözet. Plusz Martens bakancs, citrom szegély, liftezik bennem a csodapor.

Lehet, hogy csak az aznap reggeli Csehov-novella miatt tetszett meg M., akkor is egy kanapén feküdtem. Szürke. A színe nem fontos, szürke kanapé, grafit. Az elbeszélő beleszeret a fiatal nőbe, miért közönyös a feleség?, a fiatal nőnek fehér kutyája van. A színházjelenet, márvány lépcsősorok, ide-oda szaladgálás, szaladgálás ide-oda. Függönyök, páholyok, vörös bársony.

Nagyon tetszett a karakter. Pontosan tudom, hogy apám miatt tetszett.

M. átveti a lábamon a combját, nyomorgunk a kilencvenes kanapén, nem megyünk a franciaágyra, talán ez a szerelem.

A Jederben még nem látszott, hogy hasonlít apámra, talán mégis. A raszta pincér eltévesztette a rendelést, a szomszéd asztal rendelését, a raszta haj tényleg koszos, vagy csak anyám szerint nem szabad mosni? Mintha minden rudacska más színű volna, tízcentis kemény rudacskák, a pincér mosolygott. Napocska. A nő a sonkával töltött bundáskenyeret nézi, dödög maga elé, a pasas nem tudja eldönteni, hogy szóljon vagy ne, jelentkezésre emeli a kezét, majd egyre lassabb engedi, egészen addig, amíg a nő azt

mondja, hagyd, jó lesz így. Biztos koszos, véres körömnyomok a fejbőrön, friss szántás. M. felnevetett, épp úgy, mint apám szokott. A buliban már azok-ként hivatkozott rájuk, emlékszel azokra, a bundáskenyerekkel?

Valójában minden a buliban kezdődött, ahova könyörgött, hogy menjek, és ahol már láttam, hogy M. nagyon magas. A könyörgött jó szó, azt sugallja, én nem is akartam, csak könyörgött megesett rajta a szívem, vagy, hogy ilyen jó nő vagyok. Kicsit értetlenkednék, hogy nem is értem. Érted, hogy nem is értem? Szól a Lady Gaga, rózsaszínű sör, üvegtál a pulton jégkockával púpozva. Ragad a padló, és én néha összekeverem a Hoegaardent meg a Staroprament. M. jeget vesz a pultról, bekapja, majd jéggel a nyelvén, nyitott szájjal magyarázza a pultos lánynak, hogy ez kurva hideg.

Tesztelte, hogy szól, vagy nem szól. M. a sarokba köpi a jégkockát, a pultos lány még mindig nem szól, a pultos lány elbukik, és majdnem én is elbukom.

Repül a jégkocka, és én néha összekeverem a szorongást meg a szerelmet.

M. hasonlít apámra, nem a külseje, apám nem magas, kábé akkora, mint a férjem, maximum száznyolcvan, ami nem alacsony, csak hát M. nagyon magas.

Táncoltunk, és a hónom alá nyúlt. A hónom alá nyúlt, felfelé néztem, majd megemelt, a cipőm orra sem érte a padlót. Izmos kis buli volt, mondja. Izmos. Nem izmos. M. erős, de nem izmos. Mitől volna izmos? A Tillich rendszeresteológiája, hatszáz oldal, attól lehetne izmos, a könyvek pakolásától, vagy a Nem jut eszembe semmi. Csehov nem írja le a nőt, nem emlékszem rá, hogy leírná, talán francia stílus, rövid haj, mi is a neve? Plexi? Staccato, szaggatottan, elfehéredő ujjbegyek a billentyűzeten, Обращать внимание! Plexi frizura, pixie.

A férjem sokkal izmosabb. Heti két kettlebell edzés, swingek, snatch, ilyesmi. Feszes fenék, fehérjepor, az étkezésre nem figyel, majd jövő héttől figyelek.

Rózsaszínű fehérjepor, néha profiterol este. Rányomja a villát, kibugygyanó fehér cucc.

M. a Jedermannban még zavarban volt, szétbarmolta a laminált étlap sarkát, elpattanó fólia, elrongyolódott papírlap. Zavarban voltál, mondom. Szétbarmoltad a laminált étlap sarkát.

Hevesen gesztikulál, amikor ellenkezik, kicsit belepirul, a fülénél, a fülcimpánál, mennyi szőr, a férjemen alig van szőr, csak hosszú, sűrű haj, Jézus, man-bun.

Pattanások, sárga hólyagok. Két sárga hólyag a vállán. Nem bántom M. pattanásait, nem is képzelem el, ahogy a szememet-számat összehúzza, nagy szakértelemmel, néma koncentrációval, két ujjbeggyel oldalról rányomok, és kibuggyan a fehér cucc. A férjemét először simogatnám, vissza-vissza térnék a problémás területre, aztán. A kozmetikai reklámokban mondják így, problémás terület, csipések, pattanások, bőrirritációk, bárhol lehet problémás terület, az egész test problémás terület.

M. pattanásain végigsimítok, és hagyom, nem nyomok rá, talán ez a szerelem.

M. szereti, amikor arról beszélek, hogy nagy teológus lesz, ezért most arról beszélek, hogy nagy teológus lesz. Hogy lesz bronzszobor, koszorú meg minden, a fején csillan a nap. Etikák, prédikációs kötetek, kötetekbe zárt előadások.

Félek a szobroktól, sötétben annyira élők, majd hozzáérsz, és megijedsz a mozdulatlanságtól.

M. mozdul, rám fekszik, nem kapok levegőt, az oxigénhiány fokozza az orgazmust, mondja, és én nem tudom eldönteni, hogy a mondattól gerjedek vagy az oxigénhiánytól.

Sokszor valóban meglep a mondataival. Máskor csak eljátszom, megemelt szemöldök, résre nyitott ajkak, néha mélyeket mondok. Olyan szavakkal dobálózunk, hogy bizalom, magány, idegenség, hogy csak az idegenségre emlékszem. Ez tetszik neki. Ma felolvasta egy tanulmányát, Kierkegaard, szorongás. Szorongás, egyedül állni csuklyában a teológia udvarán, várni az apokalipszist, mint a Ravasz szobor.

Kevésbé ünnepélyes napokon, pince, dohos szag, zsák krumpli, simára kopott abroncsok.

M. hasonlít apámra, nem külsőre, hiszen apám nem magas, és nem kopaszodik, sűrű, nagy haj, pont, mint a férjemnek. A mozdulataiban, a gesztusaiban van valami, ami apám. Heves karmozdulatok. Ahogy nézi az embert, miközben teszteli, vagy egy harmadikat. Az asztalnál ülünk, M. társasága, M. kintebb tolja a széket, hogy elférjen a lába. Iszom a rózsaszínű sört, és megfogja a kezem, nem engem néz, hanem a szemben ülő szeplős fiút, aki tudja, hogy ez egy második találkozás, aki tudja, hogy M. csak ritkán, és aki tudja a férjem. Talán ezt nem kellene, mondja a szeplős fiú, de M. nem ereszt, ha elhúzom a kezemet, veszítek, gondolom. Az egyenragú szubjektumból objektum leszek, valaki, aki meg akar felelni, aki a konvencióknak él, aki egy lábjegyzetet sem érdemelne az M-ről szóló könyvben.

El kell olvasnom a From time to time-ot, Hannah Tillich. Paul Tillich, a nagy teológus és ő, Hannah, a feleség. El kell olvasnod, mondta M. a buliban. Elolvastad?, kérdezi M. most itt a kék kanapén. M. olyan kapcsolatot szeretne, olyan lazát, és életre szólót, két szubjektum, nem birtokolja egymást, nem a konvenciókról szól, hanem a valóságról. Nem haladok vele, mármint a könyvvel. Nem szeretek gépen olvasni, hazudom. Nehéz angol szöveg, régi szavak, lehet, nem is nehéz, csak én nem tudok olyan jól angolul, mint M.

Hannah és Tillich első találkozása. Hannah két harisnyát viselt, hogy ne legyen annyira fleshy a combja. Nem elég nem elhúzni a kezét. Figyelni kell, hogy ne mindig M. keze legyen felül, vagy ne kapjak utána, ha elenged, néha azért igen, de csak határozottan és ne kétségbeesetten. Ha eltolom, ne azért legyen, mert más azt akarja, vagy mert valami heteronóm erkölcs belóg a képbe. Valamit kérdezett? Mintha mondott volna valamit. Az oroszlanos rajzról beszél, hogy az apja rajzolta neki, mindenki kapott egy állatot, amit kért, M. oroszlant. A neonzöld avokádós zoknimat húzza le, félbe vágott avokádók, az egyik feléből kitüremkedik a barna mag. Ilyenkor mindig a szemembe néz. Nem lehet eldönteni, hogy engedélyt kér, vagy bocsánatot. Ilyenkor szenvtelenül nézek, szubjektumként, a szubjektum fontos, vonzó-nak tartja.

A dupla harisnya szar lehet, izzad alatta, viszkető bőr, irritációk a testen, vakarod, vörös körömnnyomok, friss szántás.

Az oroszlan foga nem látszik, zavar, hogy így rajzolta meg az apja.

M-et kezelni kell, a kapcsolat megmaradása az erős szubjektumoktól függ. Néha el kell tartani, mint egy ezüstkanalat szokás tisztításkor, rálehelni, megdörzsölni, megnézni a fényben, vagy mint egy szép porcelánt. Eltartani, szubjektumként látni. Olyankor nem beszélünk annyit, nem keres, nem keresem. Megtartani egymást az önállóságban, talán ez a szerelem.

M. néha kezel, eltart magától, úgy, ahogy az ezüstkanalat szokás tisztításkor, rálehel, megdörzsöli, megnézi a fényben, vagy mint egy szép porcelánt, vagy ahogy a gyereket a hónaljánál felemelik születéskor. Eltart, hogy újra szubjektumként lásson, akkor nem beszélünk annyit, nem keressük egymást, megtart az önállóságban.

_____ Hajdu Levente Zsigmond

PIRÍTÓSSZAG A LÉPCSŐHÁZBAN

Alig indul a reggel
Már a WC-n vagy
A rádió mondja a magáét
Főzöm az ébredőt
Kinyomok egy korai ismeretlen számot
Uborka felkarikázva bacon megpirítva
Pirítós lekaparva asztal letörölve
Öt perc kell a tojásnak
Felmehetnénk a várba megnézni a turistákat
Szó nélkül átmész a fürdőbe
Azt mondd most egyedül szeretnél
Hangosabbra veszem a rádiót
A tejtermékek molekuláris szerkezetéről van szó
Letörölöm még egyszer a pultot
Befizetem az önkormányzati bérleti díjat
Törölközöl
Kijössz
Utánad megyek zuhanyozni
Sietnék de

Huzat van a konyhában
A bejárati ajtó nyitva
Pirítós szagát viszi a szél
Nem voltam elég gyors

MONDOM A SZEMÉTTÉLEPRŐL

hoztuk a befagyott vadkacsát
a jégből míg volt
benne élet

Gorenje-dobozban
teleltettük
a gyermekkort a bérházban
míg a kacsza megadta magát
az óvodában már csak
a színtelen halálra tudtam gondolni
ne aggódjak
mert meghal mindenki
mondta nővérem
anya is
apa is
mert mindenki meghal
ismételtem magamban
a fakockák előtt
ne aggódjak
már a pirosat kézzel
sincs értelme összeilleszteni
a kacsza sem láthatja már
anya sem apa sem
itt fogok maradni
egy fekete szőnyegen
illeszthetem a szeméttelről
a fakockákat
mert addigra már
nem lesznek vadkacsák
se nővér
se anya
se apa
se óvoda
se kacsza
a fakockák sem
lesznek már színesek

TÁRGYIASULT LÍRA

Hegyi Tominak

inni járt a pulthoz
egy napon megunta és mentesre váltott
akkor szívható tárgyakat vett szájához
éghető és hevíthető rudakat
csak amíg meg nem szokom mondogatta
mikor megszokta narancscukor-italokhoz nyúlt
üveges zsugoros halmazállapotúakért
koffeinben gazdag dobozokat szorongatott
törhető roppantós sósakat próbált
következtek az olajos amorf rágnivalók
apróra vágott fadarabokat hegyezett fogával
jöttek a fehér drazsék fogmosás helyett
zöld fekete fehér teákat szorongatott
már csak forró vizet öntött a bögréjébe
délkelet-ázsiai füstölőket gyűjtött
végül a napfénnel is beérte

BUDA FELETT AZ ÉG

Fejezet, amelyből megtudjuk, milyen bajok származnak abból, ha valakinek három neve van, miért jó dolog az özvegyasszonyok foteljában magányosan üldögélni, és hogy miért nem repkednek angyalok a Bartók Béla út felett.

Voltaképpen három neve volt, mivel a szülei édesanyja terhességének első hónapjaiban összevesztek azon: hogyan is nevezzék születendő gyermeküket. A házasságuk pillanatok alatt romokban hevert a névadási hercehurca miatt, és mivel sehogy sem sikerült dűlőre jutni, ezért már féléves korában elváltak. A cifrábbnál cifrább családi veszekedéseknek az lett a vége, hogy az anyja Tamásnak, az apja Lászlónak hívta, de hogy egyiküknek se legyen igaza, az anyakönyvbe Péter került már csak azért, mert az ő családjukban közel és távol egyetlen Péter sem ügyetlenkedett.

Ezek a viták Budán zajlottak még a válás után is, mert ha az anyjával ült a Bartók Béla úton a konyhában kakaót szürcsölgetve, csak azt hallgatta: apád olyan bugris paraszt, hogy a kedvenc neve László, ugyan kit hívnak Lászlónak – kiáltott fel kétségbeesetten a sírás szélén az anyja, majd ő maga igyekezett megadni a választ, azonnal eloszlatta a névadási szokások körül kialakult metafizikai és társadalmi homályt –, a sarki húsboltban a hentest. A sarki hentes valóban Laci volt, nagydarab, jó kedélyű ember, aki harsány hangon üdvözölte a boltba lépőket.

– Mancsi néni – harsogta Laci hentes, miközben egy hatalmas bárdal lecsapott a disznócombra –, hogy vagyunk, hogy vagyunk?

Miközben mesés gyorsasággal vagdalta a húst, csomagolta a felvágottat, és mérte le a csirkemelleket, be nem állt a szája: azt hallották, hogy a Kovácsné fia minisztériumi osztályvezető lett, Kovácsné örömében két kiló tarját, másfél kiló darált húst, három rúd kolbászt és tormát vett. Nagy ünnepség lesz – magyarázta Laci hentes.

– Mancsi néni, drága, a pulykamell friss, de tudok adni ebből a tarjából is kedvezményesen, nem lehet mindig csak szárnyasokat enni, ha a drága Miklós bácsinak több füstölt húst adott volna, akkor még mindig köztünk lenne. Hogy micsoda, drága? Van-e hal?! Na, de drága Mancsi néni, mégis minek néz engem, valami szélhámós táplálkozási tanácsadónak?!

– És az apád – zokogta az anyja – azt akarta, hogy téged is így hívjanak, mint azt a sarki mészárost.

Az apja a háromnevű férfi szerencsétlenségére, viszonylag közel a Bocskai úton lakott ugyanabban a házban, ahol az apai nagyszülők. A nála töltött hétvégeken arról lamentáltak, hogy az anyja csak nagyizólásból ragaszkodott annyira a Tamáshoz, mert ugyan mégis kiket hívnak Tamásnak, szónokolta az apai nagyanja teátrális mozdulatokkal. A választ ő is megadta: hát itt a második emelet 24-ben azt a guvadt szemű vénembert, aki nyilas volt a háborúban.

A háromnevű férfinak tízévesen persze halványlila gőze sem volt arról, hogy ez mit jelent, csak annyit értett meg, hogy ez legalább annyira megvetendő, mint Laci hentes a sarki boltból, pedig Tamás bácsi semmiben sem hasonlított Laci hentesre. Görnyedt háttal, szótlanul jött-ment, nem barátkozott senkivel, és mindig magában motyogva igyekezett befordulni a kapualjba.

A házasság ily korai kudarcát mindkét család személyes sérelemként élte meg, így aztán mindenért azokat a másikat hibáztatták. Ezért nem meglepő, ha az a háromnevű férfi tízévesen a feldúlt családi monológokat hallgatva arról ábrándozott, milyen lenne, ha hirtelen angyalszárnyai nőnének, és ő kirepülne az ablakon. A hatalmas fehér tollaktól, igaz, nehezen férne ki a Bartók Béla úti vagy éppenséggel az apja Bocskai úti lakásának ablaknyílásán, de utána már kiterjesztett szárnyakkal lebeghetne méltóságteljesen a kék égbolt alatt. Egyre magasabbra emelkedne, semmivel sem törődve, távolodva az emberi és városi zajoktól.

De persze bármennyire is akarta, sosem lettek szárnyai. Ezt a vágyát a repüléssel és a Buda egén való lebegéssel egyedül özvegy Szabó Ferencnének merte elmondani, aki pont az apai nagyszülőkkel szemben lakott, és akinél mindig csend és békesség honolt.

A háromnevű férfi gyermekkorában szeretett a halk szavú özvegyasszonynál üldögni. Csendben voltak, kekszet majszolgattak, és hallani lehetett a falióra ketyegését. Ő akkoriban ennél boldogabb pillanatokat el sem tudott volna képzelni. A nagyszülei persze nem voltak elragadtatva, mert ők valami miatt lenézték özvegy Szabónét, ezért azt kellett hazudnia nekik, hogy a szomszéd fiúval fognak csocsózni.

– Szabó néni – tette fel a kérdést egyszer, megszakítva a békességgel eltöltő hallgatásukat –, léteznek angyalok?

– Persze, fiam – válaszolta gondolkodás nélkül az özvegy.

Így már csak az volt kérdéses, ő miképpen tudna végre szárnyakat növesztve kirepülni az ablakon. Ezt a hittanórán hozta szóba, de sajnos nem kapott kielégítő választ, sőt, az ügy újabb családi drámát indított el. Történt ugyanis, hogy az anyja református hittanra járatta, csak ezt éppenséggel titokban kellett tartani.

– Tomika – magyarázta az anyja, miközben kézen fogva sétáltak a templom felé –, tudod, ahogy megbeszéltük, egy szót sem apádnak. Annak a parasztnak úgyszincs sok fogalma a transzcendenciáról.

Neki sem volt, de esze ágában sem volt részt venni a szülei közt dúló álló háborúban, így bölcsen hallgatott, azaz csak pislogott. De becsületére legyen mondván, tartotta a száját az apai hétvégeken, és még véletlenül sem csúszott ki a száján, hogy ők minden csütörtök délután felkerekednek, és elsétálnak a kelenföldi református templomhoz, de a lebukást elkerülendő, nem a Bocskai úton mennek, hanem az Ulászló úton settenkednek, attól rettegetve, nehogy ismerőssel találkozzanak.

De a két háztartásban gyűlő feszültség, az, hogy mindenki más néven szólította, a szülei örökös lamentálása és, hogy ezek után még anygallá sem volt képes átváltozni, oly mértékben nyomasztotta a tízéves háromnevű férfit, hogy miközben Dávid király hőstetteit kellett hallgatnia a kopaszodó tiszteletestől hittanon, kibukott belőle:

– Azt értem, hogy miképpen volt képes legyőzni Dávid Góliátot, csak az nem világos, miért nem repkedhetek a házak felett anygalként.

A fatengelyes kálvinisták minden mögött pópista összeesküvést orron-tanak, így a tiszteletes szemöldöke rögtön felszaladt a kopaszodó koponyájára tetejére, eszeveszett rángatózásba kezdve. Elejét véve bármiféle hitbéli tévelygésnek, főleg a bálványimádás fertelmes vétkének, azonnali hatállyal berendelte a szülőket. Így buktak le.

Szörnyű patália lett a dologból. Először is a tiszteletes, akinek a lelki szemei előtt a protestáns gályarabok mártíriuma lebegett, és akinek egy farkasnyi humorérzéke sem volt, komótosan magyarázta el a szülőknél, hogy ez itt református hittan, a katolikus látomásokat nem szeretik, és jobb lenne, ha a gyerek fejét nem tömnék hitetlen zagyvaságokkal. Az apja köpni-nyelni nem tudott, az anyja vörös fejjel pislogott a tiszteletes előtt, miközben apai nagyanyja úgy vetette magára a keresztet, mintha nem volna megrögzött ateista – mert persze ő sem maradhatott ki a muriból.

A tiszteletes a bösz keresztvetést észlelve, rögtön látta, kikkel van dolga, és ettől végképp vérszemet kapott. A szemöldöke szigorú határvonalként ugrott fel újból a feje búbjára, mutatóujját oktatólag felemelve magyarázta el

a szülőknek: a gyermek szellemi fejlődésében a felnőttek jelentik az irányítót, és ha ők nem képesek kijelölni a jó utat, akkor a gyermek lelke elszabadult hajóként fog vergődni a sátáni kísértésekkel tarkított életben és a végén kínok kínjával elégni a gyehenna tüzén.

Az apja nyilvánvalóan nehezen viselte a kioktatást, és borzalmasan üvöltöteni kezdett, azzal fenyegetőzve, azonnali hatállyal magához fogja venni Lacikát, ha az anyja még arra sem képes, hogy rendesen nevelje a gyereket. A nagyanyja a háttérből kontrázott. Az anyja természetesen azzal vágott vissza, hogy Tomika neveléséről elsősorban neki kell gondoskodnia, mivel a gyerek szerencsétlenségére az apja egy bugris paraszt, akinek fogalma sincs a jó modorról. A tiszteletes, akinek a leghalványabb fogalma sem volt a családi turbulenciáról, a névadási örületről, különben is, már idegzsábaként rándult össze benne a kálvinista fatengely, türelmetlenül vágott közbe: most Petikéről van szó, hagyják a többi gyereket.

Az apja megából kikelve rohant ki a parókiáról, a nagyanyja a nyomában. Egy héten belül már az egész környék tudott mindent, Laci hentes kolbászszeteletés közben magyarázta el az ügy részleteit a vevőinek, még az öreg Tamás bácsi is megvetően nézett rájuk, és a nagyanyját a környék összes öregasszonya sajnálkozva állította meg az utcán, hogy hallották, már megint mit művelt az a rémes menyé. Felbolydult az egész Bocskai út, a Kosztolányi Dezső tér és a Bartók Béla út felső fele. A vita megosztotta a társaságot. Az ateisták természetesen az apja pártját fogták, az apai nagyanyja barátnői is, az elvált anyukák azonban inkább az anyjának adtak igazat. Véleménye mindenkinek volt, a kárörvendők álságos együttérzése kifejezetten bosszantóan hatott, és egy újabb remek alkalom adódott arra, hogy a felnőttek vívják a saját csatáikat, és a háromnevű gyerekekkel senki se foglalkozzon. Egyedül Szabó néni érezte át a gyerek helyzetét, és nyomott a kezébe egy óvatlan pillanatban egy aprócska csomagot. A háromnevű férfi tízévesen annyira már ismerte a családot, hogy tudja: titokban kell megnéznie, mi az. Picurka üvegagyalka volt. Gyerekkorának legboldogabb pillanata.

Ezek után nem meglepő, ha a háromnevű férfi szívből utálta Budát, és minden vágya Pest volt. Valóságos örömmámor fogta el, ha átvillamosoztak a város másik felébe. Átjutva a hídon, teljesen más világ fogadta, más emberekkel, és elhatározta, amint nagy lesz, maga mögött hagyja a Bartók Béla utat, a családi veszekedéseket, és emigrálni fog a Baross utcába.

Tehát Tamás, azaz László, de tulajdonképpen Péter szomorúan üldögélt harmincnégy évesen Pesten, a VIII. kerületben – népiesen nyócker – a Kőrös utca 3/b alatt lakó özvegy Kovács Béláné régimódi kanapéján hajnali há-

rom órákor. Erről természetesen özvegy Kovács Bélánének a leghalványabb sejtelve sem volt, hiszen a háromnevű férfi az ő engedélye nélkül jött be a lakásba, miközben özvegy Kovács Béláné nyugodtan aludt az ágyában a másik szobában.

Ez a 3/b a Kőrös utca legromosabb épülete volt, de mégis hol máshol lakhatna egy özvegyasszony. Kovács Béla már rég meghalt, azóta az özvegy csendben gyászolta az elhunytat, és csak a gyóntatópapnak merte megvallani: ez a Kovács Béla ronda szájú, nagyívó, gyors kezű, férjnek igencsak pocskék illető volt.

– De nem akarok panaszkodni, atyám – szípogetta özvegy Kovács Béláné a fülkében. Michels atya megértően hümmögött.

Tamás, azaz László, tulajdonképpen Péter szerette az özvegyeket. Azok sokkal nyugodtabbak voltak, mindig céklát vásároltak, és kissé sírós hangon kértek gyógyszert a patikustól. Nem fennhéjáztak, mint a férjes asszonyok, lesütötték a szemüket, ha férfit láttak, és egyedül csak a postás szemébe mertek belenézni. Bár igaz, voltak köztük harciasabbak is, akik hangos kurjongatásokkal veszekedtek a piacon a hentessel, feljelentették a szomszédokat, ha azok nem tartották be a szelektív hulladékgyűjtés szigorú szabályait, a református templom előtt elhaladva megvetően kiköptek, és amint idejük engedte, rohantak a józsefvárosi Szent József-templomba, ahol eltökélten simogatták Szent László férfias szobrát, a 32-esek emlékművénél bakfisos kíváncsisággal néztek fel a magaslatban álló, éppen gránátját eldobó első világháborús katona műemlékére, aki szétvetett lábakkal igyekezett hatékonyabb lenni a gránátvetésben, de ezek az arcátlan özvegyasszonyok azért lamentáltak, hogy nem elég fiatal, és a szobrász sem dolgozta jól ki a részleteket.

A háromnevű férfi sosem mászott be az ilyen vérmes asszonyok nappalijába, mert az ilyenek híresen rossz alvók voltak, a legkisebb neszre is kipattant a szemük. Elmondhatatlanul nagy tapintatlanság. Legalább akkora, mint az éjszaka kellős közepén felhívni valakit telefonon.

Tamás, László, Péter tehát magányosan üldögélt a szelíd lelkű özvegy Kovács Béláné kissé megkopott kanapéján, arról ábrándozva, hogy az élet mennyivel egyszerűbb volna, ha nem lennének nappalok, csak éjszakák, amikor nyugalom üli meg a várost, minden elcsendesedik, az emberi lelket elhagyja a nagyravágyás, és megjönnek az álmok. Tamás, László, Péter álma az volt, hogy hatalmas fehér szárnyakat növeszt, és a pesti házak fölött fogja repkedve őrizni a szelíd lelkű özvegyasszonyok álmát, mert az ember csak az álmaiban nyer némi boldogságot, ahol önmaga lehet, és nem kell

megfelelnie mások elvárásainak. De amíg ez nem következik be – azaz amíg nem lesz képes védőangyalként őrizni mások álmát –, addig kénytelen lesz besurranni az éjszaka sötétjében, és egymagában üldögegni mások nappalijában. Ekkor szólalt meg özvegy Kovács Béláné kanapé mellett álló kisasztalkáján a telefon. Durva, erőszakos hangon csörömpölt bele az éjszaka kecses álmodozásaiba. Tamás, László, voltaképpen Péter szigorúan rántotta össze a szemöldökét, özvegy Kovács Béláné ijedten ült fel a szomszéd szobában az ágyban. Másképpen, de mindkettőjükre bénítóan hatott ez a nem várt esemény, amely azon nyomban ezernyi kérdést vetett fel: ki telefonál ilyen hajnali órában, mit akarhat, hogy jót nem jelent a dolog, az egyszer biztos, mégis mi készíthet bárkit ilyen puha csend durva megsértésére. De akárhány jogos kérdés is fogalmazódott meg abban a pillanatban, a telefonáló kitartónak bizonyult, és a készülék illetlenül zakatolt tovább. Özvegy Kovács Béláné álmosan botorkált ki, hálójingje félrecsúsztatva, csak a bal lábán volt papucs. Ahogy belépett a szobába, azon nyomban felkapcsolta a vilanyt. Amikor meglátta a háromnevű férfit a kanapén, visszahőkölt, de nem volt idő mélázni, inkább felvette a kagylót, hogy legyen csend végre.

– Halló? – mondta özvegy Kovács Béláné valahol az álom és a valóság kétes mezsgyéjén billegve.

– Hol voltál, te lusta tehén? – üvöltötte a vonal túloldalán egy érces férfihang.

– Ki beszél, kérem? – motyogta zavartan az özvegy.

– Én vagyok az, a Béla.

Özvegy Kovács Béláné elejtette a kagylót, és élettelenül vágódott el a szőnyegen.

FELNÖVÉSTÖRTÉNET

Egy égett ház utolsó csontjai közt
keresel – ha találsz egy túlélőt ebben a szeretetben,
ne szólj. A korrodálódott érintések
rétege alatt minden apró mozdulat
apollóni fényben született.

Litoszféra alatt próbáltunk felnőni, de a ház falai szétmálltak
a tekintetek előtt. Vér szivárog éjszakákba, a falak csendes ütései
marasztalnak, mint megszegyenített árnyak.

Otthon.

A kő emlékezete hunyorog.
De a repedések közepén nem nő már semmi.

NYÍLT LEVÉL A HARAGHOZ

Passióból beszélünk,
ellenségképeket építünk magunknak éjszaka,
és annyi harag gyűlik bennem,
hogy eltakarja előled az angyalokat,
elnyeli lassan a fényt,
mint júdásfa árnyéka.
Ki szereti haragja fájdalmát?
Ha ebben talál önmagára,
ez ad neki alakot,
formát. Csak szertelen csapongás
túlvilág és létezés
metamorfózisában.

– Békét kötünk?
– Azt már nem!
Megyek bosszút állni,
mert világom valutája csak fájdalom.
Meztelenség marad távollétedben,
hiányod majd máshol pótolom.
Milyen csendes uralom kell ahhoz,
hogy felfogjak valamit ebből a korrodálódott valóságból.

De utoljára, hajnalban
laudánnummal fűszerezett bort iszunk,
és kitalálom,
melyikünk szája hazudta a halált.
Reggelre békét kötünk. Örökre.

*(És tisztán látok már,
Utamat nem állják angyalok.)*

TÚLÉLŐ

Madeira partjait színezi
a félbeszakadt vágy,
én a távol gomolyfelhői közé zárva,
te az est fátyol-szava mögé bújsz.

Tigris hátán pihenő álom vagy.
Némán térsz vissza újra meg újra.
Lassú tánc, a hiány peremén,
lépteid alatt koppan az ég.

Te még haláltáncod járod a csendben,
én a zajos habok közt maradok, túlélőként
egy olyan találkozásból,
ami meg sem történt.

Borsodi L. László

AZ ALULRETORIZÁLT
KÖLTŐI NYELVTŐL
A METAFIZIKAI
FORDULATIG
ÉS TOVÁBBREFERENCIÁK, PARAFRÁZISOK,
SZINTÉZISTEREMTÉS FEKETE VINCE POÉTIKÁJÁBAN

Akárcsak Kelet-Európa más országaiban, a kommunista diktatúrák bukása, az 1989-es politikai rendszerváltás Romániában, Erdélyben is jelentős mértékben meghatározta az ezredvég utolsó évtizedének társadalmi és gazdasági történéseit, számos változást hozva a média, az oktatás, a kulturális élet terén. Ami az utóbbit illeti, az ideológiai elnyomástól felszabadult lap-, folyóirat- és könyvkiadó-szerkesztőségek újra kizárólag saját szakmai elképzeléseik szerint szerkeszthették kiadványaikat, a meglévő folyóiratok gyakran új cím felvételével jelezték a nagyközönség felé megújulási szándékukat vagy megújult koncepciójukat, igyekezve megőrizni még megmaradt, de megtépázott tekintélyüket. Az állami monopólium mellett magának helyet követelő magánszféra változó kedvű kultúratámogató törekvése ösztöndíjakat, díjakat alapított, a meglevők mellett új periodikák és könyvkiadók láttak napvilágot.

Ezek a politikai, társadalmi, gazdasági élet terén végbement változások közvetetten vagy közvetlenül óhatatlanul hozzájárultak a kulturális, ezen belül az irodalmi élet átstrukturálódásához, felpozícionálásához. Ennek egyik legkézzelfoghatóbb jele volt, hogy új, fiatal írói csoportosulások jelentek meg, bejelentve igényüket az irodalmi prérin való helyfoglalásukra. Programjuk, elődeiktől, idősebb kortársaiktól eltérő, radikálisan új hangjuk, újfajta alkotói-értelmiségi attitűdjük jelentős változást mutatott az 1990 előtti

irodalomhoz és irodalom-felfogáshoz képest, a tehetséges, jelentős alkotóknak az azóta eltelt három és fél évtized alatt létrehozott életműve pedig nagymértékben hozzájárult a(z) (erdélyi/romániai) magyar irodalom sokszínűbbé tételéhez.

Erdélyi/romániai magyar és – talán megkockáztatható – Kárpát-medencei viszonylatban ilyen új, határozott hangú csoportosulásnak számított a kolozsvári Előretolt Helyőrség lap- és könyvkiadó műhely égisze alatt indult, magukat transzközépnek nevező fiatal költő-írócsapat (Fekete Vince, György Attila, Kelemen Hunor, László Noémi, Lövétei Lázár László, Orbán János Dénes, Sántha Attila, Szálinger Balázs és mások). Anélkül, hogy belemennék a társaság, a folyóirat és a könyvkiadó irodalomtörténeti jelentőségének az ismertetésébe, az éppen történőben levő irodalmi életre és a frissen megjelent művekre már akkor, az 1990-es évek közepétől reflektáló szakirodalomnak és azóta is formálódó recepciójának a részletes taglalásába vagy annak interpretációjába, itt további mondandóm szempontjából csupán néhány fontosnak vélt megállapításra szorítkozom.

A rendszerváltások után induló – Magyarországról nézve – „határon túli” fiatal alkotók „radikálisan jelentették be igényüket a saját hangra és programra: [egyrészt] szakítottak a helyi hagyományokkal, fölfüggesztették a »határon túli« írói szerepet, másrészt a magyarországi (budapesti) centrumok uralkodó beszédmódjaival szemben is határozott elkülönülésüket jelentették be. A legradikálisabban és legerőteljesebben, emlékezetes és zajos indulásukkal – csoportjuk nagy száma miatt is – a fiatal romániai magyar írók Előretolt Helyőrség csapata jelentkezett, meghirdetve a legendás és legendásított transzközép (Sántha Attila névadása) fogalommal leírt, nonkonformista költészeti programot.”¹ 1993-tól a kolozsvári *Utunk* utódaként megjelenő *Helikon* „néhány újságoldalt bocsátott az akkor még kötetten nem rendelkező, ám öntudattal, elképzeléssel bíró fiatalok rendelkezésére, akik *Serény Múmia* című rovatukban verset, prózaverset, fordításokat, esszéket, interjúkat, vitacikkeket adnak közre. Azóta többen verses- vagy prózakötetben (novellagyűjteményben vagy regényben) jelezték, hogy számolni kell velük, ha azt mondjuk: magyar irodalom” – írja 1996-ban Fried István.² Az erdélyi „sors-irodalom” hagyományaitól elszakadó, azokat tehernek tartó, a kortárs egyetemes magyar irodalomba mindenféle tartalmi és stílusbeli megkülönböztettség nélküli autentikus beépülést elsődleges szempontnak³ tekintő transzközép⁴ „a populáris szféra felé nyitás révén próbálta meg definiálni önmagát. Sajátos módon kiáltványaikban éppúgy elutasították a posztmodern fogalmának öndefiníciós használatát, mint a modernséget

vagy a transzcendens-közösségi metafizikát. Verseik, prózáik részben köthetők a kilencvenes években induló szerzők posztmodern poétikájához – különféle hagyományok, nyelvi elemek újrakontextualizálását hajtják végre szövegeikben, önreflexív módon, gyakran parodisztikusan másolnak egymásra különféle versformákat és nyelvi regisztereket”.⁵

Fekete Vince költői és szerkesztői pályájának indulása egybeesik az Előretolt Helyőrség színre lépésével, vagy – más megközelítésben – az Előretolt Helyőrség nagymértékben meghatározta költői debütálását. Sántha Attila mellett ő volt a transzközép egyik fő *ideológusa*,⁶ 1993-tól 2003-ig ő szerkesztette a *Helikon* fióklapjának számító *Serény Múmiát*, 1999-től a csíkszeredai *Székelgyőld* című kulturális folyóirat szépirodalmi rovatának szerkesztője, 2004-től a folyóirat főszerkesztő-helyettese. 1995-ben jelent meg első kötete, a *Parázskönyv*.⁷ A költői-szerkesztői indulásáról szóló szakirodalom sok mindenben egyezést mutat, és többnyire nem választja szét – utólag sem – transzközép magatartását korai költészetének alaphangjától. Fried István szerint a csoportosulásban szerkesztőként kezdeményező szerepet játszik, és lírája is hasonló magatartással jellemezhető: „Az általam a leginkább ismert ifjú erdélyi poéták közül az ő kötete mutatja a legváltozatosabb formákat, műfajokat (...). Nála található a legnagyobb változatosság a hangnemet illetőleg (a komor-tragikustól a persziflázsig, a szatirikusig), ám minthogy istenkeresése nem oly mélyről jövő (...), a blaszfémiának sem jut el addig a határáig, mint Sántha Attila. Eufóriára törekvése, daktilusai zeneiségében megközelítik a László Noémi verseiét, ám hűvös tartását, máskor (...) a non-fiction józanságát, a verssorokat tördelő módszerét szegezi a zeneiség ellenébe.”⁸ S bár igaz az, hogy például Orbán János Dénes, Farkas Wellmann Endre és Szálinger Balázs mellett kezdetben Fekete Vince is önreflexív modalitással vagy anélkül számos szövegében ötvözi az alulretorizált nyelvet, valamint a profán vershelyzetet a mívés versformákkal,⁹ lírájának formai virtuozitása, hangjának sokfélesége, költői, szerkesztői, hangadói attitűdje már az indulásnál jelentős különbségeket, hangsúlyeltolódásokat mutat kortársaiétól. Olyan alapvonásokat, amelyek magukban hordozzák később kibontakozó versvilágának poétikai sajátosságait, a később létrejövő költői magatartásforma/-formák főbb kontúrjait. És fordítva: életművének későbbi alkotásai elmozdulásaikkal együtt mintegy visszaigazolják, átértelmezik, újragondoltatják azt a nyelv(világ)felfogást, azokat a poétikai jellegzetességeket (egyben az ezekre reflektáló értelmezői közelítéseket is), amelyek egyben párbeszédet teremtenek (megítélésben) az életműnek a *Parázskönyvvel* kezdődő és a tárcanovellákat tartalmazó *Udvartérig* (2008)¹⁰ tartó

első korszak és a *Védett vidék* (2010)¹¹ című kötet fordulatot vevő, jelenleg a *Gyönyörű apokalipszis* (2024)¹² ívelő poétika kiforrott szakaszával, amely már tartalmaz minden olyan nyelvi-poétikai jegyet, poétai lenyomatot, amelyek Fekete Vince költészetét a kortárs magyar irodalom egyik legjelentősebb életművévé teszik.

Szentmártoni János *A Jóisten a hintaszékből*¹³ című kötet felől, már 2003-ban úgy látja, hogy Fekete alkotásai korán megtalálták a saját hangot, a külön utat: „mindvégig megmaradt a háttérben, biztos támaszként, tanácsadóként, szervezőként – még a nem kis értetlenséget kiváltott ún. »transzközép« eszmeiség kidolgozásakor, majd hangoztatásakor is. (...) megtartott művészetében egyfajta egészséges egyensúlyt. A hagyományokat részben újraértelmezve, részben továbbépítve, részben pedig ironizálva olyan sajátos versvilágot teremtett, amelyben a klasszikus idézetekkel történő nyelvi-jelentésbeli játék ugyanúgy megtalálható, mint a legérzelmesebb vallomás, többnyire egy versen belül is, gondosan ügyelve arra, hogy egyikőjük javára se billenjen el a mérleg. Látásmódja, lelki attitűdje alapvetően komor és analízáló – stílusában azonban mindezt sokszínűvé oldja.”¹⁴ Pécsi Györgyi a tovább formálódó életműre reflektálva, immár a *Védett vidék* ismeretében, a Szentmártoniéhoz hasonló hangsúlyhelyezésekkel él, érzékel(tet)ve, hogy Fekete a generációs indulás harsányságához képest hamar megtalálta azokat a poétikai eljárásokat, amelyek a saját, a csak rá jellemző költői világ megteremtését lehetővé tették. A *Jóisten a hintaszékből* című kötetének új verseit tartalmazó, *Leveleskönyv* című ciklusát már úgy értelmezi, mint amelyben a költő „meglepő metafizikai félfordulatot véve szakított” „szolidabban nonkonformista, »transzközép« modorával”.¹⁵ A *Lesz maga juszt isa*¹⁶ című paródiakönyvről és az *Udvartér* című tárcakötetről pedig úgy vélekedik, mintha bizonyos tétovaságot jeleznének a pályán, hogy merre is haladjon tovább a verssel.¹⁷ A metafizikai határok továbbírhatósága vonatkozásában a paródiakötet valóban bizonyosfajta megtorpanásnak vagy kitérőnek tekinthető költői pályáján, amennyiben tényleg nem születtek további önálló paródiakötetek, de amennyiben figyelembe vesszük, hogy későbbi könyveiben, mint például az *Udvartér*-ben, a *Vargavárosban*¹⁸ vagy a *Gyönyörű apokalipszis*-ben az ironikus-szarkasztikus beszédmódnak, a *Csigabánat*¹⁹, a *Piros autó lábnyomai a hóban*²⁰ című, valamint az *Ahonnán a nagy-nagy kékség. Cincogósi Elemér viszontagságai*²¹ című gyermekkötetekben a komikumnak hányféle megnyilvánulásával találkozhatunk, akkor erre a könyvre is tekinthetünk úgy, mint e költészet egyik fontos beszédmódjának a megalapozójára. Az *Udvartér*-ről pedig már azóta azt is tudjuk, hogy darabjainak jelentős része

epikai lírává lényegülve közvetlenül átíródott-beépült a *Vargavárosba*, tehát a tárcanovella-kötet így annak mintegy előmunkálata, előhangja lett. S amit Pécsi még „metafizikai félfordulat”-nak nevez a *Leveleskönyv* kapcsán, az – ha úgy tetszik – a *Védett vidéktől* egész fordulatot vesz, és a *Vak visszhangtól*²² a *Szélhárján*²³, a *Szárnyvonalon*²⁴, a *Vargavároson át* a *Halálgyakorlatokig*²⁵ és a *Gyönyörű apokalipszisig* Fekete Vince poétikájának alap jellegzetességévé, nyelv- és világfelfogásbeli sajátosságává válik, eljutva a nyelvtranszcendens határainak a kitágításáig.

Az Előretolt Helyőrséggel pályára kerülő és az életműben végbeménő paradigmaváltást megalapozó-előrejelző korai költészet recepciójának mérvadó írásából érdemes még egy pillantást vetnünk Markó Béla 2016-os tanulmányára, amely a válogatott és új verseket tartalmazó *Vak visszhang* felől interpretálja e poétika korábbi szakaszát. Azt veszi szemügyre, hogy az induló költészet miként formálódott (át), illetve miként alapozta meg az alakuló életmű további részét, rámutatva egyik nagyon fontos eredményére, a korábban generációsan visszautasított/tagadott referencialitás vállalására. „[L]ehet ezt az egész *transzközép* dolgot blöffnek is tekinteni – írja Markó –, de Fekete Vince egyik-másik szövegének rétegzettségében gyönyörködve, rá kell jönnöm, hogy akkoriban, minden látszat ellenére, valójában egy kisebb konzervatív (...) forradalom zajlott az erdélyi költészetben, hiszen Orbán János Dénes vagy Sántha Attila (...) erős iróniája elfedi esetleg előlünk a mélyáramokat, viszont a *Vak visszhangban* jól nyomon követhető.” Ez pedig nem más, mint „a referencialitás, a parafrázis vállalása, és ezáltal mindannak a többé-kevésbé heves tagadása, amit az előző generációk elfogadtak: hogy nincsen kontextus, csak műalkotás van, amely olvasáskor tulajdonképpen »világegész«, tehát eltakar minden egyebet. (...) Úgy érzem, hogy Fekete Vince költői habitusának is ez a legfontosabb tanulsága. Egy már létező szövegre hivatkozni, különösen akkor, ha elfogadjuk, hogy a betű, a szó, a mondat maga is része a valóságnak, tulajdonképpen ugyanaz, mint amikor egy természeti képre vagy egy érzelemre reflektálunk”.²⁶ Úgy vélem, hogy arról a parafrázistechnikáról, amelyet Markó az 1990-es években keletkezett Dsida-féle *Nagycsütörtök*-parafrázis, a *Csütörtök* értelmezésével mutat be (illetve további cím szerinti hivatkozásokkal példáz), és amely technikáról azt mondja, hogy végighúzódik Feketének egészen a *Vak visszhangig* terjedő költészetében,²⁷ a 2024-ig megírt művek ismeretében kijelenthető: érvényesül a teljes életműben. Markó Béla megállapítása tehát egyszerre mutat vissza, a *Vak visszhangig* bejárt költői út egyik alap poétikai eljárására, és impliciten akár a jövőről is jósolhatna, de nem teszi. Megállá-

pítása azonban érvényes marad a későbbi versekre, kötetekre is, ami Fekete Vince szervesen épülő poétikájának az érdeme. Arról van ugyanis szó, hogy idézéstechnikáját már a *Parázkönyvben* megalapozza. Ott a költőelődökkel való intertextuális kapcsolatteremtés még a keserű, személyes sorsélmények közvetlenebb kibeszélését szolgálja, hogy aztán az *Ütközőben*²⁸ (1996) felszabadultabb játékot folytasson a különböző költői hagyományokkal.²⁹ Tehát már indulásánál nem idegenkedik a markói értelemben vett referencialitástól, hogy ez a fajta referencialitással összefüggő parafrázis a későbbi kötetekben még összetettebbé váljék. Ezt Pécsi Györgyi a *Védett vidék* verseire vonatkoztatva „a »vidékiség«, a »provincia-lét« elfogadó fölismerése”-ként definiálja, Feketének a helyhez való viszonyáról pedig azt mondja, hogy a transzilvanista költői hagyományhoz képest „nem erkölcsi, hanem érzelmi vonatkozásban jelenik meg, illetve az önismeret, önazonosság részeként”³⁰, amely a létbölcsélettel rokon.³¹ Markónál ennek a gondolatnak a kiterjesztését vélem felfedezni: „szövegeiből egyszerűen nem vonható ki a *couleur locale*”, „költészetének a lényegéhez tartozik a táj, egészen pontosan az érzékiségnek az a különös formája, hogy a testünk tulajdonképpen abból áll, amit érzünk, érzékelünk, és éppen ezért ez a kifejezőmód nem nélkülözheti a szín-, hang-, illat- és tapintásélményt. Nincsen külön én, és nincsen külvilág, hanem kölcsönhatások vannak (...). Nostalgia van mindvégig a sorok mögött, és alapjában véve a *couleur locale*-ből, a *helyi színből* vagy inkább a *helyi színekből*, a jól ismert világ elemeiből alakul ki az általános érvényű absztrakció”.³² Elég csak *tovább* olvasnunk az életművet, és *össze*-olvasnunk az iménti értelmezői megközelítésekkel. Megbizonyosodhatunk, hogy a legkülönbébb intertextuális-interkulturális eljárások révén (idézés, utalás, parafrázis, átírás, rájátszás, persziflázs stb.), a bő áradású nagymonológokban vagy az ismétléseken, utalásokon, elhallgatáson alapuló, újra-kezdő-dadogó versmondatokban, a főként szabad függő beszéd révén alakított többretegű nézőpontok, a különféle nyelvi regiszterek találkoztatása által, változatos versformákban, az esztétikai minőségek széles értékskáláján miként egyetemesülnek nyelv(világ)felfogássá, létfilozófiává, ars poeticává Fekete Vince világvonatkozásai. Legyen szó a *Szélhárfa* meditatív diskurzusáról, a *Szárnyvonal* szerelmi metafizikájáról, a *Vargaváros* hőkamerálátásmódja révén megpillantható/feltároló különféle idő- és térrétegekről, a *Halálgyakorlatok* nyelvi-tudati seoljáról vagy a *Gyönyörű apokalipszis*ben megjelenített generációk sorsáról, a tudás hozzáférhetőségének összetett folyamatairól.

Könnyű lenne elintézni azzal, hogy Fekete Vincének a referencialitást absztrakt poétikai *eseményekké*, alakzatokká emelő gesztusa költői tudatosságának, következetességének az eredménye. Ez így van, és ez önmagában nem kis teljesítmény. Szó van azonban valami másról is, valamiről, ami immár három és fél évtizede alakuló poétikájának – a fent felsoroltak mellett – egyik igen fontos védjegye: a szintézisteremtés. Megelégedhetne/Megelégedhetett volna azzal, hogy – jobb szó hiányában – a *szervesülés* csupán a költői képek mikrovilágában, egy-egy versen belül menjen végbe. Következetességből ez sem lenne kevés, de ő is tudta, tudja, hogy ez a könyvvé és a könyvek életmű-kompozícióvá formálásához nem elég. És ő itt nem is állt meg. Mint ahogy nem állt meg még ott sem, hogy az egyes kötetek anyagát ciklusokká alakítsa (*Parázkönyv*; *Ütköző*; *A Jóisten a hintaszékből*; *Védett vidék*), keretes (*Vak visszhang*) vagy spirális (*Szárnnyvonal*; *Halálgyakorlatok*) szerkezetbe rendezze, netán a tükörszimmetria, a hőkamera- és/vagy a panoramikus lát(tat)ás elve (*Vargaváros*), illetve ugyancsak a keretesség mellett a számmissztika szerint formálja a struktúrát, vagy – mivel a *számmissztika* szó megtévesztő lehet – a számokkal teremtsen létbölcséleti jelentéslehetőségeket (*Gyönyörű apokalipszis*). Ahogy könyvről könyvre halad előre költői pályáján, mindig az előzményekre is épít, tehát a korábban bejárt költői utat mint saját költészettörténetét használja fel referenciaként. Ez a gyakorlat – talán kissé elhamarkodva, a költészet épülése szempontjából talán kevésbé funkcionálisan – már *A Jóisten a hintaszékben* című könyvben tetten érhető, amennyiben a két korábbi kötet, a *Parázkönyv* és az *Ütköző* megrostált versei azonos címmel egy-egy ciklust alkotnak a kötetben. Véleményem szerint azonban a *Védett vidék* jelent továbblépést ezen a téren is, még ha nincsenek is benne direkt szövegátvételek a korábbi könyvekből. Ugyanis a *Védett vidékben* körvonalazódó (nyelvi vonatkozásban feltáruló) metafizikai tapasztalat – amelyben élet és halál, múlt és jelen, a vidék és az én többdimenziós tartományai válnak láthatóvá – csak a *Parázkönyv*, az *Ütköző* és *A Jóisten a hintaszékből* című könyvek felől érthető meg. Fordítva pedig: mindaz, ami a lélek, a nyelv védett vidékeként metaforizálódik a *Védett vidék* opusaiban, visszamenőleg mintegy más megvilágításba helyezi, az addig bejárt út előzményeként újabb jelentéspotenciállal, *költészeti funkcióval* ruházza fel, esztétikailag is értékesebbnek tünteti fel a korábbiakból átemelt verseket.

Ezért gondolom azt – és ez a magyarázata annak, hogy magam is itt/ekkor léptem be ennek a poétikának az interpretációjába³³ –, hogy Fekete Vince költészetének (szisztematikus) olvasását a *Védett vidékkel* kell kezde-

ni, mert egyszerre mutat vissza ennek a poétikának az indulására, viszi tovább átértelmezve annak előzményeit, és mutat előre, a folytatásra. Anélkül hogy belemennék a *Vak visszhang*gal kezdődő egyes könyvek poétikaalkotó, egymásra és egymásba építő folyamatának láttatásába – hiszen erről szólnak tanulmányaim, kritikáim a *Vak visszhang*tól a *Gyönyörű apokalipszis*ig³⁴ –, megállapítható: ez a poétikai eljárás egyetlen lírai nagymonológgá formálja Fekete Vince költészetét, ami esetében közel sem egyszólamúságot, ellenkezőleg: polifonikus versbeszédet, kötet- és költészetkompozíciót jelent. A szintézisteremtés – noha minden kötetében elvégzi a motívumoktól, a verseken, a beszédmódokon át a szerkezetig az újrarendezés, újraalkotás, átvétel, kihagyás stb. műveletét – a költői életmű jelenleg utolsó, *Gyönyörű apokalipszis* című kötetében jut el az összegzés-számvetésben a legtovább látásmód és (nyelv)világteremtés, valamint a tudásról való számadás megszólaltathatósága vonatkozásában. A nézőpontváltásokkal, átrendeződésekkel, új dimenziókba helyezésekkel együtt tetten érhető egységben látásra való törekvés abban nyilvánul meg, hogy szinte minden referenciát (és ezekhez köthető poétikai eljárást) mozgósít korábbi köteteiből: a *Védett vidékből* és a *Vak visszhang*ból ismert székelyföldi tájat (és közvetetten minden olyan poétikai következményt és eljárást, amelyeket a korai kötetekben megalapozott), a *Vargaváros*ból ismerős székelyföldi kisvárost, az antropomorf tájba, földrajzi környezetbe helyezett közösség tagjainak megszólalásán keresztül Erdélyt és az anyaországot. Továbbgörgeti alaptémáit, mint például: a család különböző generációinak (szülők és nagyszülők) élete, gondolkodása (*Vak visszhang*; *Vargaváros*), a falusi és a kisvárosi közösség hétköznapijai, a történelmi-társadalmi összefüggésben láttatott erdélyi kisebbségi sors, az élő és elhunyt kortársakhoz kötődő emberi-szakmai kapcsolatok (*Vargaváros*), inkognitó szerelmi viszony (*Szárnnyvonat*), születés, élet és halál kapcsolata, a halállal való szembesülés és az istenkeresés módozatai (kiemelten a *Halálgyakorlatok*, de nem csak, hiszen az idő múlásából adódó haláltudat és számvetés átszövi a teljes költészetet).

Mint látható, olyan közel négy évtizede konzekvensen épülő költészetről van szó, amelynek magas nyelvi színvonala és széles spektruma úgy beszél – hol visszafogott pátosszal, vagy tragikumot teremtve, hol a szarkazmusig elmenő iróniával vagy humorral – a mindenkori jelenről, hogy abban egyszerre van benne az anyaországi és az erdélyi (székelyföldi) közelmúlt, az 1989-es politikai rendszerváltást megelőző és követő évtizedek, illetve a századelőig visszamenő távolabbi múlt. Egyetlen (költészet)univerzummá építve láthatók benne a legszemélyesebb emberi kapcsolatok: azok, akiket

szeret a lírai én, a felmenőktől a tágabb családig, a saját gyermekeitől a megbántott (volt) feleségig és a szeretett kedvesig, és azok, akiket nem szeret (a letűnt rendszer kisistenei és az új világ giccsmagyarjai, giccsszékelei), és rezignált fájdalommal jelennek meg azok (apa, anya, pályatársak), akiket elveszített. A couleur locale referenciái, minden korábbi költői témájának újramondása, átírása – amivel azt is állítja (de nem a posztmodern „már mindent megírtak” értelmében), hogy nincsenek új költői utak, csak a korábban megszenvedettek-bejártak viszonylatában – egyetemes emberivé tágul, számvető, létösszegez, élet és halál nagy kérdéseit feszegető költészetté lényegül Fekete Vince tollán. Olyan költészetté, amely már a kezdeteknél is óvatos volt az Előretolt Helyőrség csoportjának a posztmodern fogalmának öndefiníciós használatát, illetve a modernséget és a transzcendens-közösségi metafizikát elutasító törekvését illetően,³⁵ hogy aztán éppen a különféle költészeti hagyományok (és más területről beépített tudástartományok) önreflektív módon történő újrakontextualizálása, a referenciák parafrázálása által jusson el a költői nyelv olyan metafizikai, majd transzcendens határait megnyitó tartományáig, amely a kései modernség nyelvfelfogásába illeszkedik, illetve olyan költészetek között kér(t)/foglal(t) magának helyet a kortárs irodalmi palettán, mint a Tolnai Ottóé, az Oravecz Imréé, a Kemény Istváné, a Lövétei Lázár Lászlóé (s a sort még – minden bizonnyal – lehetne folytatni). Jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a gazdag recepció, amely költészetével együtt formálódott, gazdagodott a *Parázskönyvtől* a *Gyönyörű apokalipszis*ig. S minden bizonnyal a jövőben is költészet és recepció kölcsönösen továbbírják majd egymást, hiszen az eddigiekből az látszik, hogy indulásától kezdve a jelenig a pályatársak, kritikusok és irodalomtörténészek mindig kitüntetett figyelemmel követték, követik ennek a poétikának az alakulását. A recepciót olvasva ugyanis úgy tűnik, a teljes Fekete-költészetre igaz az, amit a *Gyönyörű apokalipszis* című kötet struktúrájáról mondott a szerző: olyan, mint amikor egy követ dobunk a tóba, és hullámozni kezd. És bárhol dobjuk bele, mindig ott van a hullámozás eredője, de mivel több van belőlük, így látszólag egyik sem válik középponttá. Úgy vélem, így van ez Fekete Vince költészetének egészével is: mindenki kiválasztotta és kiválaszthatja, hogy hol dobja bele a képzeletbeli követ a képzeletbeli tóba, hogy honnan szeretné olvasni, interpretálni költői nyelv(világ)mindenségét. Eszerint mindenkinek újabb és újabb arcait, jelentésteremtődési eredőit fogja megmutatni, ahogy ezt az eddigi interpretációk is mutatják.

JEGYZETEK

¹ Pécsi Györgyi: Megállított idő, *Kortárs*, 2010/10., 111–116., itt: 111.

² Fried István: A transzközép keresés lírikusai. Fiatal erdélyi költők, *Forrás*, 1996/9., 76–94., itt: 79.

³ Vö. Szentmártoni János: „Ha szárnyam nem kötöz le”, *Bárka*, 2003/2., 120–125; itt: 120; még in: Uő: *Eleven csónak*, Magyar Napló Kiadó, 2004, 190–198., itt: 190.

⁴ Az 1990-es években Fried István foglalkozik a legbehatóbban az Előretolt Helyőrség irodalmi csoportosulás transzközép programjával, részletesen idézve a programadók nyilatkozatait, definícióit (i. m. 79–85.), majd külön recenziálja Fekete Vince *Parázkönyv*, László Noémi *Nonó*, Sántha Attila *Münchhausen báró csodálatos versei* és Orbán János Dénes *Hümériáda* című köteteit (i. m. 85–94.), amelyek mind a kolozsvári Erdélyi Híradó gondozásában, az Előretolt Helyőrség Könyvek sorozatban jelentek meg 1995-ben.

⁵ Balázs Imre József: *Egy fordulat határterülete. A fiatal irodalom olvasatai*. In: Uő: *Az új közép. Tendenciák a kortárs irodalomban*. Universitas Szeged Kiadó, Szeged, 2012, 7–17., itt: 13. A témát a szerző bővebben is kifejti *Az új közép* c. tanulmányában: i. m. 17–51.

⁶ A transzközép, egyben saját költői indulása ars poeticáját számos írásában, interjúban megfogalmazta, és a *Serény Múmiában* érvényesített szerkesztői koncepciójával is kifejezte. Az egyik legtömörebb összegzése talán a következő: „A versírás már nem ünnepi alkalom, hanem a viszonylagosság, a távlathiány beismérése folytán inkább az elbizonytalanodás, a kétely kifejezője. Ennek megfelelően alakul ki a negatív építkezésű, lebontó és újra elrendező költészettípus. A művészi pozíció megrendülése pedig az ironiát, az önreflexiót előtérbe állító magatartással egészül ki.” In: Fekete Vince: Sziveri János költészete. Léttapasztalat és elmúlástudat, avagy az egzisztenciális helyzetértékeléstől a személyesség megtalálásáig, *Helikon*, 1994/18. (174.), 6–8., itt: 8.

⁷ Fekete Vince: *Parázkönyv. Erdélyi Híradó*, Kolozsvár, Előretolt Helyőrség Könyvek, 1995.

⁸ Fried István: *A transzközép keresés lírikusai*, 87.

⁹ Vö. Balázs Imre József: *Egy fordulat határterülete*, 13.

¹⁰ Fekete Vince: *Udvarter. Tárcanovellák*. H-Press-Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2008. 2., jav. kiad.: Sétatér Kulturális Egyesület, Kolozsvár, 2014.

¹¹ Fekete Vince: *Védett vidék. Versek, 2003–2010*. Erdélyi Híradó Kiadó, Előretolt Helyőrség Szépirodalmi Páholy – Ráció Kiadó, Kolozsvár – Budapest, 2010.

¹² Fekete Vince: *Gyönyörű apokalipszis*. Magvető Kiadó, Budapest, 2024.

¹³ Fekete Vince: *A Jóisten a hintaszékből. Válogatott és új versek*. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2002.

¹⁴ Szentmártoni János: „*Ha szárnyam nem kötöz le*”, 120. Szentmártoni véleményét támasztja alá a költő is egyik vele készített interjúban: „Azokat az értékeket keresem, amelyekre rá lehet építkezni, amelyeket tovább lehet építeni. Nem megtagadva, nem radikálisan elvetve, hanem »szelíden ráépítkezve«. Számomra a lírahagyomány mindig is biztonságot, olyan fundamentumot jelentett, amelyre mindig támaszkodhatok, és amelyben/amelyen jól érzem magam. És ugyanakkor állandó kihívást is a megméretkezésre, az erőpróbára. (...) A régi formát új tartalommal megtölteni, az az igazán érdekes dolog. Ha sikerül, úgy érzi magát az ember, mint aki képes volt a csodára: újjászületett.” In: Papp Endre, „Nem múlhat el nyomtalanul”, in: Uő (szerk.): *A névjegyen*. Tizenkét fiatal szerző. *Magyar Napló*, Budapest, 2001, 22–27., itt: 26.

¹⁵ Pécsi Györgyi: *Megállított idő*, 111. Fekete Vincének a metafizika, transzcendencia iránti érzékenységről ld. még Elek Tibor: *Lírai kötelékben és magánutakon Erdélyben*, *Bárka*, 2010/2., 84–88., itt: 85.

¹⁶ Fekete Vince: *Lesz maga juszta isa. Paródiák, szatírák, állatmesék*. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2004.

¹⁷ Vö. Pécsi Györgyi: *Megállított idő*, 111.

¹⁸ Fekete Vince: *Vargaváros*. Magvető Kiadó, Budapest, 2019.

¹⁹ Fekete Vince: *Csigabánat. Gyermekversek*. III. Csillag István. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda 2008.

²⁰ Fekete Vince: *Piros autó lábnyomai a hóban. Versek felnőtteknek és gyerekeknek*. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2008, 2. kiad.: Orpheusz Kiadó, Budapest, 2017.

²¹ Fekete Vince: *Abonnan a nagy-nagy kékség. Cincogósi Elemér viszontagságai (verses meseregény)*. Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2016.

²² Fekete Vince: *Vak visszhang. Válogatott és új versek, 1995–2015*. Sétatér Kulturális Egyesület, Kolozsvár, 2015.

²³ Fekete Vince: *Szélhárfa. 99+1 haiku*. Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2016.

²⁴ Fekete Vince: *Szárnyvonal*. Magvető Kiadó, Budapest, 2018.

²⁵ Fekete Vince: *Halálgyakorlatok*. Magvető Kiadó, Budapest, 2022.

²⁶ Markó Béla: A múlhatatlan pátosz. Fekete Vince válogatott verseiről, *Bárka*, 2016/2., 67–71; itt: 68.

²⁷ Vö. i. m. 68–69.

²⁸ Fekete Vince: *Ütköző*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1996.

²⁹ Vö. Elek Tibor: *Lírai kötelékben és magánutakon Erdélyben*, *Bárka*, 2010/2., 84–88., itt: 85.

³⁰ Vö. Pécsi Györgyi: *Megállított idő*, 112.

³¹ Vö. i. m. 113.

³² Markó Béla: *A mulhatatlan pátosz*, 69.

³³ Ld. Borsodi L. László: Időbarázdák, *Székelyföld*, XVI. évf., 12. sz. – 2012. december, 145–160.

³⁴ Borsodi L. László: A transzcendencia visszhangjai. Fekete Vince költészete, *Székelyföld*, XX. évf., 11. sz. – 2016. november, 113–136; Haikuhárfa, *Székelyföld*, XXII. évf., 7. sz. – 2018. július, 148–158; A transzcendencia visszhangjaitól a létezés légszomjáig. Az újrendezés mint dialógusteremtő eljárás Fekete Vince költészetében, *Székelyföld*, XXIII. évf., 8. sz. – 2019. augusztus, 143–171; Az idő percenései dróntávlathoz. Fekete Vince költészetének térképjelei (I. rész), *Kortárs*, 2021/1., 36–53; Az idő percenései dróntávlathoz. Fekete Vince költészetének térképjelei (II. rész), *Kortárs*, 2021/2., 57–72; Űrsötét, tölcsekszerű semmi, *Kortárs*, 2023/1., 81–89; Önmagával mérhető, *Kortárs*, 2025/5., 77–84.

³⁵ Erről korábban ld. az 5. lábjegyzethez kapcsolódó hivatkozást – Balázs Imre József: *Egy fordulat határterülete*, 13.

Ujszászi Zsuzsanna

A VÁGYAKOZÓ SZERELEM KÖLTÉSZETE

SIR PHILIP SIDNEY: *ASTROPHIL ÉS STELLA. ASTROPHIL AND STELLA.*
KÉTNYELVŰ KIADÁS. FORDÍTOTTA, SZERKESZTETTE, A BEVEZETŐT,
A TANULMÁNYOKAT ÉS A JEGYZETEKET KÉSZÍTETTE KISS ZSUZSÁNNÁ,
BUDAPEST, NAPKÚT KIADÓ, 2023.

*Hitessem el magammal, így remek,
Míg színezem, mi poklot szenvedek.¹*

Életében csak kéziratos formában voltak ismertek az angol reneszánsz költő, Sir Philip Sidney (1554–1586) írásai. Először a zsoltárait nyomtatták ki még a halála évében, majd szerelmi líráját *Astrophil and Stella* címmel húga, Mary Sidney rendezte össze és jelentette meg nyomtatásban 1598-ban. A versciklus szerkesztése hasonló, mint Francesco Petrarca *Daloskönyve* esetében, ahol a szonettek között dalok is szerepelnek, Sidney-nél száznyolc szonett és tizenegy dal. Petrarca és Sidney között más vonatkozásokban is lehet párhuzamokat találni: mindketten szolgáltak diplomataként, írtak prózai értekezéseket, értékes levelezést hagytak az utókorra, és ismertek zsoltárfordításaik is. Lírai műveikben közös a trubadúrlírára jellemző alaphelyzet, az eszményített nő (Petrarcánál Laura, Sidney-nél Stella) iránt érzett reménytelen szerelem, ám ennek kifejezése olyan gondolati gazdagsággal párosul náluk, amely meghaladja a középkori hagyományt. A versek nemcsak az imádott nőalak hódolatát, szépségét és erényeit zengik, hanem több más kérdést is érintenek. Petrarca verseiben politikai, filozófiai és morális témák is helyet kapnak, Laura iránti érzései miatt gyakran kétségek gyötrik, tart attól, hogy eszményítő szerelme nem egyéb, mint bűnös, egoista vágy, amely

elfordítja őt Istentől – ezt a kettősséget tárgyalja azután részletesen egy fiktív párbeszéd formájában *Secretum* című latin nyelvű művében.²

Kevés kivételtől eltekintve, Sidney lírájának tematikai gazdagsága a szerelem lélektani élménykörén belül marad. Csak néhány példája a visszavisszatérő témáknak: álom – éjszaka (38., 39. szonettek), fény – sötétség (96., 97., 98., 99. szonettek), erény – szerelem (52., 71., 72. szonettek), ész – érzelem konfliktusa (10., 21. és 49. szonettek), búcsú – távollét – hiány (87., 88., 89., 91., 92., 106. szonettek). Sidney számára a versírás a lelki megtisztulás eszköze az elérhetetlen utáni vágyódás végzetével folytatott küzdelemben. Eszerint a verseket olvasva azt figyelhetjük meg, hogy miként sikerül Astrophilnak megküzdenie a viszonzatlan szerelem fájdalmával. Azt keressük, hogy miben mutatkozik meg ennek ma is érvényes üzenete. Mi az, ami Sidney versciklusában az elérhetetlen szerelem, a vágyakozás és az eszményítés témáját élvezetessé teszi?

Minden megoldhatatlan élethelyzet lelki gyötrelmek okozója, ám az érzelmi elutasítottság kiváltképpen keserű, amikor annak újra és újra ismétlődő megerősítését kell elszenvedni. A legjobb lelki gyógyító ilyen esetben is a játék, és mindenekelőtt a fantáziajáték. A szonettek és dalok lírai alanya, Astrophil a borús valóságot derültté igyekszik varázsolni, olyan játékot játszva önmagával, amely a képzeletbeli világ révén örömtelivé teszi az alapjában boldogtalan állapotot. Ennek egyik igen jellegzetes módja az, hogy a nyers valóságtól távol, az antik görög-római mitológiából merítve, mintegy önmaga mulattatására, természetfeletti lények bevonásával képzeletbe el. A mitológiai alakok szerepe változatos: egyszer a versek képi világát népesítik be, máskor a mitológiai események párhuzamot képviselnek, de a legérdekesebb az, amikor a mitológiai alakok cselekvő lényekként jelennek meg Astrophil szerelmének történetében. Az elsőre sok példát találni: Stella keze nem érint, mégis nagyobb erővel hat, mint Atlasz keze (77. szonett), a csók olyan, mint egy galambpár röpte Vénusz hintáján (79. szonett), a nappal elérkeztét fejezi ki így: „S mikor Phoibos Éoossal táncba fog” (98. szonett), a bárkát, amelyben Stella utazik, Aiolosz fiai (a szelek) sodorják tovább (103. szonett), Stellát Phoibos aranyának nevezi Astrophil (108. szonett). Párhuzamok is bőven szerepelnek: Helénát Párisz szöktette el, de szerelme elszarlasztásáért Astrophil önmagát, túl sok fontolgatását hibáztatja (33. szonett); Ámort anyja, Vénusz fenyíti, az alvó szerelmétől csókot csenő Astrophilt pedig Stella (73. szonett); a nimfák kertje, Héra gyümölcsöskertje, mely a boldogság szigete, Stella testének allegóriája, a cseresznye fa gyümölcse Stella ajka (82. szonett).

Astrophil többször is megszólítja a Múzsát, hogy legyen segítségére (55., 63., 70. szonettek), a versekben leggyakrabban felbukkanó mitológiai alak azonban Ámor (Kupidó, Érosz, Szerelem), aki cselekvő résztvevője a történeteknek. Marstól való félelmében Ámor nem teljesíti anyja, Vénusz akaratát, hogy nyilával helyreállítsa Mars iránta érzett szerelmét, ezért Vénusz összetöri íját. Nagyanyja, a Természet megszánya Ámort, Stella szemöldökéből készít neki két íjat, és Stella szemeiből nyilakat. A pajkos Ámor ujjong, és cselt vet, mikor Astrophil épp arra jár (17. szonett). Astrophil szerelméért Ámor a felelős, de nem csupán a hagyományos módon, hogy nyilával eltalálta volna őt, hanem úgy is, hogy Ámor először Stella arcára telepedett, ahonnan Stella továbbkergette őt Astrophil szívébe (8. szonett). Ámor mesterkedése az is, hogy Stella megtartja a szívét, de átengedi a testét Ámornak, hogy szépségével rabjává tegye Astrophilt (29. szonett). Az egyik „lovassz” szonettben (49. szonett) Astrophil felül a lovára, de maga is a ló szerepében találja magát, Ámor ül ugyanis a hátán. Ebben a helyzetben Astrophilt az emlékezés, a vágy és a remény sarkallják, de a hám és a gyeplő (az értelem és az alázat) féken tartják. Ámor betöri lovasát, akit ez mégis örömmel tölt el – metaforikus kifejezése ez annak, hogy a be nem teljesült, vágyakozó szerelem is valóságos érzés és lelket gazdagító szenvedély.

A szonettek és dalok a figyelmes olvasó számára egy történetet követnek, a szerelembe eséstől a belenyugvó búcsúig. Ám egészen a ciklus végéig Astrophil nem hajlandó a reményt reménytelenségre cserélni. Feszültségoldó fantáziajátékához Sidney a kor műveltségének megfelelően alapvetően a klasszikus mitológiából merít, de rátalál a játéknak egy olyan módjára is, amely közelebb áll korunk olvasójához: képzelete mulatságos helyzetek teremtésével űzi el a lelki fájdalmat. Ilyeneket találunk a 59. és a 83. szonettekben. A humor itt hasonló forrásból ered, mint amelyet Kosztolányi Dezső Mikes Kelemennel kapcsolatban így jellemez: „...a nagy dolgokat kicsinnyé teszi, a kicsinyeket naggyá, s ezzel hangsúlyozza minden jelenség viszonylagos voltát, és a világban a kedély által teremti meg az egyensúlyt.”³

Az 59. szonettben Astrophil képzeletben versenybe száll Stella házi kedvencével, egy kutyával. A következő mulatságos összehasonlításokban a kutya szintjére ereszkedve bizonygatja, mennyivel inkább ő lenne érdemes Stella szerelmére: a kutya csupán szereti Stellát, Astrophil viszont ég a szerelemtől; a kutya várja úrnője parancsait, de Astrophil nem is mozdul a nagy várakozásban; a kutya ugat, Astrophil dalol; a kutya odaviszi úrnőjének a kesztyűjét, ám Astrophil a lelkét nyújtja át neki. A szonett hatsoros zárata szerint azonban Astrophil ebben a versenyben már mindazokért a testi

örömkért sóvárog, amelyeket a kutya élvez. Játékos megvallása ez annak, hogy a szerelem Astrophil számára nem csupán eszményi rajongás, hanem testi vágyakozás is:

*S míg én sóvárgok, ő csüng kebleden,
Öledbe fekszik, nyaldos, fúj, zibál,
Büdös dög, és mézajkadon libeg!*

E tréfás szidalmazás után szintén humoros a vers utolsó három sora: ha csak ilyen esztelen lény testi közelségét nem utasítja el Stella, akkor ezután majd hagyni fogja Astrophil, hogy a szerelem elvegye az esztét.

A 83. szonettben Astrophil egy másik házi kedvenc állattal szemben is alulmarad a Stella kegyeiért folyó versengésben: Astrophil ember létére kevesebbnek bizonyul, mert kevesebbet tud elérni szerelmével Stellánál, mint annak énekesmadara, Philip. A humor forrása itt is a meghökkenítő kontraszt, ahogyan az elmés-mulatságos költői lelemény képzeletben a kicsit nagyvá teszi, a nagyot kicsinnyé, mintegy azt sugallva, hogy semmi sem kicsiny vagy nagy önmagában, csak egymáshoz viszonyítva. Mintha bizony egy madár vagy kutya és úrnője közötti viszony ugyanaz volna, mint amire a szerelmes férfi vágyik! Féltékenysége a végén mégis indulatos fenyegetésre ragadja Astrophilt: „Elég, Phip úr vagy nyakadat tekerem!” Az elutasítottság miatti bosszúságot tréfásan felnagyítva a hatalmasabb lény az aránytalanul kisebb ellen fordul – természetesen nyilvánvaló itt is a mértéktelen fenyegetés komolytalan jellege. Annyi azonban kiviláglik, hogy bár Phip (Philip) Stella kedvenc madara, Astrophil nem Stella érzelmeit tekinti fontosnak, hanem a saját, birtokolni vágyó szerelmi ambícióit. Ráadásul a madár előnyös helyzetére utalva Astrophil ebben a versben is a testi közelséget részletezi: a veréb Philip Stella nyakába csipog, Stella szíve közelében, liliumkebelén alszik, sőt, még ráadásul csőrével Stella ajkaihoz ér, és édes nektárt iszik a nyelvéről. Stella alakja csupán testi részleteiben áll előttünk: kéz, nyak, kebel, ajkak és nyelv.

Különösen szembetűnő a testiségnek ez a hangsúlyozása, még ha csupán humoros hatás is a célja itt, az ókori költő, Catullus két versével való összehasonlításban. A *Lesbia rigójához* és *A rigó halálára* feltételezhetően ihlető forrásai voltak Sidney szonettjének, azonban Catullusnál a testiség lényegesen kevésbé hangsúlyos és egyáltalán nem részletezett. Azt látva, hogy Lesbia magához öleli a madarat, a költő nem vetélytársat lát benne, hanem azt a vágyát fejezi ki, hogy hasonlóképpen közel legyen a szerelméhez. A rigó halálát pedig sajnálja, mert együtt érez Lesbiával, akinek szemébe könnyeket csalt a gyász.

A halálát követő évszázadban Sidney írói népszerűségét pásztorregénye, az *Árkádia* (Arcadia) tartotta fenn. Ezután csak a romantika korában kezdett újra figyelem irányulni műveire. Sidney igazi újrafelfedezése a 20. század első évtizedeitől számítható, amikor megjelent összes műveinek négykötetes kiadása Albert Feuillerat szerkesztésében (1922–1926, Cambridge UP). A század második felében tudományos igényű, átfogó ismertetések jelentek meg életéről és munkásságáról: Albert Charles Hamilton, Dorothy Connell, Katherine Duncan-Jones szerzőktől. Sidney főbb műveinek ez utóbbi irodalomtörténész szerkesztésében és jegyzeteivel megjelent kiadását (2009, Oxford UP) használta munkája során – és az angol nyelvű szövegek közzétételekor – Kiss Zsuzsánna az *Astrophil és Stella* kötetben.

Minden műfordítás megítélésének alapvető kritériumai a pontos jelentésátvitel és a formahűség. Kiss Zsuzsánna fordításai mindkét tekintetben kiválóak, szinte sorról sorra követik az eredetit, és a szonett formai sajátosságait is megtartják. A zárt versforma azonban nem engedi meg, hogy az ekvivalencia minden tekintetben maradéktalan legyen: a retorikai alakzatok közül az anaforikus sorkezdet olykor elmarad, és a tiszta rímeket jelentős számban asszonáncok helyettesítik. Ennél sokkal fontosabb azonban, hogy milyen hangnemet tud a fordító teremteni, hogyan tudja élénk vetíteni a versekben megnyilatkozó lírai alanyt. A versek többsége dramatizált líra, megszólítottja van, párbeszédek tartalmaz (34., 35. szonettek és a *Tizenegyedik dal*), sok közöttük az olyan, amelynek első, nyolcsoros szerkezeti egysége, vagy még tovább is, csupa kérdésekből áll (31., 34., 35., 47., 67., 88., 92., 93., 102., 104. szonettek és az *Első dal*). A fordítás igazi erénye ez: egyszerű stiláris eszközökkel, az élőbeszéd hangján tudja megszólaltatni és így megeleveníteni a ciklus lírai hőjét, Astrophilt. Emiatt a versek kifejezetten igénylik a hangos felolvasást és a színészi előadást.

Míg a másik nagy angol reneszánsz költő, Shakespeare teljes szonettciklusa több műfordító (Szász Károly és Győry Vilmos, Ferenczi Zoltán, Szabó Lőrinc, Pákozdy Ferenc, Keszthelyi Zoltán, Justus Pál, Csillag Tibor és legújabban Fazekas Sándor) tollából is ismert, valamint jelentős számú szonettet fordított Jánosházy György költő és műfordító is, a marosvásárhelyi kötődésű Kiss Zsuzsánna irodalomtörténész és műfordító kötete úttörő jelentőségű Sidney magyar recepciótörténetében. A *Világirodalmi antológia II. kötet* (Tankönyvkiadó, 1955) egy szonett és két dal fordítását közli, valamint egy rövid részletet *A költészet védelme* című prózai értekezéséből. A Szabó Lőrinc műfordításait magában foglaló *Örök barátaink* (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1955) kötetben az *Astrophil és Stella* két szonettjét, a *Certain*

Sonnets egy darabját és az *Árkádia* egy dalát olvashatjuk. Sidney verseivel azóta is csak válogatások formájában találkozhatott eddig a magyar olvasó, legutóbb a *Klasszikus angol költők* antológiában (Európa Könyvkiadó, 1986). Kiss Zsuzsánna kötete nemcsak a teljes versciklus fordítását tartalmazza, két nyelven (angol eredetiben és magyarul), tükörszerkesztésben, hanem olvasóbarát módon, a verseket követően elhelyezve jegyzeteket is, amelyek a versek teljesebb befogadását segítő ismereteket közölnek. Ugyanezt a célt szolgálják az illusztrációk is, amelyek között kiemelt figyelmet érdemelnek a reneszánsz kor neves magyar tudósának és írójának, Zsámboky Jánosnak – akit Sidney személyesen is ismerhetett – *Emblemata* című kötetéből válogatott metszetek.

A Sir Philip Sidney *Astrophil és Stella* kötet olvasásához bevezetést nyújt *A fordító előszava* és a szonettforma sajátosságait bemutató, *A szonett divatba jön* című fejezet. A versciklust követő tanulmányok ismertetik Sidney életét és alkotói pályáját, az *Astrophil és Stella* témájának alakváltozatait Sidney életművében, világirodalmi mintáit, újszerűségét és sokszínűségét, kiadástörténetét, valamint Sidney és Shakespeare, a két nagy reneszánsz szonettíró összehasonlítását nyújtják. Figyelemre méltó, hogy a tanulmányok között helyet kap Sidney és a magyar reneszánsz költő, Balassi Bálint közötti hasonlóság felvázolása *Sidney és Balassi: párhuzamok találkozása* címmel.

Figyelmet érdemel a kötet fedőlapját díszítő, piros alapon elhelyezett fekete-fehér grafika, Nagy Annamária marosvásárhelyi képzőművész illusztrációja, amely lenyűgöző érzékletességgel jeleníti meg a versek lírai alaphelyzetét. Elismerés illeti a kiadó igényes, hozzáértő szerkesztését is.

Ajánljuk a kötetet az angol reneszánsz líra iránt érdeklődő oktatóknak, diákoknak, műfordítóknak, versmondóknak és minden verskedvelő olvasónak.

JEGYZETEK

¹ Sir Philip Sidney: *Astrophil és Stella*. 2. szonett, 13. és 14. sorok.

² Francesco Petrarca: *Kétségeim titkos küzdelme* (Secretum). Ford. Lázár István Dávid, LAZI Bt., Szeged, 1999.

³ Kosztolányi Dezső: Mikes Kelemen. In Kosztolányi Dezső: *Lenni, vagy nem lenni*. Kairosz Kiadó, é. n., 87.

Silye-Kiss Krisztina

NÉMA TÉRFOGLALÁS

HAN KANG: *GÖRÖG LECKÉK*. FORDÍTOTTA KISS MARCELL,
JELENKOR KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

Han Kang harmadik magyarul megjelent, *Görög leckék* című műve nem sokkal a 2024-es Nobel-díj kihirdetése után látott napvilágot a Jelenkor Kiadónál, Kiss Marcell fordításában. Az első dél-koreai szerző, egyben az első ázsiai író, aki „az olvasót a történelmi traumákkal szembesítő, az emberi élet törékenységét feltáró intenzív, költői prózájáért” kapta meg a világ leg-rangosabb irodalmi díját. Han Kang korábbi regényei hangulatteremtés, téma és nyelvi kifejezés szempontjából is felkavarók és emlékeztetők: a *Nővényevő* (2017), illetve a *Nemes teremtmények* (2018) a lélek olyan bugyraiba vezetnek el személyes és/vagy történelmi kontextusba ágyazott történetmesélésükkel, melyek érzékekre ható, intenzív látomásként élnek tovább az olvasóban.

Ha előző műveire a líraiság címkéjét illesztjük, fokozottan igaz ez az eredetileg 2011-ben megjelent *Görög leckék* esetében, amely részben lágyabb, témaválasztását illetően elvontabb síkon *beszél* a nyelvi és a nyelven túli kifejezés lehetőségeiről, az általa vagy enélkül lehetséges, emberek közti kapcsolódásról, elszigeteltségről, a belső hangokról és külső némaságról, az érzékelés határvonalairól.

A hosszabb-rövidebb, olykor versszerű fejezetek egymás váltakozásában két, fokozottan szenzitív szereplő múltjáról, jelenéről és találkozásáról mesélnek; ezek hol egy lassan negyvenes ógörög tanár egyes szám első személyű, naplószerű leírásai és visszaemlékezései, hol a tanítványának, egy ugyancsak középkorú nőnek az életét tárják fel egyes szám harmadik személyben. A különös, amely általában körülengi Kang szereplőit, itt az érzékelés korlátozottsága és a külvilág számára érthetetlen megnyilvánulások miatt válik fontossá. A férfi, bár igyekszik fakó zöld szemüvege segítségével jól titkolni, csak körvonalakat, foltokat lát, tisztában van örökletes betegségének, a vak-ságnak hamarosan bekövetkező eljövételével, ám nem beszél róla, életének nyugati és keleti világok határain egyensúlyozó tapasztalataival igyekszik együtt élni. A nő életét gyerekkora óta a nyelvhez való viszonya határozza meg, melyet egyedi módon érzékel, így tanári, szerkesztői (költői?) pálya

mellett döntött. Miután édesanyja meghalt, és gyermekének felügyeleti jogát megvonták tőle, életében másodszor burkolózott némaságba (többször elhangzik, hogy elvesztette a beszédképességét). Bár kísérletezik a pszichoterápiával, igyekszik túllépni a traumaélményekkel való magyarázatokon (születéstörténet, gyermekkori élmények), többször elmondja, hogy a megoldás nem ilyen egyszerű. E két, valójában magányos, veszteségekkel terhes, túlélni kívánó, boldogtalan ember az ógörög holt nyelvének tanulmányozása kapcsán találkozik a felnőttképzés egyik tanfolyamán, ahol a tanár-diák viszony kölcsönhatásaiban szerre feltárnak a világ elől elrejtett hiányok miértjei, hogy végül egymásban és egymás kiegészítéseként találják meg az elszigeteltség feloldását.

Kang szereplőin keresztül a nyelvhez való viszonyulásban, annak feltérképezésében szerteágazó utakat nyit, néhol meglepő összefüggéseket teremt a vakság és sükettség hiányállapotaival, olykor látványosabb kifejezési eszközökkel: „Amint elvesztette a beszédképességét, a szétesett látvány minden darabja elkülönült, mint színes papírfecnik a kaleidoszkópban, némán mozogtak, megint és megint, hogy újabb formákat hozzanak létre.” (93.) Már a regény elején bevezeti az olvasót a hiányállapotok leképeződésébe Borges sírfeliratának mondatával („Penge volt közöttünk.” 5.), amelyet a férfi az idős Borgest a világtól elválasztó vakságként értelmez, egy szintre emelve ugyanakkor a vakság és a némaság létélményét. Borgesén kívül a regény az ógörög szerzőkkel, Szókratésszal, Platónnal foglalkozik az ógörög nyelv bonyolult, egymásra tevődő rétegein keresztül (villanásnyi, a karakterek életéhez is kapcsolható példamondatokkal), amit mindkét szereplő izgalmasnak talál, hol a koreaitól nagyon eltérő, újszerű frissesség, hol a kiüresedő nyelv gyökereihez való visszatérés miatt. Többször megjelenik a nyelvvel való álmodás motívuma, a szavak fonetikai szépsége (nem hallható szavak), de a test és a hang viszonya, valamint a hangképzés is költői módon tematizálódik („hogy időnként félelmetes szakadéknak érzed a szegényes hangszer, vagyis a tested és az eléneklendő dal között tátongó csendet”, 75.). Izgalmas, néha nem végigvezetett, csak levegőben hagyott gondolatokkal találkozunk, például hogy miként lehet a hangra mint a térfoglalás eszközére tekinteni, vagy hogy a nyelven túli vagy nyelv melletti csendek ugyancsak a közösségteremtés, a kapcsolódás szintjei miatt kerülnek előtérbe, ahogy a csendek tartalma is.

Nemcsak a főszereplők, itt mindenki névtelen, egy kivétellel – a tanár testvérének, Rannak címzett levelei más szint visznek a szöveg egészébe (bár ezek nem találnak újabb szólamra). A líraibb, tömör gondolatfoszlányok is

másfajta befogadói attitűdöt igényelnek az olvasótól, akinek rugalmasnak kell lennie, hisz amilyen kompakt, filmszerű, időben akár gyorsan olvasható a *Görög leckék*, annyira kitágítja az idő- és térérzékelést a maga részletgazdag, impressziókat felnagyító, testi érzékelésre és szellemi utazásra hívó nyelvezetében.

Kangnál állandók a természetet, főként az állatokat bevonó asszociációk, visszatérő elemek a rovarok (a szempillák mint rovarszárnyak, a diakritikus jelek mint rovarok). Mi több, a regényben három helyen is fontos szerepet kap a szereplők és az állatok kapcsolódása, halála, például egy gyermekkorban eltemetett csibe, melynek csontjaira parkolóház épült; egy elütött, végső pillanataiban gazdjába harapó kutya vagy az iskolában ragadt, szabadulását támadással próbáló madár, amely végül leleplezi a férfi hamarosan beköszöntő vakságát a nő előtt. Van továbbá egy izgalmas dramaturgiai íve, ugyanakkor atmoszférateremtő ereje Kang elbeszélésének, amely a hőérzékeléssel kapcsolatos. Többször feldereng a hó, a havas táj vagy a hideg érzése, amely talán az érzékelés és leszakadás távolságtartásával társul, hogy aztán lassan, de egyre egyértelműbben felderengjen a meleg fény, a homály és a sötétség váltakozásában. A hó elkezd olvadozni, ahogy a két főszereplő is felolvad egymás biztonságot adó jelenlétében: „Hangtalan és láthatatlanul. Ajkak és szemek nélkül.” (157.)

A természeti képekkel való, magától értetődő összekapcsolása az emberi létezésnek, ahogy összefonódnak a koreai nagyvárosi életképek és a világ törvényszerűsége (felkel és lenyugszik a nap), egy időn kívüli dimenzióba helyezi a történetet, egyfajta univerzalitással ruházza fel azt.

Falak, intimitás, hang és csend, fény és sötét – nyelv- és létértelmezésben gazdag, elmélkedésre hívó, különös látomás Hang Kang regénye.

Károlyi Csaba – Láng Zsolt

INFLUENSZER, AKI MONDATOKAT ADOTT

ESTERHÁZY PÉTER: *VANNI VAN*. VÁLOGATOTT BESZÉLGETÉSEK.
VÁLOGATTA PÁL SÁNDOR ATTILA, MAGVETŐ KIADÓ,
BUDAPEST, 2025.

Láng Zsolt: Változott-e benned az EP-kép?

Károlyi Csaba: Nem.

LZs: Úgy értem, maga a válogatás nem emelt-e ki valamit, nem tett fontosabbá?

KCs: Persze én sem vagyok szűz olvasó, valójában ezeket a beszélgetéseket ismertem. Számomra a legfontosabb máig Keresztury Tibor *Alföld*-beli 1989-es interjúja. Eddig is így gondoltam, most is. Érdekes egyrészt a válogatás szempontrendszere. Legyen ilyen is, olyan is, komoly, kevésbé komoly, rövid, hosszú, politikai, szakmai, egy könyvhöz kötődő, a matematikához, az ügynökkérdéshez, a betegséghez, a valláshoz kötődő interjú, aztán az Ottlikről, Hrabalról vagy Joyce-ról szóló. Hiányoltam azért Csontos Erika, Varga Lajos Márton, Jánossy Lajos vagy Szegő János interjút. Kicsit a készítők felől is néztem az anyagot, ki hogyan kérdezett, ez most tán még érdekesebb is volt nekem, mint a válaszok.

LZs: Azt hiszem, én szűzebb vagyok nálad, sok mindenről csak most szereztem tudomást, például a Bächer-afférről, de volt más is, nem kifejezetten informatívan új ebben a kötetben. Feltűnt, hogy majdnem mindenki rákérdez a kritikára, firtatja, hogy EP mit szól, hogyan olvassa stb. EP minden „viszonyulása” nagyon fontos volt, az egész életmű egyik pillére, azt hiszem. Hogyan viszonyult ehhez vagy ahhoz az emberhez, könyvhöz, jelenséghez, szemléletekhez stb.

KCs: Igen, az a *Népszabadság*-ügy annak idején fontos volt, hiszen éppen EP szlogenjével hirdették a '90-es évek elején az akkor teljesen normális lappá vált hajdani pártlapot: valahogy úgy szólt a mondat, hogy „A *Népszabadság*ban már csak a nevét utálom”. Erre pont onnan kap szerencsétlen támadást. És tényleg sok szó van a kritikáról, az *Egy nő* kapcsán, mikor Szerdahelyi István nekiment, és ő milyen elegánsan kivédi, aztán mikor Szilasi László kritikájának megörül, a *Semmi művészetről* szólt, egyébként az *ÉS*-ben. Egyszer arról elmélkedik, hogy ő évekig dolgozik a könyvön, a kritikus meg ugye néhány nap alatt elintézi, de sosem mond bántó vagy sértődős szöveget. Te hogy érezted, hogyan viszonyul a kérdezőihez? Volt-e olyan, amikor esetleg furcsállottad a hozzáállását, vagy azt gondoltad, te nem így oldottad volna meg?

LZs: Úgy vélem, nagyon nehéz lehetett vele interjút készíteni. Vagy már megvoltak benne a válaszok (mert már megírta), vagy még nem (mert még nem írta meg). Az előbbire épp a Keresztury-interjút tudnám említeni, az utóbbira meg a Kappanyosét. Ebben hangzik el, hogy ő, mivel nem bölcsész, lassabban akklimatizálódott az irodalmi berkekben. Érdekes volt számomra, ahogy ő, aki sokféleképpen kívülről jött, milyen készségesen próbál beilleszkedni, átveszi a kollégák problémáit, ahogy pl. a sikerről, a könyvek eladási mutatójáról beszél, ahogy a honoráriumról, ahogy az írói mindennapokról stb. Szóval, visszatérve a kérdésre, úgy vélem, hogy azok a jobban sikerült interjúk, ahol a kérdező megpróbál beszélgetni, sokat mesél magáról, az ő dolgairól, érzéseiről (Kappanyos vagy Petri), és EP ehhez viszonyul. Te mit kérdeznél tőle?

KCs: Érdekes, engem éppen a Kappanyos- és a Fabinyi-interjú zavart leginkább, mert azokban túlteng a kérdező, ezt név nélkül egyébként a válogató Pál Sándor Attila is pedzegeti az előszóban. A Petri-interjút azért tartom nagyra, mert Petri éppenhogy visszafogja magát, és tényleg kérdez, keveset beszél magáról, de erősen fogalmaz. Képzeld, EP az az író, akivel nagyon szerettem volna interjút készíteni, de nem jött össze. Mert mikor megkerestem, 2000 körül, azt mondta, küldjek tíz kérdést, aztán majd meglátja, válaszol-e vagy sem. Mire mondtam, hogy kösz, de akkor inkább hagyjuk. Ilyen élményem soha mással nem volt. Azzal magyarázom, hogy akkor már a *Javított kiadás*on dolgozhatott, amit persze én nem tudtam, és ezért lehetett benne ilyen furcsa hozzáállás. Különben lehet, hogy pont a *Javított kiadás*ról kérdezném, hogy szerinte jól oldotta-e meg.

LZs: Kappanyos tényleg túlteng, de ami ott kiderül Joyce ír identitásáról (minden porcikájában ír, és mégis univerzális), vagy arról, hogy EP miért

mondja azt, hogy a regény ne gondolja azt magáról, hogy az ő pontossága volna a pontosság, az nekem fontos volt. Szakmázás, de nem bejáratott módon. Különben az efféle laza szakmai eszmecsere miatt tetszett a Selyem Zsuzsa-féle interjú is.

KCs: Igen, a Selyem Zsuzsáét én is szeretem. Ahogy finoman rákérdez a női elbeszélőkre, meg arra, hogy az *Egy nőben* a megszámozott nők szerepeltetése a német olvasók számára miért is lehetett kérdéses. Visszatérve arra, amit korábban kérdeztél, a válogatás szerintem azt emelte ki az egészből, amit eddig is tudhattunk, hogy EP nemcsak nagyszerű író volt, hanem a kulturális és a közéleti nyilvánosság igen komoly alakítója, ahogy Margócsy írta, influenszer. Arisztokrata származása is érdekes módon valahogy afelé terelte idővel, hogy az ország, a nemzet ügyeiben megszólaljon, persze mindeközben távolságot is tartva a családi örökségtől, ráadásul nagyon sok oldalról volt megközelíthető, foci, matematika, katolicizmus, család, gasztronómia, és tudott az irodalomról olyan módon beszélni, hogy azokhoz is képes volt szólni, akik valószínűleg nem is nagyon olvasták. Új nyelvet hozott, mondatokat adott az emberek szájába, másképpen beszélünk általa, mint korábban. Fontos, hogy az interjúkkal párhuzamosan a rendszerváltástól kezdve rengeteg publicisztikát írt, előbb a *Hitelbe*-be, később főleg az *ÉS*-be, 7 ilyen kötete van. Azok is idézték a mondatait, akik nem olvasták. „A hazaszeretet minőség kérdése.”; „Az aparegény nem műfaj, ellenben az apa, az műfaj.” Ezek itt is olvashatók. Vagy mondjuk az a leghíresebb, hogy „bizonyos szint fölött nem süllyedünk bizonyos szint alá”. Ezt hallom vissza olyanoktól is, akik nem olvasták a regényeit. Szerinted miért lehetett az, hogy ennyire népszerű író volt? Hogy azok is szerették, akik alig olvasták? Számomra tán az a legérdekesebb kérdés, miért és hogyan lehetett ekkora hatása nemcsak az irodalomra, hanem az egész magyar társadalomra vagy hogy is mondjam.

LZs: Mert nemeuklideszi módon látta a világot. Tereket látott maga körül, nem egyetlen teret. Mondatokat tudott átemelni egyik térből a másikba, megváltoztatva a mondat értelmét, ugyanakkor a teret is. Mint a legjobb tanárok, nem a tananyaggal tanított, hanem a saját viszonyulásával, ahogy leült, felállt, evett, gondolkodott, ahogy mozgott, nézett, ahogy viselkedett. Megnyugtató volt, hogy így is lehet, ilyen örömmel, igen, ez lényeges, ez az öröm. És ide szúrnám be, kapcsolódva ahhoz, amit az interjú készítőiről mondtál, hogy nem annyira az ő viszonyulásáról szól ez a kötet, mint inkább az olvasókérő, másképpen, ez a kötet, és ebből a szempontból kiváló a vá-

logatás, nem is EP-ről szól, hanem „rólunk”, de mondhatom, hogy „rólam”, ebbe a „rólunk”-ba beágyazódva.

KCs: Valóban, és igen, mindig másképp látott, különben mindig derűvel és elegánsan szemlélte a világot, ami lenyűgöző hozzáállás volt, mellesleg egyszerre barátságos, ha tetszik plebejus közvetlenséggel és egyben arisztokratikus távolságtartással. A Hidegkuti-metaphora is érvényes rá: nem a harmadik, hanem a negyedik megoldást találta meg. Demény Péter írta, hogy kettős látása volt, nézte a dolgokat onnan, ahol volt, és onnan is, ahol lehetne, ez ritka nagyon. Az jutott még eszembe, milyen érdekes, hogy gyakorlatilag 40 éves koráig szinte nem adott interjút, utána 26 év alatt adott 154-et, ebből van itt 19. A rendszerváltásig megírta életművének első felét, 12 könyvet, köztük a *Termelési-regényt* és a *Bevezetést*, s akkor még úgy gondolta, joggal, hogy az a legjobb, ha elefántcsonttoronyban él. Aztán 1988–89-ben ez megváltozott, hirtelen ő lett mintegy másodállásban az egyik legfontosabb publicista és közéleti szereplő. Utána még kiadott 19 könyvet, az életmű második felét, *Harmonia, Egyszerű történetek*. Azon gondolkodtam, milyen érdekes lenne megnézni, vajon a *Bevezetés a szépirodalomba*, illetve a *Harmonia caelestis* poétikai különbségei mennyire magyarázhatók, vezethetők le abból, hogy más-más politikai közegben keletkeztek. Vagy mindez ezzel egyáltalán nem függ össze?

LZs: De, talán összefügg. Különben számokkal minden leírható. A hiánya is. Mondod, 12 meg 19. Kellene ide egy harmadik szám is, azoknak a könyveknek a száma, amelyeket a mai nem túl rózsás időszakban írta.

LÁTÓHATÁR

Nagy K. Krisztina

SEMMIRŐL SEM LEHET TUDNI, IGAZ-E

VERONICA RAIMO: *NIENTE DI VERO*. EINAUDI, 2022.

A *Niente di vero* ('Semmi nem igaz'), Veronica Raimo olasz nyelvű, autobiográfiai regénye 2022-ben jelent meg az Einaudi kiadó gondozásában. Ugyanebben az évben elnyerte az egyik legrangosabb olasz irodalmi kitüntetést, a Strega Giovani-díjat.

Veronica Raimo olasz prózaíró, fordító, forgatókönyvíró, Rómában született és nőtt fel, később Berlinben szerzett diplomát film szakon, évekig ott élt és alkotott, mialatt a Humboldt Egyetemen dolgozott kutatóként. Autobiográfiai ihletettséggű regénye főként a római gyerekkorát, fiatalságának éveit eleveníti meg, de olykor kitekint a berlini évekre is, az író-narrátor Veronica jelenére, a regényírás egy-egy pontjára. A referenciális olvasat épp emiatt elkerülhetetlen, továbbá azért is, mert Raimo valós neveket használ: a szintén író testvér, Cristian Raimo is a valós névvel szerepel a műben, ahogyan a család többi tagja, feltehetőleg az ismerősök is. Egyedül Veronica egyik volt párja emelkedik ki az anonimitásával, aki végig *A.*-ként szerepel a regényben.

Az elbeszélő Veronica a múltba visszatekintve meséli el élete meghatározó eseményeit vagy jelentéktelennek tűnő, szórakoztató történeteit egészen a jelenig, a könyv megírásának pillanataig. Végigvezet a római gyerek- és tinédzserkoron, a szerelmi csalódásoktól kezdve a szexualitás felfedezésén át a lázadási kísérletekig, a „felnőtt” élet nehézségeivel való szembesülésig. Leírja, milyen volt egy diszfunkcionális, mégis szerető családban felnőni, egy „zseni” báty árnyékában, egy depressziós anya hóbortjaihoz igazodva, egy kényszeres, szigorú, féltő, de szerető apa hajmeresztő szabályai szerint. De a visszatekintésekből megismerhetjük többek között a molesztáló nagybácsit, a csillagokkal társalgó bigott katolikus római nagymamát, a folyamatosan gúnyolódó dél-olasz nagymamát és Peppino nagypapát, akiről hamar

kiderül, hogy az egyedüli „normális” ember a családban, Veronica legszerethetőbb támasza, és aki a regény zárlatában is fontos szerepet kap. Raimo elképesztően humoros és szabados nyelvezetével, bravúros nyelvi játékaival kitűnően adja vissza az abszurd, meghökkentő, néha megbotránkoztató történeteket, egy-egy epizódnál szinte lehetetlen nem felnevetni.

A narráció kronologikusan követi a múlt eseményeit, a fiatalkorra helyezve a hangsúlyt, de sokszor felnőttkori eseményekből bontakoznak ki a gyerekkori emlékek. A regény sok kisebb, cím nélküli fejezetből áll, ezek legtöbbször nem kapcsolódnak egymáshoz, néha viszont asszociatív módon vándorol át egy téma az egyik fejezetből a másikba, ahol egészen új fókuszot kap. Az emlékek azonban időrendi sorrendben épülnek egymásra, és egyre súlyosbodnak: már a gyerekkori történetekbe is beférkőzik néha egy-egy trauma, de a felnőttkori események mögött egy humorral átvészelt élet megannyi feldolgozatlan nehézsége, hiányossága, elszalasztott lehetősége érződik. A legnyomasztóbb mégis az a megfoghatatlan érzés, amely Veronicának az utolsó lapokon feltáruló elveszettségében, a felnövés hiányában rejlik.

A mű ugyanis eleinte egy fejlődésregény látszatát keltheti, mégis inkább *megtorpanásregény*nek érződik, amelyben csupán az idő telik, és a világ változik a főszereplő körül. A többi szereplő felnő: megállapodik, gyökeret ver, gyereket szül, míg Veronica képtelen bárminemű elköteleződésre vagy tudatosságra: negyven fölött is kölcsönlakásokban él, nem tud szabadulni a berögződött, már-már mérgező családi viszonyoktól, sorra veszíti el a hozzá közel állókat. Sokszor nem is a saját hibájából, hanem traumái következményeként.

Bár sokáig úgy tűnik, ez a könnyed, *carpe diem*-életvitel tudatos döntés, apró elszólásokból, félmondatokból fokozatosan felszínre tör, majd a regény végén egyértelművé válik az elbeszélő elveszettsége, zavara. „Néhány napja egy barátnőm megkérdezte, miről szól az új könyvem, ez a könyv. Nem tudtam mit mondani. Minden mondat ellentmondott az előzőnek, minden összefoglalás hatástalannak tűnt. Olyan volt, mintha kifogásokat halmoztam volna egymásra, mintha valami olyan büntetés miatt védekeznék, amivel senki sem vádolt meg.” (A regényből vett idézetek fordítása itt és a továbbiakban tőlem származik – N. K.)

Sokáig úgy is tűnik, mintha csupán egy hóbortos család vicces történeteit olvasnánk: csak a regény közepe felé kapjuk fel a fejünket a történetek mögött rejlő rengeteg kimondatlan, szőnyeg alá söpört traumára, amit az elbeszélő humorral leplez. A narráció egy adott pontján aztán pofoncsapás-

szerűen éri az olvasót a felismerés, hogy ez a sok könnyed történet sokkal súlyosabb jelentést hordoz, mint elsőre gondolnánk. „Eszembe jutottak Rosa szavai: »Egy történet kétértelmű fogalom.« Az írás számomra lényegében ezt jelenti. Kétértelmű és frusztráló dolgokat írok.”

A cím is kétértelmű és frusztráló kérdést vet fel. A *Niente di vero* jelentése elsősorban 'semmi nem igaz', de egy nyelvi játékra épül: *Niente di Veró*ként is olvasható, utalva az író-narrátor Veronica nevére, akit mindenki Verónak szólít. Így a címnek van egy olyan másodlagos olvasata is, hogy 'Semmi (nem szól) Veronicáról'. Ez a regény ismeretében újabb értelemmel bővül, kicsit össze is zavar, hiszen a szöveg lényegében pont Veronicáról szól, az ő életét beszéli el, viszont a végén megkérdőjeleződik a leírtak valóságértéke: az a sok személyes történet, a sok vicces sztori igaz volt egyáltalán? Tényleg Veronicáról szólt? Tényleg a valódi Veronicáról szólt? „Szerinte (...) az életben egyáltalán nem vagyok rideg, de az írásaimban mindent megteszek, hogy az legyen. A könyveket arra használom, hogy elrejtőzzek, hogy kivegyem belőlük magam legebezzhetőbb, leggyengédebb és legbájosabb részeit.”

A regényt meghatározó legfőbb kérdés mindvégig nyitva marad a szöveg olvasása során, mintegy a regény tétjévé válik a megválaszolása: tényleg semmi sem igaz? A kérdés a könyv befejezése után még nyugtalanítóbbá válik, bár az *igazság* hiánya mindvégig ott lebeg a történetek mögött, a legkorábbi gyerekkori történetek óta. Veronica életében az igazság folyamatos leplezése, a kisebb-nagyobb hazugságok a bátyjának, a szüleinek, az ismerősöknek, a kiadónak az önvédelem eszközei; pontosabban eszközök, amelyekkel eltereli a figyelmet az igazságról, a valóságról, annak nehéz súlyáról. Veronica még önmagának is hazudik, nincs olyan hely, ahol bármi is *igaz* lehetne, még a gyerekkori naplójába is kitalált dolgokat írt, hogy az anyja, ha beleolvas, ne ismerje meg a valódi gondolatait. Az igazság annyira megragadhatatlan és absztrakt fogalom Veronica számára, hogy folyamatosan megkérdőjeleződik az elbeszélte események valóságértéke is. „Soha nem a hitelesség a fontos, hanem a meggyőződés. Végül meggyőzőm magam is, hogy nem hazudok.”

A narráció egy pontján Veronica felfedezi, hogy apjának viszonya volt egyik kolléganőjével: ennek a nyomasztó tudata végigvonul a történeteken, a gyerekkoron, majd súlya feloldódni látszik, amikor a regény vége felé kiderül, hogy egyáltalán nem biztos, hogy tényleg viszonyuk volt, lehetséges, hogy csak Veronica gondolta így hosszú évtizedeken át. Amikor azonban kérdésessé válik, hogy a szilárd tényként kezelt, évekig kísértő, titkos viszony létezett-e egyáltalán, egyszerre kérdőjeleződik meg az olvasó számára

oly sok minden, amit mindaddig olvasott, és Veronica számára oly sok minden, amit mindaddig erősen hitt. Ezzel a nyugtalanító, nyitott kérdéssel ér véget e kitűnő, összetett regény, ami miatt az olvasó arra kényszerül, hogy a szöveget újra és újra átgondolja, megkérdőjelezze, elemezze. Az utolsó oldalon megjelenő összegzőként ható gondolat tovább mélyíti a feszültséget: „Minden dolog értelme hasonlónak válik, amikor kifejezésre kerül, és úgy tűnik, az igazság csak a hallgatásban létezhet.” Hát tényleg nem igaz semmi?

TALÁLT VERSEK

Nagy László

(1925 – 1978)

MEDVEZSOLTÁR

Füst-menyasszonnyal, könnyel,
hóhéros csönddel, homállyal,
nikotin-teleholddal, hamu-galambok búbjaival
házasítva már és esketve mérgeim küllőire,
férgem tiszteletére, avatva barlang-lakóvá,
bőjtőlő bőrré, csonttá, itt kuksolok éktelenül
teremtés gyalázataként, mert nem ilyen a lét,
lefokozott élet ez, kohol már olyan ideát,
hogy végképp lebontsa magát,
hogy szőr-csuhés rossz farom is
aknára ülne örömmel hattyú-begyü párna helyett,
hát szép piros Nap, gyere hozzám a dér meg a jég
gyarmatain át, gyere el bevérzett szemeim elé,
egyetlen skarlát fenség, nyílt arcú látogató,
aki hozhat hitet, akit fogadok fehér virággal,
beleim liliomával, kiehült lelkem dobjaival,
füleim csengésivel, a fog, a köröm és a kő
konkrét csikorgásával ünnepet kínból csiholva.

Nem ismersz rám és nem ismerek én se magamra,
állkapcsomnál is erősebb hatalom összeszorít,
éremmé verne, irgalmatlan arcmását marná belém,
pengjek holt-ridegen, ha láthatatlan satuja kiköp,
de amíg ráspolya, sav-dörzsölő bársonya rajtam,
végső ihletettségem véreimből egy cseppet kivesz,
kigyújtva emeli föl, s e kőszobát kifestő pírban
megteremti őt, aki voltam, akiben kedvem lelem:
nyavalyák ellen mintát, istenkét, mindenhatót,

rokonát földnek, víznek, fű, fa, virág rokonát,
csillagzó csontú, görgeteg izomzatú medvefiút,

fürtöset, sok-fogú nevetőset, fényes ribizke-szeműt,
aki örvend hogy él, aki göcögő szájjal elkap
áprilisi záport s virágportól trüsszög nagy babaként,
aki sárga selyem útját húzza gyanútlanul völgyön, hegyen,
s nem zokog csillagkép-testvéreihez, akik úri
ringlispilen ülnek mindig s kezükben örök nyalóka,
mert világnagy eperfán trónol, tűnődik, ott szüretel
édeni cukrot és vérenek ízét nem ismeri még,
mert neki intelem s rémlés mind csak üres árnyék,
s csak árnyat öltöztet minden fekete prófécia.

Ó téli szép piros Nap, ölelek most olyan nyarat,
ami nincs, ami mancsom közt leszúrt legenda csak,
rászolgáltam, kellett nagyon ellentétek haragos násza,
üssön torkomba dér, gyönyörökre iszonyú kontra,
kellett egy odvas világban mézre vadásznom, hogy végül
szakítsak epét, hogy méreg legyen minden pillanatom,
fejére bádog-manóknak horpasztó barackot adnom
kellett, hogy ketyegésükben gázoljak harmatom tűntén,
fű helyett beretváikban, kiszitált sivatagon,
kellett az inség-idő, hogy dühöm gyümölcse beérjen,
kopasz tetőn, isten fején lábnyomommal őszi havat
kihímezni kellett nagyon meddőség szemfödelének,
átok-virágnak hogy kutyái megnyissák oldalamat,
hogy vörös selyem utamat húzzam szimatuk előtt,
puskapor-ábránd előtt vadrózsás hét hegyen túlra,
s mert nem akartam kitömve lenni szalmacsutakkal,
ülni magas polcon papírkoronásan, csikó-zsír
aranya előtt és korai barkák között, hát kellett,
végül is kellett puskákat eltörnöm, puskásokat,
hogy itt lakjanak bennem, belül üzzenek szüntelenül.

Déjjana, déjjana – farsang, farsang,
behallik hozzám üzenete dévaj erőknék,
álarcos nagy dobogásra kinyílnak ablakok, ajtók,

de én bezárom magamat, és minden kísértést
hamuval megjelölök, mert ami csalogat: csalárd,
mese-szín, mese-beszéd – a tengerkéek kőlapokon
akik inognak: holdudvarú álom a fejük körül,
önmaguk gyertyái, gyertya-bálos temetőt idéz
fénykörük: a fejlevágható, szív-kiszakítható álom,
bár elosztásra tömény-édességet vagdal a bárd
és átváltak a béklyók cukorral-cifra pereccé,
de én nem alszom, az álom kórsága nem glóriám,
déjjana, déjjana, hölgyek, urak és tahók,
csorba a fényesség: medvetánc hiányzik a tapshoz,
déjjana, déjjana, ez a vezényszó nem enyém,
ritmus és rítus ne várj, nem vagyok hímbalerína,
jégvirág-függönyeim nehogy meginogjatok, félek,
csörgőkre ha rá gondolok, harangoz bennem a csömör,
és orrkarikát ha csak sejtek, elered az orrom vére –
ó szép piros Nap, ha vashorgokkal áldott mancsom
beléd vághatnám végre, hogy elragadj hirtelenül,
gyökerestől kiszakíts innen úsztatva égi fátylak közé:
jó utam az lenne már, mert egyetlen bajtalan út,
egyetlen vértelen út, ha nem éri a láb a földet
s megnémul a száj a földnek, déjjana, déjjana, dé!

ÉN VACOGOK MÁR

Én vacogok már minden ormon
riadalmasan szép a sorsom
szebb mint a tiétek pingált akolban
alomban

NÉVJEGY

Tölke

A mogyorót felszelette a tygerem,
de végül áthírtul a telemet a kerítés felett.
Te ezt lósd a körtőrengésig,
pedig csak better vagynak.

Good! Kate

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Communitas Alapítvány,
Bethlen Gábor Alap, Iskola Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl, valamint a <https://www.lato.ro/elofizetesek> oldalon.

ISSN 1220-5982